

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

BAKALaura DARBS

RĪGA 2007

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU INSTITŪTS

LATVIJAS REPUBLIKAS BANKU SISTĒMA

BAKALaura DARBS

Autors: Ekonomikas bakalaura programmas
Finanšu un kredīta virziena 3.kursa students
Martins Gellers
Stud. apl. Nr. Ekon040154

Darba vadītājs: Lektore V.Melbārde

RĪGA 2007

Saturs

Anotācija.....	5
Ievads.....	8
1. Banku sistēma.....	10
1.1. Banku sistēmas jēdziens un struktūra.....	10
1.2. Banku loma finanšu starpniecībā.....	11
1.3. Komercbanku veidi.....	14
1.4. Banku darbības riski un konkurenti.....	15
1.5. Monetārā politika.....	20
2. Latvijas Republikas banku sistēmas raksturojums.....	23
2.1. Latvijas Bankas un naudas vēsturiskais raksturojums	23
2.2. Latvijas Bankas uzdevumi	26
2.3. Latvijas Bankas struktūra.....	28
2.4. Latvijas Bankas monetārā politika.....	30
2.5. Latvijas banku darbības licencēšana un uzraudzība.....	35
2.6. Latvijas komercbankas.....	39
3. Latvijas bankas sistēma Eiropas Savienības ietvaros.....	56
3.1. LR likumdošanas atbilstība Eiropas Savienības prasībām.....	56
3.2. Latvijas Banka Eiropas Savienības monetārajā sistēmā.....	59
3.3. Euro un Latvijas lata piesaiste Euro.....	69
3.4. Banku ieguvumi, riski un prognozes pēc iestāšanās Eiropas Savienībā.....	76
Secinājumi un priekšlikumi.....	83
Literatūras saraksts.....	88
Pielikumi.....	91

Saīsinājumu un nosacīto apzīmējumu saraksts

CB – Centrālā banka;

ECB – Eiropas Centrālā banka;

ECBS – Eiropas Centrālo banku sistēma;

EMS – Eiropas Ekonomikas un monetārā savienība;

ES – Eiropas Savienība;

FKTK – Finanšu un Kapitāla Tirgus Komisija;

IKP – Iekšzemes kopprodukts;

IKS – Iekšējās kontroles sistēma;

LB – Latvijas Banka;

VKM II – Valūtas kursa mehānisms;

Anotācija

Šī bakalaura darba mērķis ir pētīt banku sistēmu Latvijā, analizēt Latvijas banku sistēmas vēsturisko attīstību un pašreizējo darbību, kā arī veikt prognozes Latvijas banku sistēmas attīstībai Eiropas Savienības ietvaros.

Bakalaura darbs sastāv no trim daļām. Autors izvēlējās pirmo nodaļu, lai sniegt vispārējo informāciju par banku sistēmu: banku sistēmas jēdzienu, struktūru, banku lomu finanšu starpniecībā, komercbanku un to darbību veidiem.

Otrā nodaļa sniedz informāciju par Latvijas banku sistēmas vēsturisko attīstību, par Latvijas Bankas uzdevumiem un struktūru, kā arī atspoguļo Latvijas banku darbības finanšu rādītājus.

Trešā nodaļa analizē Latvijas banku sektora darbību Eiropas Savienības ietvaros: ieguvumus un riskus, Latvijas Republikas likumdošanas atbilstību Eiropas Savienības direktīvām, prognozes tālākai banku sektora attīstībai.

Atslēgvārdi: banku sistēma, monetārā politika, Eiropas Ekonomikas un monetārā savienība.

Annotation

The objective of this bachelor paper is to explore the banking system of Latvia, to analyse a historical development of the banking system and it's current operation also to make predictions of further banking system operation in Latvia as a part of European Union.

This paper consists of three parts. The first part gives general information about the banking system: the definition of a banking system, structure, different kinds of commercial banks and role of banking system in financial market.

The second part gives information about the historical development of the banking system in Latvia, basic tasks and structure of Latvian Central Bank. This part also reflects main figures of commercial banks operation.

The third part analyses the operation of the banking sector in Latvia as a part of European Union: the positive and negative aspects of participation, fulfilling a number of convergence criteria, the adoption of euro. In this part author makes predictions of further development of the banking sector in Latvia.

Keywords: banking system, monetary policy, European Economic and monetary union.

Аннотация

Цель бакалаврской работы – изучить банковскую систему Латвии, проанализировать историческое развитие банковской системы в Латвии и её деятельность в настоящее время, а также выдвинуть предположение о дальнейшем развитии банковской системы в Латвии в рамках Европейского союза.

Данная работа состоит из трёх частей. В первой части описана основная информация о банковской системе: определение банковской системы, структура, различные виды коммерческих банков, а также роль банковской системы в финансовом посредничестве.

Вторая часть предоставляет информацию об историческом развитии банковской системы в Латвии, о задачах и структуре Латвийского Банка, а также отображает финансовые показатели деятельности коммерческих банков.

Третья часть анализирует деятельность Латвийского банковского сектора в составе Европейского Союза: плюсы и минусы, соответствие Латвийского и Европейского законодательств, прогнозы о дальнейшем развитии банковского сектора.

Ключевые слова: банковская система, монетарная политика, Европейский Экономический и монетарный союз.

Ievads

Autors izvēlējās rakstīt par Latvijas banku sistēmu, jo, mācoties ekonomikas zinātņi un saistot savu dzīvi ar ekonomiku, ir nepieciešams pievērst lielu uzmanību visām nozarēm, kuri sekmē Latvijas Republikas ekonomiskajai attīstībai. Latvijā banku sektoram ir svarīga loma, jo nevis ražošana, bet gan pakalpojumu nozare ir Latvijas ekonomikas dzinulis, kas sastāda vismaz 70-80% no IKP pieauguma, tāpēc autors izvēlējās rakstīt tieši par Latvijas Republikas banku sistēmu, sniegt to raksturojumu un vēsturisko attīstību, pētīt Latvijas Bankas un komercbanku darbību, kā arī Latvijas banku attīstības riskus, ieguvumus un prognozes Eiropas Savienības ietvaros.

Latvijas Republikas banku sistēma aptver Latvijas Republikas centrālo banku (Latvijas Banku), komercbanku un citas kredītiestādes — pašvaldību krājķases, lombardus, kredītbiedrības, krājaizdevumu sabiedrības un banku kantorus. Bankas ir nozīmīgākais finanšu tirgus sektors, tas primārās funkcijas ir naudas apgrozības, norēķinu, noguldījumu un kredīta operācijas veicināšana. Finanšu pakalpojumus sniedzošo uzņēmumu uzraudzību Latvijā veic Latvijas Banka, Vērtspapīru tirgus komisija un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcija, bet no 2001.gada 1.jūlija atbilstoši pieņemtajam "Finansu un kapitāla tirgus komisijas likumam", finanšu institūciju uzraudzību veic vienotā Finanšu un kapitāla tirgus uzraudzības komisija.

Katras valsts banku sistēmas attīstības mehānisms nav vienkāršs. Tām ir bagāta vēsture un attīstības posmi, uzplaukumi un krīzes. Latvijā ir divpakāpju banku sistēma – centrālā banka un komercbankas. Vissvarīgāko vietu ieņem Latvijas Banka, tās galvenais mērķis ir, īstenojot naudas politiku, regulēt naudas daudzumu apgrozībā, lai saglabātu cenu stabilitāti valstī.

Pēdējo piecpadsmit gadu laikā Latvijā ir izveidojusies konkurētspējīga, starptautiski atpazīstama banku sistēma, kas darbojas atbilstoši starptautiskajiem standartiem un praksei. Pēdējos piecos gados Latvijas komercbanku ienākumi un tīrā peļņa katru gadu ir būtiski pieaugusi. Tas liecina par banku sektora straujo izaugsmi – nozīmīgi pieauguši kredīti, depozīti, kapitāls un rezerves.

Šī bakalaura darba mērķis ir pētīt banku sistēmu Latvijā, analizēt Latvijas banku sistēmas vēsturisko attīstību un pašreizējo darbību, kā arī veikt prognozes Latvijas banku sistēmas attīstībai Eiropas Savienības ietvaros.

Lai sasniegtu savus mērķus, autors izmanto šādus uzdevumus:

- Analizēt teorētisko literatūru par banku sistēmu un darbību;
- Pētīt Latvijas Bankas vēsturisko attīstību, uzdevumus un struktūru;
- Pētīt Latvijas Bankas monetārās politikas piemērošanu banku sektora attīstībā;
- Analizēt Latvijas komercbanku darbības rādītājus;
- Analizēt LR likumdošanu un tās atbilstību ES direktīvām;
- Pētīt banku sektora riskus un ieguvumus līdz ar Latvijas iestāšanās ES;
- Veikt prognozes banku sektora tālākai attīstībai Eiropas Savienības ietvaros.

Autors izvēlējās pirmo nodaļu, lai sniegt vispārējo informāciju par banku sistēmu: banku sistēmas jēdzienu, struktūru, banku lomu finanšu starpniecībā, komercbanku un to darbību veidiem.

Otrā nodaļa sniedz informāciju par Latvijas banku sistēmas vēsturisko attīstību, par Latvijas Bankas uzdevumiem un struktūru, kā arī atspoguļo Latvijas banku darbības finanšu rādītājus.

Trešā nodaļa analizē Latvijas banku sektora darbību Eiropas Savienības ietvaros: ieguvumus un riskus, Latvijas Republikas likumdošanas atbilstību Eiropas Savienības direktīvām, prognozes tālākai banku sektora attīstībai.

Autora pētījums pamatā aptver Latvijas banku sistēmas darbību no 1990.g. līdz 2007.g., bet arī īsumā tika aprakstīta Latvijas banku sistēmas vēsturiskā attīstība no 1918.g. un līdz 1990.gadam.

Bakalaura darbā autors izmantoja statistiskās un ekonomiskās analīzes pētījuma metodes.

Šīm pētījumam autors izmantoja teorētisko un speciālo literatūru par bankām, Latvijas Republikas likumdošanas aktus, statistiskus datus no Centrālās Statistiskās Pārvaldes, Komercbanku asociācijas un Latvijas Bankas gada pārskatiem, kā arī Interneta resursus.

1. Banku sistēma

1.1. Banku sistēmas jēdziens un struktūra

Banku sistēma ir valsts finanšu sistēmas sastāvdaļa. Visus finanšu tirgus dalībniekus var klasificēt, īpaši izdalot finanšu starpniekus:¹

- a) finanšu starpnieki,
- b) Centrālā banka,
- c) valsts, pašvaldības un citas valsts iestādes.

Finanšu starpniecība nodrošina iespēju satikties naudas aizdevējiem un naudas aizņēmējiem. Finanšu starpniecība ir visu attīstīto valstu finanšu sistēmas pamatā.²

Finanšu starpnieks ir institūcija, kas sasaista aizņēmējus ar aizdevējiem, piemēram, pieņemot noguldījumus no aizdevējiem un pēc tam aizdodot šo naudu aizņēmējiem.³

Finanšu starpnieks pārdala naudas resursus, akumulējot tos no personām, kurām ir brīvie naudas līdzekļi, un izsniedzot personām, kurām līdzekļu pietrūkst.⁴

Finanšu starpnieki var būt:⁵

- a) kredītiestādes;
- b) pārējie finanšu starpnieki ir:
  - apdrošināšanas sabiedrības,
  - pensiju fondi,
  - investīciju fondi,
  - līzinga un faktoringa sabiedrības
  - citi

---

¹ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 12lpp.

² "CIB Certificate Study Text", BPP Publishing Limited 1995, tulkojusi MANCAT – 1.lpp.

³ Turpat

⁴ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 12lpp.

⁵ Turpat

Banka ir specializēta finansu iestāde naudas, vērtspapīru, norēķina un kredīta operāciju veikšanai. Galvenā banku funkcija ir uz laiku brīvo naudas līdzekļu akumulācija un to aizdošana, ka arī naudas apgrozības regulēšana.¹

Banku pakalpojumus veic vairākas kredītiestādes. Tās ir: bankas, krājķases, apdrošināšanas kompānijas, sociālās apdrošināšanas un pensiju fondi, vērtspapīru turētājkompānijas (holdingi, investīciju trestī, finansu kompānijas), lombardi u.c.²

Kredītiestādes dibināšanu, darbību, reorganizēšanu un likvidēšanu regulē Kredītiestāžu likums, Komerclikums, Finanšu instrumentu tirgus likums un citi likumi [LR “Kredītiestāžu likums” 4.pants].

Latvijā ir divpakāpju banku sistēma – centrālā banka un komercbankas.

Latvijas Banka ir Latvijas Republikas centrālā banka. Latvijas Banka ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde. Tai ir nošķirta valsts manta, zīmogs (spiedogs) ar Latvijas Republikas lielā valsts ģerboņa attēlu un bankas nosaukumu “Latvijas Banka” [LR likums “Par Latvijas Banku” 1.pants]. Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī [3.pants].

Komercbankas ir patstāvīgi ekonomiskie subjekti, kas, vadoties no izvirzītajiem mērķiem (peļņas iegūšana u.c.), pērk (aizņemas) finanšu resursus (noguldījumus, starpbanku kredītus u.tml.) un pārdod (aizdod) aktīvus (kredītus, starpbanku kredītus, investīcijas u.tml.), ietekmējot ekonomisko vidi.³

1.2. Banku loma finanšu starpniecībā

Bankas pārdala naudas resursus.⁴ Bankas, kā finanšu starpnieki pilda svarīgu tautsaimniecisko funkciju, nodrošinot naudas resursu pārdali starp reģioniem un nozarēm gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Lai veiksmīgi pārdalīt naudas resursus starp nozarēm un reģioniem, jābūt labi attīstītai banku sistēmai, savukārt, vāji attīstīta banku sistēma nevarēs veikt veiksmīgu naudas resursu pārdali un var novest pie investīciju līdzekļu trūkumu tautsaimniecībā, kas bremzēs valsts ekonomisko attīstību.

¹ Bikse V. “Nauda un bankas”, Valsts administrācijas skola, Rīga 1994 - 27.lpp.

² Turpat

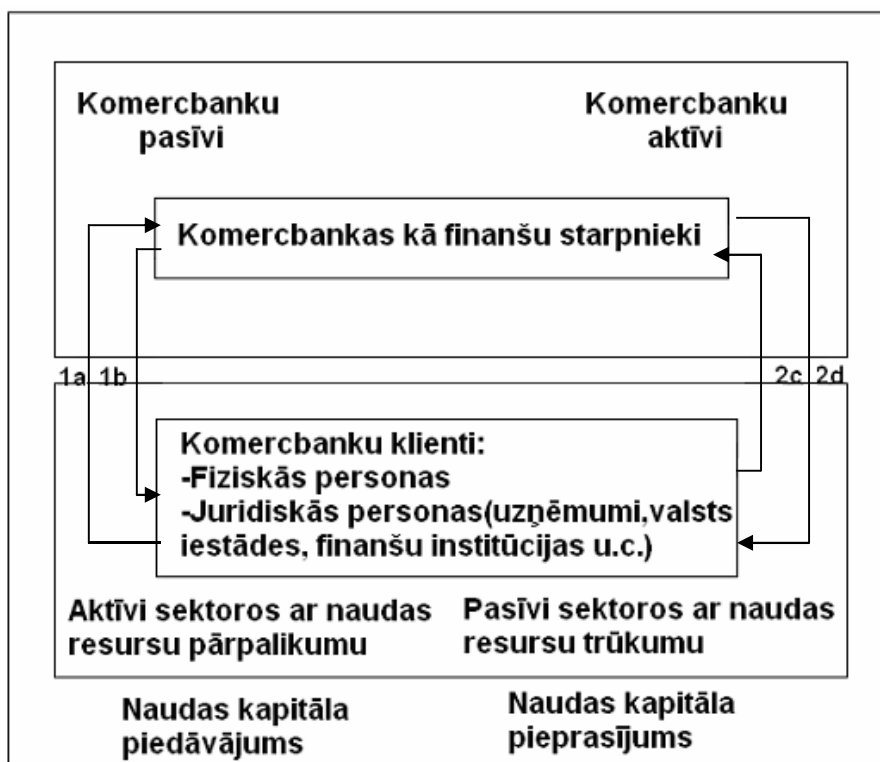
³ Saksonova S.”Banku darbība”, 2006 – 13lpp.

⁴ Turpat

Komercbankas piedalās naudas kapitāla plūsmas regulēšanas procesā kā starpnieki, apkopojot sektorus gan ar naudas resursu pārpalikumu, gan ar naudas resursu trūkumu.

Savukārt, fiziskās un juridiskās personas (uzņēmumi, valsts iestādes un finanšu institūcijas, tostarp arī komercbankas) ir komercbanku klienti, kuri var gan piedāvāt (sektori ar naudas resursu pārpalikumu), gan pieprasīt (sektori ar naudas resursu trūkumu) naudas kapitālu.

Komercbanku starpniecības lomu naudas kapitāla pārdales procesā ilustrē 1.1.attēls, kurā parādīts arī, kā komercbankas šai procesā veido savus pasīvus un aktīvus.

Apzīmējumi:

1a – klientu aktīvu izvietošana komercbankās – sektoru ar naudas resursu pārpalikumu naudas kapitāla piedāvājums komercbankām

1b – vienlaikus notiek komercbanku pasīvu (saistību pret klientiem) veidošana

2c – komercbanku aktīvu pieprasījums – sektoru ar naudas resursu trūkumu naudas kapitāla pieprasījums no komercbankām

2d – vienlaikus notiek komercbanku aktīvu izvietošana – klientu pasīvu (saistību) veidošana

1.1.att. Banku kā finanšu starpnieku loma naudas kapitāla pārdalē tirgus ekonomikā¹

¹ S. Saksonova "Banku darbība", 2006 – 15 lpp.

Skatoties uz 1.1.attēlu var izdalīt divus posmus, kuros attiecīgi notiek komercbanku pasīvu un aktīvu veidošana:

- pirmajā posmā tiek veidoti komercbanku pasīvi – sektori ar naudas resursu pārpalikumu izvieto savus aktīvus komercbankās (sk.1.1.att., 1a), vienlaikus komercbankām veidojas pret klientiem saistības, kas ir banku pasīvi (sk.1.1.att., 1b). Tātad, sektori ar naudas resursu pārpalikumu rada naudas kapitāla piedāvājumu, un komercbankām rodas resursi, kurus var piedāvāt sektoriem ar naudas resursu trūkumu.
- otrajā posmā komercbankas izvieto piesaistītos resursus – savus aktīvus – sektoros ar naudas resursu trūkumu pēc sektoru pieprasījuma (sk.1.1.att., 2c), vienlaikus komercbankām veidojas prasības pret minētajiem sektoriem, kuriem, savukārt, rodas saistības pret komercbankām (sk.1.1.att., 2d).

Tātad, komercbanka, kā finanšu starpnieki, veicot aktīvās operācijas un izvietojot aktīvus, faktiski rada naudas resursu piedāvājumu un regulē to pārdali.¹

Bankas uzstājas kā starpnieki starp potenciālajiem un reālajiem investoriem; tās nodrošina investoriem zināmus ienākumus un uzņemas investīciju riskus, nodrošinot investoriem ieguldīto līdzekļu drošību, racionāli izvietojot aktīvus. Pieņemot noguldījumus, bankas paplašina investoru skaitu, piesaistot tos, kuri nav noskaņoti tieši investēt uzņēmumu akcijās.

Bankas veic aktīvu termiņu transformāciju.² Aktīvu transformācija ir nepieciešama lai apmierināt investoru un noguldītāju dažādas vajadzības attiecībā uz aktīviem.

Bankas rada jaunu naudu.³ Kad banka veic kreditēšanu, tā faktiski rada jaunu naudu, palielinot kopējo naudas piedāvājumu. Tas var būtiski sekmēt ekonomikas attīstībai, bet arī radīt inflāciju un izraisīt negatīvas sekas.

Bankas gūst peļņu.⁴ Banka, kā finanšu starpnieks gūst peļņu, aizņemoties naudu no aizdevējiem par vienu procentu likmi un aizdodot šo naudu aizņēmējiem par citu augstāko likmi, nekā aizņēmās pati banka. No aizņemšanas un aizdevuma likmju starpības banka gūst peļņu, iepriekš nosedzot savas darbības izmaksas.

¹ S. Saksonova “Banku darbība”, 2006 – 13.-14.lpp.

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

1.3. Komerčbanku veidi

Analizējot banku sektoru, bankas var iedalīt divās kategorijās:¹

- a) Primārās bankas /primary banks/: bankas, kas nodrošina iespēju veikt norēķinus (naudas pārskaitījumu pakalpojumi). Tas bieži tiek sauktas par klīringa bankām. Tātad, kā norāda šis nosaukums, tās ir bankas, kas veic čeku klīringu.
- b) Sekundārās bankas /secondary banks/: bankas, kas galvenokārt strādā ar termiņa noguldījumiem, un tikai nedaudz darbojas arī norēķinu mehānisma sistēmā. Šīs bankas neveic čeku klīringu. Čeku klīringu šo banku vārdā var veikt kāda klīringa banka. Šādu banku piemērs ir ārzemju bankas kādā valstī, arī konkorciju bankas u.c.

Ir sekojoši komerčbanku veidi:

1. pēc statūtu kapitāla piederības un veidu viņu sastādīšanā (akcionāru bankas). Gan Latvijas Republikā, gan citās valstīs pasaulē banku drīkst dibināt tikai kā akciju sabiedrību. [“Kredītiestāžu likums” 3.pants].
2. pēc būtiskas līdzdalības bankā:
  - a) rezidentu bankas,
  - b) nerezidentu bankas.
3. pēc paveicamo operāciju veidiem. Komerčbankas dalās:
  - a) universālas komerčbankas. Universālās komerčbankas veic visa veida operācijas: īstermiņa kreditēšanā, ilgtermiņa kreditēšanā, depozītu operācijas un citas finanšu operācijas. Universālās bankas ir raksturīgas priekš Zviedrijas, Vācijas un Austrijas;
  - b) specializētas komerčbankas. Specializētas komerčbankas, kā noteikts, izpilda ne tik lielu operācijas skaitu. Citās valstīs banku likumdošana vai nu aizliedz vai nu ierobežo veicamo operāciju skaitu. Specializētas komerčbankas ir raksturīgas priekš Lielbritānijas, Francijas un daļēji priekš Japānas;
4. valsts komerčbankas. Valsts bankas ir valsts īpašums ar banku kapitālu. Šo banku darbība pakļaujas valstiski-nacionālajām interesēm- tas ir ekonomiskās stabilitātes atbalstīšana, kad valsts komerčbanku sistēma finansē atsevišķu nozaru attīstības programmas.

¹ “CIB Certificate Study Text”, BPP Publishing Limited 1995, tulkojusi MANCAT – 3.lpp.

1.4. Banku darbības riski un konkurenti

Visos darījumos pastāv noteikts risks – sākot ar parāda nenomaksāšanu līdz sliktai ražai vai arī nespējai pārdot jaunu dārgu preci. Banku stāvoklis atšķiras ar to, ka tās ir pakļautas arī savu komerciālo aizņēmēju darījumu riskam, sistemātiskām neveiksmēm finanšu tirgū un valstu ekonomisko neveiksmju sekām.

Bankas pelna naudu, nodrošinot savus klientus ar tiem nepieciešamajiem pakalpojumiem un piešķirot viņiem aizdevumus. Šādi pakalpojumi ir saistīti ar risku un bankas iegūst peļņu, nosakot tādu cenu, kas pārsniedz to sniegšanas izmaksas, kā arī jebkurus zaudējumus, kuri varētu rasties attiecīgā riska iestāšanās (riskā varbūtējās notikšanas) gadījumā.¹

Ir zināma likumsakarība: jo lielāks operāciju risku līmenis, jo lielāki ir iespējamie zaudējumi, bet lielāki arī potenciālie ienākumi, veiksmīgu operāciju gadījumā. Komercbankas savā darbībā risina divējādu uzdevumu: paaugstināt rentabilitāti un nodrošināt stabilitāti, pārvaldot finanšu risku un citus riskus, lai tos varētu labāk novērtēt un kontrolēt. Tātad bankas darbības pārvaldības māksla ir atrast optimālo bankas riska līmeni ar mērķi palielināt ienākumus.²

Riska kategorija tiek dažādi traktēta ekonomiskajā teorijā. Risks tiek definēts kā:³

- a) notikums, kas var izraisīt novirzi no vēlamas tendences, varbūtība;
- b) zaudējuma varbūtība kāda notikuma ietekmē;
- c) jebkurš negaidīts rezultāts – pozitīvs vai negatīvs;
- d) vērtības zuduma vai ieguvuma iespēja ar nejaušu rašanās raksturu;
- e) gaidāmo ienākumu nesaņemšanas vai neparedzēto izdevumu rašanās draudi.

Kā ekonomiska kategorija risks ir notikums, kurš var notikt vai nenotikt. Ja šis notikums ir noticis, tad būs iespējami trīs ekonomiskie rezultāti:⁴

- a) negatīvs,
- b) pozitīvs,
- c) neitrāls.

---

¹ Briede I. "Banku finanšu pakalpojumi", Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 101.lpp.

² Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 60.lpp.

³ Turpat

⁴ Turpat

Riskus varētu iedalīt šādās kategorijās (skat. arī 3. pielikumu) :¹

- a) stratēģiskais risks,
- b) kredīta risks,
- c) likviditātes risks,
- d) procentu likmes risks,
- e) pozīcijas risks,
- f) darbības risks,
- g) reputācijas risks.

Stratēģiskais risks² (vai darbības risks) ir risks, ka banka varētu uzsākt kaut kādu nepareizu bankas darbības veidu un varētu zaudēt naudu. Darbības veids var būt nepareizs tāpēc, ka bankai nav pieredzes attiecīgajā jomā, vai arī tāpēc, ka šī nozare nav pietiekami liela, lai nodrošinātu ar ienākumu visus tās dalībniekus, bet iznākums ir tas pats – banka zaudē naudu.

Kredīta risks³ tiek definēts kā kopējais zaudējumu apjoms uz izsniegtajiem kredītiem un var tikt aprēķināts, pamatojoties uz bankas kredītu vēsturi. Lai samazinātu un kontrolētu kredītu riskus, banka var veikt šādus pasākumus:

- aizņēmēja maksātspējas novērtēšana,
- izsniegta kredīta apjomu ierobežošana.

Nesabalansētās likviditātes risks⁴ ir saistīts ar bankas potenciālo nespēju zaudējumu dēļ pildīt savas saistības un apmierināt prasības pēc aktīviem. Šā riska samazināšanai bankas rīcībā ir jābūt pietiekošiem likvīdiem aktīviem, kurus nepieciešamības gadījumā iespējams pārdot.

Tādus aktīvo operāciju riskus, kā procentu, valūtas un bankas aktīvu nepietiekošas diversifikācijas riski, var pieskaitīt pie pozīciju riskiem. **Pozīciju riski**⁵ ir saistīti ar reāliem vai potenciāliem zaudējumiem, kuras rada bankas aktīvu un pasīvu nesaskaņotība pēc valūtas veidiem, saistību izpildes termiņiem, kā arī kļūdas dažādu finanšu instrumentu ienesīguma un izmaksu prognozēšanā, kas noved pie neefektīviem lēmumiem par resursu piesaistīšanu un izvietošanu. Šie riski ir pirmām kārtām atkarīgi no finanšu tirgus konjunktūras, un banka aizsargājas no tiem, nosakot limitus atklātajām pozīcijām pēc valūtas, termiņiem un hedžējot tās,

¹ Briede I. "Banku finanšu pakalpojumi", Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 102.lpp.

² Turpat

³ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 63.lpp.

⁴ Turpat

⁵ Turpat

izmantojot dažādus atvasinātos instrumentus (forvardus, opcijas). Šie pasākumi, no vienas puses, samazina bankas potenciālo zaudējumu apjomu, no otras puses, noved pie aktīvo operāciju potenciālā ienesīguma samazināšanās, jo tiek palielināti attiecīgie izdevumi.

Procentu likmes risks¹ ir iespēja, ka banka varētu nebūt spējīga saglabāt pozitīvu starpību starp procentiem, kurus banka pelna ar saviem līdzekļiem, un procentiem, kas ir jāmaksā par tās saistībām piesaistos līdzekļus (citu banku sniegtie kredīti, noguldījumi). Tātad tas ir risks, kas atspoguļo nākamā tīrā ienākuma atkarību no izmaiņām procentu likmēs.

Procentu risku var samazināt, izmantojot šādus paņēmienus:²

- a) izmantojot procentu riska apdrošināšanu;
- b) izsniedzot kredītus ar peldošo procentu likmi, kas ļauj bankai ieviest grozījumus kredīta līgumā, ja tirgus kreditēšanas likmes būtiski mainās. Tādējādi banka apdrošina iespēju zaudēt ienākumus;
- c) noslēdzot forvarda līgumu ar klientu: pēc forvarda līguma nākotnē klientam tiks piedāvāts bankas kredīts pēc procentu likmes, kura noteikta līguma noslēgšanas dienā. Šai gadījumā risks, kas saistīts ar procentu likmes izmaiņām, tiek dalīts ar klientu;
- d) izmantojot opcijas (options), pēc kuriem līguma turētājiem ir tiesības nopirkt vai pārdot īstermiņa aizdevumu vai noguldījumu pēc norunātas cenas līdz vai pēc noteikta datuma nākotnē.

Ja komercbanka īsteno šos pasākumus, tad pastāv liela varbūtība nodrošināt komercbanku pret procentu risku.

Valūtas riska³ pamatā ir nelabvēlīgas izmaiņas valūtas tirgū, kas bankas aktīvu un saistību pārcenošanas rezultātā rada zaudējumus. Valūtas risku raksturo valūtas pozīcija – starpība starp atsevišķas valūtas prasībām un saistībām bilancē un ārpusbilancē.

Lai samazinātu valūtas riska ietekmi, bankas rīcībā ir šādi paņēmieni:⁴

- a) kredītu izsniegšanas vienā valūtā, ar nosacījumu dzēst kredītu citā valūtā, ņemot vērā forvarda kursu, kas noteikts kredīta līgumā;
- b) valūtas nākotnes līguma noslēgšana kā galvenā valūtas riska metodes samazināšanas metode;

¹ Briede I. "Banku finanšu pakalpojumi", Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 106.lpp.

² Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 65.lpp.

³ Kudinska M. "Komercbanku riski un to atbilstība pašu kapitālam", 2005 – 45.lpp.

⁴ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 65.lpp.

- c) valūtas iespējas līgumu (options) noslēgšana;
- d) valūtas mijmaiņas līguma (swap) noslēgšana par apmaiņu ar maksājumiem dažādās valūtās nākotnē;
- e) valūtas riska apdrošināšana, nododot visu risku apdrošināšanas sabiedrībai.

Darbības risks.¹ Iepriekš minētie riska veidi pieder pie tiem, kam bankas pakļauj sevi tīšām, lai iegūtu peļņu. Tomēr, tāpat kā citās uzņēmējdarbības jomās, arī bankas ir pakļautas darbības riskam, kas ir saistīts ar situāciju, kad kļūda vai pārskatīšanās kļūst par iemeslu finansiāliem zaudējumiem. Daudzas bankas piedāvā saviem bankas klientiem maksas pakalpojumus, kas vispār ņemot, nav pakļauti tradicionālajiem un iepriekš aplūkotajiem kreditēšanas, likviditātes, procentu likmju, valūtas vai tirgus riska veidiem. Nodrošinot šādus pakalpojumus bankas darbojas kā brokeri, finansiālo jautājumu kārtotājas, tās nodrošina naudas pārskaitījumus vai aizbildniecību, kā arī konsultācijas korporatīvajos darījumos.

Darbības risku ir jāatšķir no banku sektora riska, tāpēc ka bankas mērķis ir darbības risku samazināt līdz minimumam, bet attiecībā uz banku sektora risku jāteic, ka banku mērķis ir iegūt peļņu, uzņemoties risku, kas tiek kontrolēts.

Banku darbībai ir raksturīga liela konkurence, tāpēc labas reputācijas saglabāšana un nostiprināšana ir svarīgs bankas panākumu sasniegšanai. Tātad **reputācijas riska**² pārvaldīšana ir ļoti svarīga banku darbībā. Klienti noguldīs savu naudu konkrētā bankā tikai tajā gadījumā, ja būs pārliecināti, ka varēs šo naudu izmantot, kad tā viņiem būs nepieciešama. Lai saglabātu klientu uzticību, bankai jādemonstrē stabils finansiālais stāvoklis un pietiekamas peļņas nodrošināšana.

Reputācijas zaudēšana var novest pie uzticības zuduma, noguldījumu izņemšana, problēmām likviditātes saglabāšanā un kapitāla izmaksu palielināšanās. Ārkārtējos gadījumos tas var beigties ar bankas bankrotu.

Bankām ir konkurence finanšu pakalpojumu tirgū. Lai sacenstos ar konkurentiem, tos ir jāpazīst un salīdzinājumā ar tiem nodrošināt labāku pakalpojumu kvalitāti vai piedāvāt tādus pakalpojumus, kuri atšķirtos no konkurentu pakalpojumiem, kas savukārt nodrošinās bankai peļņu, un banka spēs iekārot lielāko tirgus daļu.

---

¹ Briede I. "Banku finanšu pakalpojumi", Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 109lpp.

² Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 66.-67.lpp.

Banku galvenie konkurenti ir:

- a) apdrošināšanas sabiedrības,
- b) pensiju fondi,
- c) sabiedrības, kas nodarbojas ar finanšu līzingu un faktoringa pakalpojumiem,
- d) eksporta/importa finansēšanas sabiedrības,
- e) lombardi,
- f) ieguldījumu (investīciju) fondi,
- g) biržas,
- h) brokeru sabiedrības,
- i) sabiedrības, kas nodarbojas ar valūtu pirkšanu un pārdošanu.

Lai labāk izprast konkurentus, kas piedāvā finanšu pakalpojumus, apskatīsim 1.2.attēlu.

Pakalpojumi	Konkurenti
Maksājumu veikšana	Pasts, norēķinu centri
Tirdzniecība ar valūtu	Sabiedrības, kas nodarbojas ar valūtas pirkšanu un pārdošanu
Noguldījumu pakalpojumi	Citas bankas un iestādes, kas pieņem noguldījumus
Aizdevumi	Citas bankas
Finanšu sabiedrības, lombardi	
Līzings, faktoringa un finansēšanas sabiedrības	Faktoringa, preču iegādes uz nomaksu un līzinga sabiedrības, eksporta/importa forfeitings
Ieguldījumu pakalpojumi un līdzpakalpojumi	Ieguldījumu brokeru sabiedrības, pensiju fondi
Kredītkartes	Nebanku karšu sabiedrības, t.sk. American Express, Diners Club, veikali – karšu izdevēji
Ceļojums čeku apkalpošana	Tūrisma aģentūras
Trasta operācijas	Trasta sabiedrības
Galvojumu izsniegšana	Galvojumu izsniegšanas aģentūras, apdrošināšanas sabiedrības
Vērtību glabāšana	Lombardi, citas finanšu sabiedrības
Obligāciju un citu parādu vērtspapīru emisija	Citi uzņēmumi
Akciju emisija un izvietošana	Citas akciju sabiedrības
Darījumi ar nekustāmo īpašumu	Nekustamā īpašuma aģenti
Konsultācijas finansiāla rakstura jautājumos	Konsultatīvās un auditoru firmas
Apdrošināšana	Apdrošināšanas sabiedrības

1.2.att. Banku pakalpojumi un konkurenti, kas tos piedāvā¹

Šobrīd ir daudzas institūcijas, kas nodarbojas ar finanšu pakalpojumu sniegšanu, un tās sastāda lielu konkurenci bankām, jo piedāvā tādus pakalpojumus, kuri agrāk sniedza tikai bankas ar tādiem nosacījumiem, kas spēj vilināt jaunus klientus. Piemēram, hipotekārais aizdevums, līzings un citi, institūcijas nespēj piedāvāt tik izdevīgas procentu likmes par aizdevumiem, tomēr tas tiek kompensēts ar ātrumu, mobilitāti un vienkāršu dokumentu noformēšanu.

¹ S. Saksonova "Banku darbība", 2006 – 68.lpp.

1.5. Monetārā politika

Monetārā politika ir ekonomiskās politikas daļa, ar kuras palīdzību tiek regulēts apgrozībā esošais naudas daudzums (naudas piedāvājums), procentu likmes un kredītu apjoms, ar mērķi nodrošināt sabalansētu valsts ekonomisko attīstību un izaugsmi zemas inflācijas un optimālas nodarbinātības apstākļos, kā arī panākt ārējo maksājumu (maksājumu bilances) līdzsvaru un nacionālās valūtas stabilitāti. Par monetāro politiku parasti ir atbildīga valsts centrālā banka (CB). Kad CB palielina naudas daudzumu apgrozībā jeb kopējo naudas piedāvājumu, tiek realizēta stimulējoša monetārā politika, savukārt apgrozībā esošā naudas daudzuma samazināšanu sauc par ierobežojošu monetāro politiku. Palielinot naudas piedāvājumu, samazinās procentu likmes, kas paaugstina pieprasījumu pēc kredītiem, veicina uzņēmējdarbības aktivitātes un investīciju pieaugumu, tāpat arī veicina eksportu un uzlabo tirdzniecības bilanci (jo palielinās valūtas maiņas kurss), stimulē patēriņa un cenu pieaugumu. Ierobežojošas monetārās politikas rezultātā procentu likmes palielinās, rezultātā samazinās pieprasījums pēc kredītresursiem, uzņēmējdarbības aktivitāte un investīcijas, kā arī privātais patēriņš un cenu līmenis. Augstas procentu likmes veicina kapitāla ieplūdi valstī un palielina pieprasījumu pēc nacionālās valūtas, kā rezultātā samazinās valūtas maiņas kurss un eksports, pasliktinās tirdzniecības bilance.¹

Pasaules ekonomiskās attīstības pieredze rāda, ka labākais ieguldījums, kādu monetārā politika var dot ekonomiskās attīstības, nodarbinātības un finanšu stabilitātes veicināšanā, ir zemas inflācijas nodrošināšana. Uzturot cenu stabilitāti, centrālā banka rada stabilu un plānojamu uzņēmējdarbības vidi.²

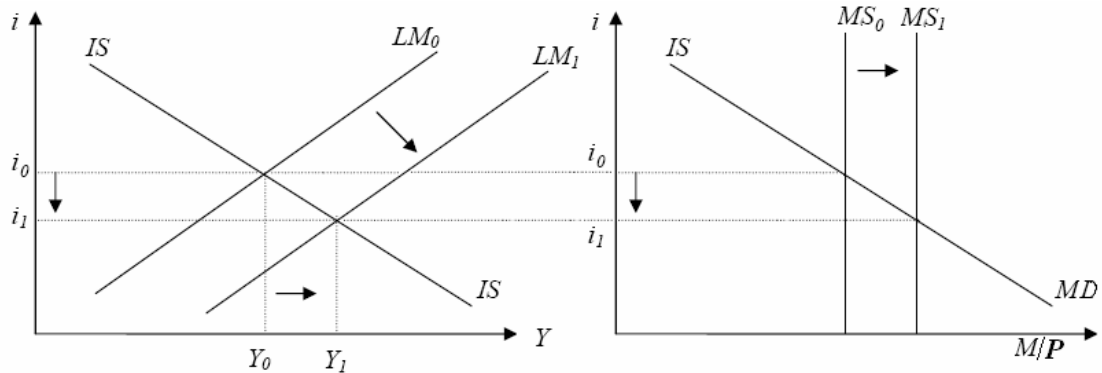
Lai spētu veiksmīgi analizēt monetāro politiku valstī, autors uzskata, ka jāpielieto IS-LM modeli. IS-LM konceptuālā pielietojuma svarīgums nav apstrīdams. IS-LM modelis dod iespēju analizēt gan vienkāršas, gan sarežģītas ekonomikas sakarības. Ja nebūtu šā modeļa daudzas makroekonomikas situācijas, īpaši saistītās ar monetāro politiku, būtu grūti izprast un izskaidrot. IS-LM modelis dod iespēju detalizētāki aplūkot monetārās politikas plusus un mīnus. Pastāv stimulējošā un ierobežojošā monetārā politika.

---

¹ Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 – 11.-12.lpp.

² Latvijas Banka / Monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/> - 2007.gada 5.aprīlis

Stimulējošā monetārā politika saistīta ar naudas piedāvājuma palielinājumu, kas pozitīvi veicina ekonomikas attīstību īslaicīgā periodā, neizraisot izspiešanas efekta pretdarbību. Stimulējošā monetārā politika pārbīdīs LM taisni pa kreisi, kredīta resursi paplašināsies, bet procentu likme samazināsies, tas veicinās investīciju un attiecīgi ienākumu pieaugumu (1.3. att.).

Apzīmējumi:

IS – līdzsvars preču un pakalpojumu tirgū; LM – līdzsvars naudas tirgū; i – procentu likme; Y – ienākumi; MD – naudas pieprasījums; M/P – reālais naudas piedāvājums; MS – naudas piedāvājums.

1.3. att. Stimulējošā monetārā politika¹

No vienas puses, kopējā ienākuma pieaugums sekmēs importa pieaugumu, attiecīgi samazinot tīro eksportu, bet, no otras puses, procenta likmes lejupslīde, samazinot valūtas kursu, sekmē eksportu. Kura tendence dominēs ir atkarīgs no importa robežtieksmes, gan arī eksporta atkarības no procentu izmaiņām.²

Monetārās politikas efektivitāti nosaka efekts, ar kādu naudas piedāvājuma palielināšana un tai sekojošais procenta kritums ietekmēs investīcijas un tīro eksportu. Šis efekts būs liels divos gadījumos:³

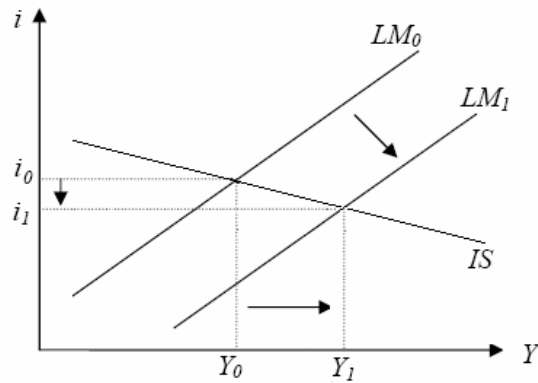
- ja investīcijas un tīrais eksports ir jūtīgi pret procentu izmaiņām, ko izsaka koeficienti d un n . Ja šie koeficienti ir augsti, tad pat nelielas procentu izmaiņas spēcīgi ietekmēs investīcijas un tīro eksportu;
- ja naudas pieprasījums ir neelastīgs pret procenta izmaiņām. Šajā gadījumā naudas piedāvājuma pieaugums izraisa ievērojamu procenta samazinājumu, kas spēcīgi ietekmēs investīcijas un eksportu, pat pie relatīvi maziem koeficientiem d un n .

¹ Gods U. "Makroekonomika" – Rīga, Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 255. lpp.

² Turpat – 256.lpp.

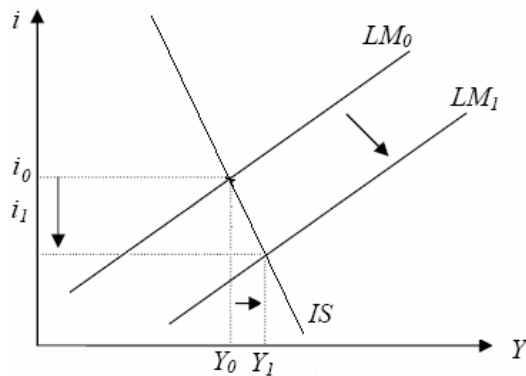
³ Turpat

Stimulējošu monetāro politiku raksturo 1.4. attēls.

1.4.att. Efektīva monetārā politika¹

Jo slīpāka (elastīgāka) IS līkne, bet stāvāka (neelastīgāka) LM līkne, jo efektīvāka monetārā politika. Šajā gadījumā nelielas procentu izmaiņas rada relatīvi lielu ienākuma Y pieaugumu.

1.5. att. Neefektīva monetārā politika²

Jo stāvāka (neelastīgāka) IS līkne, bet slīpāka (elastīgāka) LM līkne, jo neefektīvāka monetārā politika. Šajā gadījumā procenta nelielās izmaiņas var būt nepietiekamas, lai būtiski palielinātu ienākumu.³

IS un LM līkņu slīpuma leņķiem ir noteicošā nozīme, lai identificētu fiskālās vai monetārās politikas efektivitāti vai neefektivitāti.

¹ Gods U. "Makroekonomika" – Rīga, Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004, 257. lpp.

² Turpat

³ Turpat

Ja IS līkne ir stāva un LM slīpa, tad efektīva ir fiskālā politika, bet ja IS līkne ir slīpa, bet LM līkne stāva, tad efektīva ir monetārā politika.

Sabalansēta fiskālā un monetārā politika stimulējot kopējo pieprasījumu dod pozitīvus rezultātus īslaicīgā periodā, ilglaicīgā periodā nepieciešamas programmas, kas veicina ekonomiskā potenciāla izaugsmi.

2. Latvijas Republikas banku sistēmas raksturojums

2.1. Latvijas Bankas un naudas vēsturiskais raksturojums

1918. gada 18. novembrī tika proklamēta Latvijas Republika, un no jauna bija jārada gan valsts finanšu sistēma, gan Latvijas nacionālā valūta. Neatkarīgās Latvijas Republikas pirmā valūta bija Latvijas Rublis. Pēc Pirmā pasaules kara tam tika noteikta zelta bāze – 0,058g tīra zelta vienā rublī. Latvijas rublis bija konvertējama un ar zeltu nodrošināta valūta. Tās stabilitāti garantēja toreizējā Latvijas Krāj- un kredītbanka, kura pildīja centrālās bankas funkcijas.¹

Latvijas Banka tika nodibināta ar LR Ministru kabineta 1922.gada 19.septembra lēmumu. Kā emisijas banka tā sāka savu darbību 1922.gada 1.novembrī ar statūtu fondu 10 miljonu latu.²

Banku nodibināja uz Valsts Krāj- un Kredītbankas bāzes, Latvijas Bankai 1922. gada 1. novembrī pārņemot tās aktīvus un pasīvus, un jau 2. novembrī Latvijas Banka laida apgrozībā 10 latu pagaidu banknotes - 500 Latvijas rubļu naudas zīmes ar uzdruku. Latvijas Banka veica gan tiešo valsts centrālās bankas uzdevumu - naudas zīmju emisiju, to nodrošinājuma un apgrozības kontroli, gan komercdarbību, finansējot un kreditējot valsts un privātos uzņēmumus, iestādes un pilsoņus.³

1924. gadā jau bija izveidojusies Latvijas Bankas struktūra: bankas centrāle (Rīgā, K. Valdemāra ielā 2a), 8 bankas nodaļas, kuras veica visas operācijas, un 14 nodaļas, kuras veica tikai valsts kases funkcijas, kā arī dažas pasīva (noguldījumu) operācijas. Šāda struktūra saglabājās līdz 1940. gadam.⁴

¹ Lībermanis G. "Nauda, inflācija", SIA Kamene, Rīga 1999 – 87.lpp.

² Vēciņš Ē. Naudas lietas: Skaidrojošā vārdnīca. – R.:Zvaigzne. – 1993. – 79.lpp.

³ Latvijas Banka / Latvijas Bankas vēsture: <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/vesture/> - 2007.gada 3.aprīlis

⁴ Turpat

1940. gada 17. jūnijā Latviju okupēja Sarkanā armija un 5. augustā Latvija tika inkorporēta PSRS. 25. jūlijā tika pieņemts likums par banku un lielo rūpniecības uzņēmumu nacionalizāciju. Nacionalizētās kredītiestādes apvienoja, un tās kļuva par Latvijas Bankas nodaļām. 13. jūlijā tika atlaista Latvijas Bankas vadība. 3. augustā tika pieņemts likums par visu banku (ieskaitot Latvijas Banku) padomju atcelšanu, nododot to pienākumus jaundibinātajām valdēm.¹

Lats funkcionēja arī padomju okupācijas sākuma mēnešos: ar Latvijas PSR TKP 1940.gada 25.novembra lēmumu 1 lats tika pielīdzināts 1 PSRS rublim. Bet jau 1941.gada 25.martā lats tika anulēts un tā apgrozību Latvijā pārtrauca².

Otrā pasaules kara sākumā Latvijas Banka un tās nodaļas cieta ievērojamus personālsastāva un materiālo vērtību zaudējumus. Tās darbinieki cieta gan 1941. gada deportācijās, gan Sarkanajai armijai atkāpjoties; uz PSRS tika izvesti dārgmetāli un to izstrādājumi, nauda u.c. vērtības.

1941. gada jūnijā Latviju okupēja Vācijas karaspēks. Pirmajās dienās pēc tā ienākšanas Rīgā Latvijas Banka atsāka darbību, taču naudas emisijas tiesības tā neatguva.

Vācu okupācijas laikā centrālās bankas funkcijas veica Rīgas valsts kredītkase. Tika īstenota īpaša okupētajām zemēm paredzēta naudas politika, kuras mērķis bija šo zemju pakļaušana un izlaupīšana.³

Pēc 2. pasaules kara Latvija atkal nonāca PSRS finanšu un kredīta sistēmā. Gan naudas emisiju, gan valsts kases funkcijas veica PSRS Valsts banka, bet Latvijas PSR naudas sistēma atradās pilnīgā tās kontrolē.⁴

20. gadsimta 80. gadu vidū PSRS politiskās un ekonomiskās pārkārtošanas radītās iespējas tika izmantotas arī Latvijā, kur jau 1988. gadā sākās banku sistēmas reorganizācija. 1987. gadā PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris tika pārdēvēts par PSRS Valsts bankas Latvijas Republikānisko banku, taču par valsts centrālo un emisijas banku nekļuva.⁵

---

¹ Latvijas Banka / Latvijas Bankas vēsture: <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/vesture/> - 2007.gada 3.aprīlis

² Vēciņš Ē. Naudas lietas: Skaidrojošā vārdnīca. – R.:Zvaigzne. – 1993. – 79.lpp.

³ Latvijas Banka / Latvijas Bankas vēsture: <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/vesture/> - 2007.gada 3.aprīlis

⁴ Turpat

⁵ Turpat

1990.gada 4.maijā Latvijas neatkarības pasludināšana vēl neatbrīvoja republiku no PSRS okupācijas važām. Joprojām apgrozībā atradās padomju rubļi un kapeikas. Latvijas Banku kā centrālo valsts kredītiestādi formāli nodibināja 1990.gada 2.martā ar LPSR AP likumu. Pēc pāris mēnešiem tika apstiprināti jaunās Latvijas centrālās bankas pagaidu statūti. Taču Latvijas Banka faktiski nestrādāja, naudu neemitēja. Okupētajā Latvijas teritorijā naudas apgrozības saimnieks joprojām bija PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris.¹

1991.gada augusta notikumu iespaidā Latvija kļuva neatkarīga *de jure* un *de facto*. Tas Latvijas Bankai deva iespēju ieņemt tai pienācīgu vietu kā reālai Latvijas Republikas centrālajai bankai. Bija jāveic līdzšinējās banku sistēmas plaša reorganizācija: PSRS specializēto banku filiāles, kas darbojās Latvijā, tagad neatkarīgās valsts teritorijā būtībā bija jālikvidē, tās iekļaujot Latvijas Bankā.

1991.gada 3.septembrī Latvijas Banka sāka klientu pastāvīgu apkalpošanu. Nobrieda vajadzība Latvijas Bankai pieņemt jaunus statūtus. Tos apstiprināja 1992.gada 19.maijā ar atsevišķu Latvijas Republikas likumu; bankas statūtu fonds tika noteikts 93,5 miljonu PSRS rubļu apmērā. Līdz 1991.gada beigām varēja runāt pat par divvaldību. Turpināja pastāvēt arī PSRS Valsts bankas Latvijas Republikāniskais kantoris. Kad gada nogalē saira Padomju Savienība un līdz ar to arī tās centrālā banka, Latvijā savu darbību beidza arī PSRS Valsts bankas filiāle.²

1990. gada 31. jūlijā Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma lēmumu "Par Latvijas Republikas naudas sistēmas izveidošanas programmu". Latvijas nacionālās valūtas atjaunošanu sagatavoja Latvijas Bankas padome sadarbībā ar Latvijas un ārvalstu konsultantiem. Tika izveidota Latvijas Republikas Naudas reformas komiteja, kas 1992. gada 4. maijā pieņēma lēmumu par Latvijas Bankas pagaidu naudas zīmes - Latvijas rubļa - laišanu apgrozībā.

1993. gadā apgrozībā tika laista Latvijas Republikas nacionālā valūta - lats. Nauda atguva agrākajos gados zaudētās funkcijas. Naudas reformas sekmīga norise un lata ieviešana radīja priekšnoteikumus pārejai uz tirgus ekonomiku.³

---

¹ Lībermanis G. "Nauda, inflācija", SIA Kamene, Rīga 1999 – 87.-88.lpp.

² Turpat

³ Latvijas Banka / Latvijas Bankas vēsture: <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/vesture/> - 2007.gada 3.aprīlis

Latvijas nodrošinājumu veic Latvijas Bankas valūtas krājumi un zelta rezerves. 1994. gadā Latvijas Bankas zelta krājumi bija 8,3 tonnas.¹ Latvijas Bankas ārzemju valūtas rezerves un zelta krājumi ir vairāk nekā pietiekami, lai sargātu latu apgrozību no jebkurām kataklizmām.

2.2. Latvijas Bankas uzdevumi

Katrā valstī ir banku sistēma, kurā centrā ir centrālā banka un ir pārējās bankas, kas ir atkarīgas no centrālās bankas. Latvijā ir divpakāpju banku sistēma – centrālā banka un komercbankas. Centrālā banka pilda divus svarīgus uzdevumus. Pirmkārt, tā nodrošina visu banku un finanšu sistēmas funkcionēšanas stabilitāti. Otrkārt, Centrālā banka īsteno naudas politiku tā, lai nodrošinātu zemu inflācijas līmeni un vienlaikus nepieļautu ievērojamu bezdarbu valstī.²

Latvijas Banka ir Latvijas Republikas centrālā banka.³ Tā ir viena no svarīgākajām valsts iestādēm un veic likumā noteiktus tautsaimnieciskus uzdevumus.

Latvijas Bankas darbības galvenais mērķis ir, īstenojot naudas politiku, regulēt naudas daudzumu apgrozībā, lai saglabātu cenu stabilitāti valstī.⁴

Latvijas Bankas uzdevumus nosaka Latvijas Republikas likums "Par Latvijas Banku". Svarīgākie valsts centrālās bankas uzdevumi ir:

- a) noteikt un īstenot monetāro politiku, lai nodrošinātu cenu stabilitāti valstī;
- b) emitēt nacionālo valūtu;
- c) veicināt maksājumu sistēmu raitu darbību Latvijas Republikā;
- d) izsniegt Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā reģistrētajām juridiskajām personām, izņemot kredītiestādes, atļaujas (licences) ārvalstu valūtas pirkšanai un pārdošanai komercdarbības veidā;
- e) vākt, reģistrēt un apkopot finanšu un valsts maksājumu bilances datus, kā arī publicēt apkopoto statistisko informāciju;
- f) pārvaldīt ārējos aktīvus;
- g) darboties kā valdības finanšu aģentam.

¹ Libermanis G. "Nauda, inflācija", SIA Kamene, Rīga 1999 – 98.lpp.

² Bikse V. "Nauda un bankas", Valsts administrācijas skola, Rīga 1994 - 51.lpp.

³ LR likums "Par Latvijas Banku" – 1.pants, spēkā no 19.05.1992.:

<http://www.likumi.lv/doc.php?id=65544&mode=KDOC>

⁴ Turpat – 3.pants

Latvijas Banka valdības vajadzībām atvērtajos kontos uzglabā valsts budžeta un speciālo fondu līdzekļus un veic budžeta līdzekļu pārskaitījumus bez maksas. Tā ir arī valdības konsultants naudas un banku darbības politikā. Latvijas Banka arī pārstāv valsti ārvalstu centrālajās bankās un Starptautiskajās valūtas institūcijās, piedalās citu starptautisko finansu un kredīta organizāciju darbībā, kas atbilst tās mērķiem un uzdevumiem. Latvijas Banka, saņemot konkrētas valdības pilnvaras, var darboties kā tās finansu aģents banku darījumos.¹

Latvijas Banka pilda savus uzdevumus saskaņā ar likumu "Par Latvijas Banku" un nav pakļauta valdības vai citu institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to praktiskajā īstenošanā.²

Likums "Par Latvijas Banku" valsts centrālajai bankai neatļauj piedalīties uzņēmējdarbībā.³ Latvijas Banka savu darbību finansē no ieņēmumiem, ko dod valūtas un kredīta operācijas tās uzdevumu izpildes ietvaros.

Latvijas Bankas pamatkapitāls ir 25 miljoni latu.⁴

Likums "Par Latvijas Banku" nosaka, ka Latvijas Banka ieskaita valsts ieņēmumos pārskata gadā gūtās peļņas daļu, kas aprēķināta, piemērojot likumā "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" rezidentiem noteikto nodokļa likmi, un veic maksājumu par valsts kapitāla izmantošanu 15% apmērā no pārskata gadā gūtās peļņas.⁵

Pēc minēto atskaitījumu izdarīšanas Latvijas Bankas peļņas atlikums ieskaitāms rezerves kapitālā. Rezerves kapitāls ir izveidots iespējamo zaudējumu segšanai.⁶

Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

Latvijas Bankas saimnieciskās darbības un dokumentu revīziju veic revīzijas komisija, kuras personālsastāvu apstiprina Latvijas Republikas Valsts kontrole.⁷

---

¹ Bikse V. "Nauda un bankas", Valsts administrācijas skola, Rīga 1994 - 54.-55.lpp.

² LR likums "Par Latvijas Banku" – 13.pants, spēkā no 19.05.1992.:

<http://www.likumi.lv/doc.php?id=65544&mode=KDOC>

³ Turpat – 14.pants

⁴ Turpat – 18.pants

⁵ Turpat – 18.pants

⁶ Turpat – 19.pants

⁷ Turpat – 43.pants

Tādējādi Centrālās bankas darbība ir daudzpusīga. Taču tās galvenais uzdevums ir regulēt apgrozībā esošās naudas daudzumu.¹

2.3. Latvijas Bankas struktūra

Latvijas Banka kā valsts centrālā banka ir juridiska persona un darbojas, pamatojoties uz 1992. gada 19. maijā pieņemto likumu "Par Latvijas Banku".

	Padome Prezidents	
Prezidenta birojs	Prezidenta vietnieks	Iekšējā audita pārvalde
	Valde Valdes priekšsēdētājs Valdes priekšsēdētāja vietnieks	
Informācijas sistēmu pārvalde	Monētārās politikas pārvalde	Sabiedrisko attiecību pārvalde
Maksājumu sistēmu pārvalde	Tirgus operāciju pārvalde	Juridiskā pārvalde
Statistikas pārvalde	Grāmatvedības pārvalde	Ārējo sakaru pārvalde
Komunikācijas pārvalde	Tehniskā pārvalde	Aizsardzības pārvalde
Personāla pārvalde		Kases un naudas apgrozības pārvalde
Daugavpils filiāle	Liepājas filiāle	Rīgas filiāle
Mācību un atpūtas centrs		Rēzeknes filiāle

2.1.att. Latvijas Bankas struktūra²

Banku pārvalda padome un valde. Latvijas Bankas padomes sastāvā ir 8 cilvēki: Latvijas Bankas prezidents, viņa vietnieks un 6 padomes locekļi. Latvijas Bankas padomi vada bankas prezidents. Latvijas Bankas padome pieņem lēmumus Latvijas Bankas vārdā.³

Latvijas Bankas prezidentu pēc ne mazāk kā desmit deputātu ierosinājuma ievēlē amatā Saeima, aizklāti balsojot. Bankas prezidenta vietnieku un padomes locekļus pēc Latvijas Bankas prezidenta ierosinājuma apstiprina amatā Saeima, aizklāti balsojot. Latvijas Bankas prezidenta, viņa vietnieka un padomes locekļu pilnvaru laiks ir 6 gadi. Ja kāds no bankas padomes locekļiem izstājas pirms termiņa, viņa vietā apstiprināms jauns padomes loceklis.⁴

¹ Bikse V. "Nauda un bankas", Valsts administrācijas skola, Rīga 1994 - 55.lpp.

² Latvijas Banka / Latvijas Bankas struktūra: <http://www.bank.lv/lat/main/a/lvbank/suv/lbs/> - 2007.gada 3.aprīlis

³ LR likums "Par Latvijas Banku" – 21.pants: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65544&mode=KDOC>

⁴ Turpat – 22.pants

Pirms noteiktā termiņa Saeima atbrīvo Latvijas Bankas prezidentu, viņa vietnieku un padomes locekļus no amata tikai tādā gadījumā, ja:

- 1) ir saņemts viņa personīgs iesniegums par atkāpšanos no amata;
- 2) ir stājies spēkā notiesājošs spriedums, ar kuru Latvijas Bankas prezidents, viņa vietnieks vai padomes loceklis ir notiesāts par tīša nozieguma izdarīšanu;
- 3) Latvijas Bankas prezidents, viņa vietnieks vai padomes loceklis nepārtraukti vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas slimības dēļ nevar pildīt savus amata pienākumus.¹

Latvijas Bankas praktiskā darba veikšanai un operatīvajai vadīšanai bankas padome izveido pastāvīgi strādājošu valdi 6 cilvēku sastāvā. Valdes priekšsēdētāju apstiprina bankas padome pēc bankas prezidenta ieteikuma. Pārējos valdes locekļus bankas padome apstiprina pēc valdes priekšsēdētāja ieteikuma. Valdes locekļi ir bankas centrālā aparāta darbinieki. Valdes locekļus atbrīvo no amata ar bankas padomes lēmumu.²

Latvijas Bankas padome pieņem lēmumus Latvijas Bankas vārdā. Tā nosaka vispārējo naudas politiku, Latvijas Bankas aktīvo un pasīvo operāciju procentu likmes, kā arī pieņem visus lēmumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu naudas politikas praktisko īstenošanu saskaņā ar šo likumu.³

Latvijas Bankas valde vada bankas darbu, īstenojot Latvijas Bankas padomes lēmumus.⁴

Latvijas Bankas prezidents vada bankas padomi un atbild par tās darba sekmīgu organizāciju. Bankas prezidents apstiprina Latvijas Bankas struktūru, pieņem darbā un atbrīvo no darba Latvijas Bankas darbiniekus. Bankas prezidents pārstāv Latvijas Banku attiecībās ar citām bankām, valsts un pašvaldību iestādēm Latvijā, starptautiskajām finanšu un kredīta organizācijām. Latvijas Bankas prezidenta prombūtnes laikā viņa tiesības un pienākumi pāriet viņa vietniekam vai arī personai, kas iecelta ar īpašu pavēli.⁵

---

¹ LR likums "Par Latvijas Banku" – 22.pants: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65544&mode=KDOC>

² Turpat – 23.pants

³ Turpat – 26.pants

⁴ Turpat – 27.pants

⁵ Turpat – 28.pants

2.4. Latvijas Bankas monetārā politika

Kopš neatkarības atgūšanas Latvijā banku un finanšu sistēmas attīstība notiek ļoti dinamiski. 1991.gada septembrī Latvijas Republikas Augstākā Padome pasludināja Latvijas Banku par centrālo banku. Lai sekmīgāk īstenotu reformas un stabilizētu makroekonomisko situāciju, Latvijā tika ieviesta nacionālā valūta, tādējādi dodot iespēju LB veidot patstāvīgu monetāro politiku. LB darbības galvenais mērķis, īstenojot monetāro politiku, regulēt naudas daudzumu apgrozībā, lai saglabātu cenu stabilitāti valstī, tādējādi veicinot Latvijas ekonomisko un finansiālo stabilitāti un izaugsmi. Lai sasniegtu galveno mērķi, LB izvēlējusies valūtas kursa stratēģiju. Šīs stratēģijas ietvaros LB starpmērķis, kas cieši saistīts ar monetārās politikas galveno mērķi un pietiekami efektīvi ietekmējams ar monetārās politikas instrumentiem, ir nacionālās valūtas ārējā stabilitāte.¹

Fiksēta valūtas kursa stratēģija ir viens no iedarbīgākajiem instrumentiem, ar kuru palīdzību pārejas ekonomikas valstīs ekonomisko reformu sākumā var samazināt inflāciju, stabilizēt makroekonomisko vidi un nostiprināt iedzīvotāju uzticību valsts ekonomiskajai politikai. Šā iemesla dēļ daudzas valstis, arī Latvija, ekonomisko reformu sākuma posmā izvēlējās tieši fiksētā valūtas kursa stratēģiju.²

Latvijas tautsaimniecībai fiksēta valūtas kursa stratēģija ir atbilstoša arī citu apsvērumu dēļ, kas nav saistīti ar plānoto iestāšanos EMS, tāpēc Latvija joprojām turpina īstenot šo stratēģiju.

Pirmkārt, fiksēta valūtas kursa politika vēlama mazās valstīs ar atvērtu tautsaimniecību, kur ārējai tirdzniecībai ir ļoti liela nozīme. Šāda valsts ir arī Latvija. Mazāka tautsaimniecība ir atkarīga no pārmaiņām pasaules finanšu un preču tirgos, un tās iespējas ietekmēt šīs pārmaiņas ir ierobežotas. Šādās valstīs atsevišķi lieli darījumi (kapitāla ieplūšana vai aizplūšana) var radīt ievērojamas īstermiņa valūtas kursa svārstības, palielinot valūtas izdevumus un riskus. Jo atvērtāka ir tautsaimniecība, jo svarīgāk ir nodrošināt tos nosacījumus (t.sk. valūtas kursa stabilitāti), kas nepieciešami ārējās tirdzniecības un ārvalstu investīciju veiksmīgai attīstībai, jo ārējās tirdzniecības attīstībai ir būtiskāka ietekme uz kopējo valsts tautsaimniecības attīstību.³

---

¹ Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 – 27.lpp

² Latvijas Banka / Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/> - 2007.gada 5.aprīlis

³ Turpat

Otrkārt, Latvijas monetārās transmisijas mehānismā valūtas kursa kanālam ir nozīmīga ietekme uz patēriņa cenu dinamiku. Tas lielā mērā skaidrojams ar to, ka gan Latvijas patēriņā, gan ražošanā ir visai augsta importa komponente.¹

Pēc autora domām izvēlēta monetārās politikas stratēģija ir veiksmīga un efektīva, kā arī nodrošina galvenā mērķa sasniegšanu. LB monetārā politika ir bijusi visai konservatīva un kā galvenais monetārās politikas instruments tiek izmantots ārvalstu valūtas pirkšana un pārdošana.

Galvenie monetārās politikas sasniegumi ir:²

- stabila nacionālā valūta,
- zema inflācija līdz 2000. gadam,
- zemas procentu likmes,
- stabila banku sistēma,
- straujš IKP pieaugums.

Novērtējot monetārās politikas nozīmi ekonomikā, svarīgi ir noskaidrot, kādu rezultātu tā atstāj uz kopējo izlaides apjomu (jeb reālo IKP), kā arī cenu līmeni (jeb inflāciju).

Inflācijas kritums Latvijā deviņdesmito gadu sākumā tika panākts vienlaikus ar būtisku IKP pieaugumu, lai gan naudas piedāvājums pēc latu laišanas apgrozībā 1993.gadā līdz 2000.gadam pieauga 2,8 reizes, inflācijas temps samazinājās no 109,2% 1993.gadā līdz 2,6% 2000.gadā.³ Varam secināt, ka šajā laika posmā Latvijā neīstenojas kvantitatīvajā naudas teorijā aprakstītā likumsakarība starp naudas daudzumu un cenu pieaugumu. Tas var izskaidrot ar to, ka pastāvēja brīvi resursi (darbaspēks, zeme u.c.) ražošanas paplašināšanai, līdz ar to naudas piedāvājuma pieaugums neizraisīja spiedienu uz cenām, lai sāktos pieprasījuma inflācija.

Tomēr pēc 2000.gada situācija mainās – pieaugot plašai naudai, palielinās arī inflācija, kas atbilst kvantitatīvās naudas teorijas likumsakarībām. Tomēr šī sakarība nebūt nav cieša, jo naudas daudzuma palielinājums palielina arī inflāciju, bet nebūtiski.⁴

Naudas daudzums tautsaimniecībā lielā mērā palielinās caur banku sistēmu un tas neļauj būtiski mazināties inflācijai. Bankas var aizņemties naudu ārvalstīs ar zemām procentu likmēm

---

¹ Latvijas Banka / Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/> - 2007.gada 5.aprīlis

² Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 – 27.lpp

³ Turpat – 28.lpp.

⁴ Turpat

un aizdot to Latvijas iedzīvotājiem tādējādi palielinot kopējās naudas daudzumu tautsaimniecībā un veicinot cenu pieaugumu. Inflācijai saglabājoties augstā līmenī ilgāku laiku, rodas spiediens uz algām, jo strādājošie vēlas kompensēt radušos cenu pieaugumu pieprasot algu paaugstinājumu, kas, ņemot vērā pieaugušo pieprasījumu pēc darbaspēka sakarā ar straujo ekonomisko attīstību, daudzās tautsaimniecības nozarēs arī izdodas. Lielākas algas uzņēmumiem nozīmē arī lielākas izmaksas, kuras var segt vienīgi paaugstinot algu un cenu spirāli. Šai parādībai nav pārejošs raksturs, un tā var ieilgt, ja vien cilvēkus nevarēs pārliecināt, ka inflācija pazemināsies.

Aplūkojot naudas piedāvājuma daudzumu un IKP izmaiņas Latvijā, autors secina, ka ir sakarība starp šiem lielumiem, jo no vēstures var novērot tādu tendenci, ka palielinoties naudas piedāvājumam Latvijā, palielinās arī IKP. Pēc autora domām var pamanīt arī sakarību starp naudas piedāvājuma un maksājumu bilances tekošā konta izmaiņām – palielinoties naudas masai no 2000.gada, ir pasliktinājusies tekošā konta saldo. Pēc autora domām tas var būt saistīts ar to, ka iekšējais tirgus nevar mierināt iedzīvotāju strauju pieprasījuma palielinājumu un tāpēc vairāk tiek importēts, kas arī veido tekošā konta deficītu.

Ir jāatzīmē arī vairāki riska faktori, kas saistīti ar monetārā sektora attīstību:

- uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu īpatsvars pret IKP ir daudz lielāks nekā iekšzemes noguldījumu attiecība pret IKP;
- izsniegto kredītu pieauguma tempi 2006.gadā ir divreiz lielāki nekā noguldījumu pieaugums,
- dominējošā loma ir pieprasījuma noguldījumiem, kuru īpatsvars pārsniedz kopējā noguldījumu struktūru.,
- vairāk nekā puse no visiem noguldījumiem ir nerezidentu, liels ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvars kredītu struktūrā,
- liela nerezidentu īpašuma daļa apmaksātajā banku pamatkapitālā,
- salīdzinoši viegla pieeja ārvalstu kredītresursiem.

Visi šie faktori būtiski ierobežo Latvijas Bankas monetārās politikas darbību un samazina tās iespējas regulēt tautsaimniecībā notiekošos procesus.

Viens no svarīgiem Latvijas Bankas uzdevumiem šobrīd ir sagatavot valsti dalībai EMS, tāpēc norit pakāpeniska LB monetārās politikas pielāgošana un saskaņošana ar Eiropas Centrālo banku sistēmu. Pēc iestāšanās ES līdz pat dalībai Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS) Latvijas Banka turpina īstenot savu monetāro politiku ar nosacījumu, ka tā saskan ar kopējām ES interesēm, nekaitē pārējo ES dalībvalstu attīstībai un veicina ekonomisko stabilitāti.¹

Tāpat CB īsteno monetāro politiku, nodrošina maksājumu sistēmas darbību, skaidrās naudas aprīti, finanšu statistikas un valsts maksājumu bilances sagatavošanu, kā arī pakāpeniski paplašina makroekonomiskās analīzes un pētniecības darbu, ietverot ekonomikas attīstības tendences ES mērogā. Jau pašreiz LB monetārā politikas pamatnostādnes, mērķi un instrumenti atbilst ECB prasībām. Atšķirīga ir tikai noteiktā refinansēšanas likme un rezervju norma, kā arī ECB plašāk izmanto refinansēšanas operācijas, atšķirībā no LB, kas kā galveno monetārās politikas instrumentu izmanto valūtas pirkšanu un pārdošanu.²

Pēc iestāšanās ES Latvijai jāapliecina spēja izpildīt EMS iestāšanās kritērijus. Viens no šiem kritērijiem paredz divus gadus ilgu dalību Valūtas kursa mehānismā II (VKM II). Latvijas pievienojās VKM II ar 2005. gada 2. maiju. Valūtas kursa mehānisms II nozīmē to, ka vismaz divus gadus pirms eiro ieviešanas latam jābūt piesaistītam eiro un lata kurss attiecībā pret eiro drīkst svārstīties ne vairāk kā +/-15% robežās pret lata piesaistes kursu eiro. Latvijas Banka plāno nodrošināt šaurākas svārstību robežas attiecībā pret eiro nekā maksimāli pieļaujamās, tādējādi saglabājot lielāku lata stabilitāti attiecībā pret eiro.

Lai sasniegtu savu galveno mērķi, kā arī sekmīgi iestātos EMS, Latvijas Banka monetārās politikas īstenošanā ir izvēlējusies valūtas kursa stratēģiju. Šīs stratēģijas ietvaros Latvijas Bankas starpmērķis ir nacionālās valūtas ārējā stabilitāte jeb lata piesaiste eiro (1 EUR = Ls 0.702804). Svārstības ap noteikto piesaistes kursu iespējamās +/-1% robežās. Latvijas Banka veic intervences, ja lata kurss sāk pārsniegt pieļaujamās +/-1% svārstību robežas. Lata piesaistes politiku Latvijas Banka īsteno kopš 1994. gada februāra, kad lats tika piesaistīts SDR valūtu grozam. Kopš 2005. gada 1. janvāra lats ir piesaistīts eiro. Latvijas Bankas ārvalstu valūtas

---

¹ Latvijas Banka Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/> - 2007.gada 3.aprīlis

² Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 – 32.lpp.

rezerves sedz katru apgrozībā esošo latu (naudas bāzi), tāpēc tā var noturēt stabilu lata kursu pat ārēju satricinājumu gadījumos.¹

Svarīgi, ka lata ārējo stabilitāti Latvijas Banka nodrošina **brīvas kapitāla kustības un nacionālās valūtas pilnīgas konvertējamības apstākļos**. Latvijā drīkst brīvi ievest un no tās izvest gan ārvalstu valūtu, gan latus, bez ierobežojumiem atvērt kontus latus un ārvalstu valūtās, kā arī pirkt latus un tos pārdot par ārvalstu valūtu. Ārvalstu ieguldītāji drīkst izvest savu peļņu no Latvijas jebkurā valūtā bez ierobežojumiem.

Monetārā politika Latvijā tiek īstenota, izmantojot šādus monetārās politikas instrumentus:²

- rezervju prasības;
- tirgus operācijas;
- pastāvīgās finanšu resursu aizņemšanās un noguldīšanas iespējas.

Visas kredītiestādes nogulda rezervju kontā Latvijas Bankā obligātās rezerves atbilstoši Latvijas Bankas noteiktajām obligāto rezervju prasībām (patlaban 8%). Obligāto rezervju procentu nosaka Latvijas Bankas padome, un tas jāpublicē presē. Rezervju procenta grozījums stājas spēkā Latvijas Bankas noteiktajā termiņā, bet ne agrāk kā trīs dienas pēc publikācijas presē.³

Latvijas Banka regulāri organizē šādas **tirgus operācijas**:⁴

- refinansēšanas darījumu izsoles, kurās Latvijas Banka piešķir latu resursus pret vērtspapīru ķīlu.

Citas tirgus operācijas (valūtas mijmaiņas darījumu izsoles, kurās Latvijas Banka pārdod (pērk) kredītiestādēm latus par eiro ar atpirkšanu (atpārdošanu) termiņa beigās, termiņnoguldījumu izsoles, vērtspapīru tiešās pirkšanas un pārdošanas izsoles) Latvijas Bankā tiek rīkotas neregulāri vai līdz šim nav rīkotas.

---

¹ Latvijas Banka / Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/-2007.gada.3.aprilis>

² Turpat

³ LR likums "Par Latvijas Banku" – 38.pants: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65544&mode=KDOC>

⁴ Latvijas Banka / Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/-2007.gada.3.aprilis>

Kredītiestādes var izmantot arī šādas **pastāvīgās finanšu resursu aizņemšanās un noguldīšanas iespējas**:

- aizņemties no Latvijas Bankas latu resursus pret vērtspapīru ķīlu uz nakti;
- noguldīt latu līdzekļus Latvijas Bankā uz nakti.

Līdz ar Latvijas iestāšanos EMS un eiro ieviešanu Latvijā tiks īstenota Eiropas Centrālās bankas (ECB) monetārā politika un lietoti tādi paši monetārās politikas instrumenti kā citur eiro zonā. Latvijas Banka gatavojas praktiskai ECB vienotās monetārās politikas īstenošanai. Latvijas Bankas monetārās politikas instrumenti jau patlaban atbilst eiro zonā lietotajiem. Tāpat kā ECB, arī Latvijas Banka izmanto gan obligāto rezervju prasības, gan tirgus operācijas, gan arī pastāvīgās finanšu resursu aizņemšanās un noguldīšanas iespējas. Atlicis saskaņot nianses - monetāro operāciju rīkošanas procedūras, biežumu un termiņus. Plānotā banku rezervju normas samazināšana līdz ECB noteiktajiem 2% notiks pakāpeniski.¹

2.5. Latvijas banku darbības licencēšana un uzraudzība

Latvijas Republikā tiesības veikt kredītiestādes darbību ir:²

- a) Latvijas Republikā reģistrētai kredītiestādei,
- b) ārvalstu kredītiestādes filiālei,
- c) ES dalībvalstī reģistrētai kredītiestādei vai dalībvalstī reģistrētas kredītiestādes filiālei.

Gan Latvijas Republikā, gan citās valstīs pasaulē banku drīkst dibināt tikai kā akciju sabiedrību.³

Kredītiestādes dibināšanu, darbību, reorganizēšanu un likvidēšanu regulē:

- a) Kredītiestāžu likums,
- b) Komerclikums,
- c) Finanšu instrumentu tirgus likums,
- d) Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novērošanas likums,
- e) Noguldījumu garantiju likums,
- f) citi likumi.

¹ Latvijas Banka / Latvijas Bankas monetārā politika: <http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/-2007.gada.3.aprilis>

² "Kredītiestāžu likums" – 3.pants, spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

³ Turpat

Kredītiestādēm ir saistošie:

- Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) izdotie normatīvie dokumenti par kredītiestāžu darbību regulējošām prasībām un kredītiestāžu darbību raksturojošo rādītāju aprēķināšanas un pārskatu iesniegšanas kārtību.
- Latvijas Banku apstiprinātie norādījumi un noteikumi.

Finanšu un kapitāla tirgus komisija ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas veic Latvijas banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību un apdrošināšanas starpnieku, finanšu instrumentu tirgus dalībnieku, kā arī privāto pensiju fondu uzraudzību. Komisija sāka darbu 2001. gada 1. jūlijā.¹

Banka darbību Latvijā Republikā var uzsākt tikai pēc:²

- a) FKTK licences (atļaujas) saņemšanas. Licence (atļauja) kredītiestādes institūcijas darbībai tiek izsniegta uz nenoteiktu laiku.
- b) reģistrācijas komercsabiedrības veikšanai likumos noteiktajā kārtībā.

Latvijas Republikas kredītiestādēm ir jāsaņem FKTK atļauja arī filiāles atvēršanai ārvalstīs. Savukārt, ārvalstu kredītiestādēm ir jāpaziņo Finanšu un kapitāla tirgus komisijai par pārstāvniecības atvēršanu Latvijā Republikā.³

FKTK iesniegumu par licences (atļaujas) izsniegšanu izskata trīs mēnešu laikā pēc visu nepieciešamo dokumentu saņemšanas.⁴

FKTK ne vēlāk kā 30 dienu laikā no dienas, kad pieņemts lēmums izsniegt licenci vai anulēt licenci kredītiestādes darbībai, paziņo par to Eiropas Komisijai.⁵

Kredītiestāžu likums nosaka banku darbību regulējošas prasības. Galvenās no tām ir:⁶

- a) banka veic kreditēšanu saskaņā ar tās kredītpolitiku, kas nosaka kredītu piešķiršanas un atmaksāšanas kārtību, izsniegto kredītu uzraudzības kārtību un to kvalitātes novērtēšanas kritērijus;
- b) bankas kapitāla pietiekamības rādītājs nedrīkst būt mazāks par 8 procentiem;

¹ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas jēdziens / FKTK: <http://www.fktk.lv/> - 2007. gada 15. aprīlis

² "Kredītiestāžu likums" – 13.pants: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

³ "Kredītiestāžu likums" – 12.pants, spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

⁴ Turpat – 14.pants

⁵ Turpat – 27.pants

⁶ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 22.-23.lpp.

- c) kredītiestādes pašu kapitāls nedrīkst kļūt mazāks par likumā noteikto minimālo sākotnējo kapitālu;
- d) kredītiestādes pašu kapitāla aprēķinos subordinētā kapitāla daļa nedrīkst pārsniegt 50 procentus no:
- apmaksātā pamatkapitāla,
  - akciju emisijas uzcenojuma, kas samazināts par priekšrocību akciju vērtību, kurām kredītiestādes statūtos paredzēta dividenžu uzkrāšana,
  - rezerves kapitāla,
  - nesadalītās peļņas (ar nosacījumu, ka ir zvērināta revidenta ziņojums par tās esamību), kas samazināta par iepriekšējo darbības gadu zaudējumu apjomu, un citiem samazinājumiem saskaņā ar FKTK noteikumiem.
- e) lielo risku darījumu kopsumma nedrīkst pārsniegt kredītiestādes pašu kapitālu vairāk par astoņām reizēm. Riska darījumi – kredītiestādes bilances aktīva un ārpusbilances posteņos uzrādītās operācijas, no kurām kredītiestāde var ciest zaudējumus.
- f) Banka nedrīkst tieši vai netieši izsniegt kredītu pašas izlaisto vai tās mātes vai meitas sabiedrības izlaisto akciju iegādei, kā arī pieņemt par kredītu nodrošinājumu pašas akcijas.
- g) Kredītiestādes ārvalstu valūtu atklāta pozīcija nedrīkst pārsniegt:
- Atsevišķā ārvalstu valūtā – 10 procentus no pašu kapitāla,
  - Kopumā visās ārvalstu valūtās – 20 procentus no pašu kapitāla.

Lai mazinātu kredītiestāžu darbības risku un aizsargātu kreditoru intereses, FKTK ir tiesības papildus noteikt vēl citas kredītiestāžu darbību regulējošas prasības.¹

Lai panāktu Latvijas kredītiestāžu sektora drošību, stabilitāti un attīstību, FKTK veic kredītiestāžu uzraudzību; FKTK pienākums ir nekavējoties veikt pasākumus, lai kredītiestādes darbībā un kredītiestāžu sektorā novērstu trūkumus, kuri apdraud vai varētu apdraudēt kādas kredītiestādes vai visa kredītiestāžu sektora stabilu darbību, traucē pienācīgi veikt darījumus, sniegt finanšu pakalpojumus, vai varētu radīt ievērojumus zaudējumus visas valsts tautsaimniecībai.²

¹ “Kredītiestāžu likums” – 50.pants, spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

² Saksonova S. “Banku darbība”, 2006 – 24.lpp.

Pastiprināta uzraudzības kārtība kredītiestādei tiek piemērota, ja:¹

1. kredītiestādes apmaksātā pamatkapitāla un uzkrātā kapitāla vai zaudējumu kopsumma ir mazāka par kredītiestādes apmaksāto pamatkapitālu;
2. bankas kapitāla pietiekamība ir mazāka par 8 procentiem;
3. kredītiestāde pārkāpj kredītiestāžu darbību regulējošās prasības, un kredītiestādes valde regulāri nespēj nodrošināt šo prasību izpildi;
4. FKTK ir saņēmusi maksātnespējas pieteikumu vai pati pieņem lēmumu par kredītiestādes maksātnespējas pieteikuma iesniegšanu tiesā;
5. kredītiestāde veic darbību, kas apdraud vai varētu apdraudēt tās kredītiestādes stabilitāti, maksātspēju vai reputāciju;

Kredītiestādes likvidācija var notikt:²

1. saskaņā ar kredītiestādes akcionāru sapulces lēmumu (pašlikvidācija),
2. saskaņā ar tiesas lēmumu,
3. bankrota gadījumā.

Līdz ar kredītiestādes pasludināšanu par maksātnespējīgu:³

1. kredītiestāde zaudē tiesības rīkoties ar savu mantu, kā arī ar tās valdījumā vai turējumā esošo trešo personu mantu, un šīs tiesības iegūst administrators;
2. kredītiestādes pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta, un kredītiestādes pārvaldīšanu veic administrators;
3. apstājas nokavējuma naudas un procentu pieaugums kreditoru prasījumiem, izņemot nodokļu parādus, kuriem pamatparāda palielinājuma naudas un nokavējuma naudas aprēķināšana tiek pārtraukta saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām".

Ja netiek īstenota kredītiestādes sanācija vai tā ir bijusi neveiksmīga, kā arī tad, ja netiek īstenoti citi reorganizācijas pasākumi vai tie ir bijuši neveiksmīgi un tiek pieņemts lēmums par kredītiestādes bankrota procedūras uzsākšanu, FKTK anulē kredītiestādei izsniegto licenci kredītiestādes darbībai.⁴

¹ Turpat – 31.lpp.

² "Kredītiestāžu likums" – 126.pants, spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

³ "Kredītiestāžu likums" – 149.pants, spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

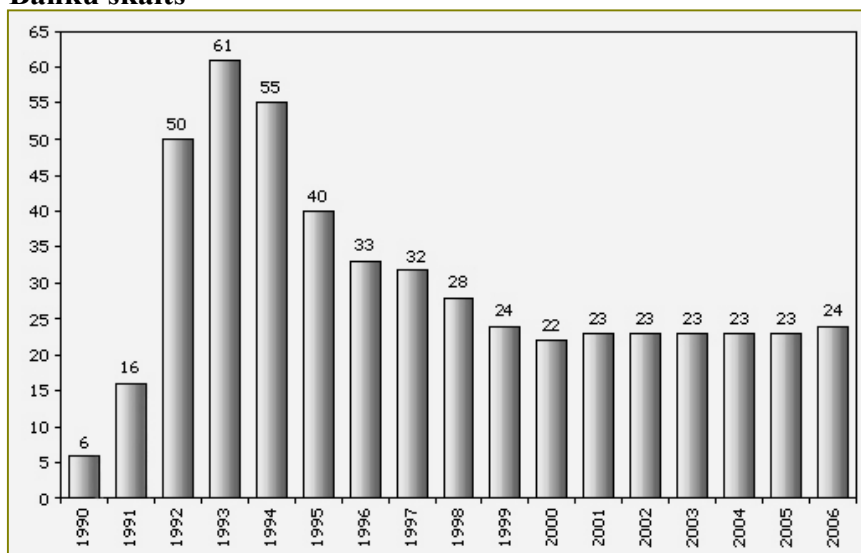
⁴ Turpat – 183.pants

2.6. Latvijas komercbankas

Komercbankas veic pasīvās operācijas (naudas līdzekļu piesaistīšana, lai tos izmantotu aktīvo operāciju veikšanai; banku pasīvi sastāv no piesaistītajiem līdzekļiem un bankas kapitāla) un aktīvās operācijas (kredītu izsniegšana, vērtspapīru ieguldīšana, spekulācijas ar valūtu; banku aktīvi ir kredīti, valsts vērtspapīri, sertifikāti, vekseļi, akcijas u.tml.).

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas un pārejas uz tirgus ekonomiku, komercbankas sāka savu strauju attīstību. Komercbanku attīstības tempus var apskatīt 2.2.attēlā un 2.2.tabulā.

Banku skaits

2.2.att. Banku sektors skaitļos¹

Sākot no 1990.gada banku skaits strauji palielinājās, tas bija saistīts ar Latvijas Republikas neatkarības atgūšanu un pāreju uz tirgus ekonomiku. Vislielākais banku skaits bija 1993.gadā – 61 banka un 1994.gadā – 55 bankas. Tas vairāk bija saistīts ar “kabatas banku” dibināšanu, kas bija saistīti savā starpā. Katrai “kabatas bankai” bija sava specifiska likvidācijas vēsture, bet būtībā bija viena: bankas līdzekļus piesavināja dibinātāji. Pēc tam sekoja banku sektora krīze 1995. gadā un banku skaits sāka pamazām samazināties. Pēdējos gados banku skaits ir diezgan stabils – 23-24 bankas, ieskaitot ārvalstu filiāles.

¹Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/ratios/index2.php> – 2007.gada 3.maijs

2.1.tabula**Banku sektors skaitļos¹**

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Banku skaits kopā*	33	32	28	24	22	23	23	23	23	23	24
tai skaita:											
bankas	32	31	27	23	21	22	22	22	22	22	21
ārvalstu banku filiāles	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3
Filiāļu skaits	190	178	183	160	184	193	199	206	202	215	*
Vidējais darbinieku skaits	7500	8414	8230	7786	7863	7943	8240	8895	9664	10520	*
Klientu norēķinu kontu skaits, tūkst.	-	-	1387	1298	1397	1651	2041	2207	2403	2912	3316
Maksājumu karšu skaits, tūkst.	-	-	207	328	635	893	1022	1176	1365	1711	2107
Bankomātu skaits	-	-	238	374	643	791	842	868	875	878	957
Maksājumu karšu pieņemšanas vietas	-	-	3390	4462	5381	6908	8326	10268	15170	18495	17588

Līdz 1995. gadam komercbanku skaits Latvijā strauji palielinājās un 1993. gadā tiek sasniegts maksimālais daudzums – 61 banka.

1994. gada beigās Latvijā darbojās 73 licencētas kredītiestādes, starp tām 55 komercbankas, 16 lombardi un 2 krājaizdevu sabiedrības. Taču 1994. gadā bankām radās vairākas problēmas. Tā kā banku sistēmas attīstība ir cieši saistīta ar vispārējo ekonomisko situāciju, tad, lai apturētu inflāciju, jāpieļauj ražošanas lejupslīde. Līdz ar uzkrājumu avotu zaudēšanu samazinās investīciju iespējas, pieaug savstarpējie parādi un netiek veikti maksājumi, arī bankām un budžetam. Tādējādi stingrās monetārās politikas rezultātā daļēji zuda resursu bāze gan budžetam, gan banku sistēmai, kuras finanses lielā mērā veidojas no valsts uzņēmumu ienākumiem.²

Grūtības komercbankām radīja nesakārtotā Latvijas likumdošana, jo nebija atrisinātas nekustamā īpašuma tirgus problēmas, un tas kavēja ilgtermiņa kreditēšanas attīstību. Daudzos gadījumos viens un tas pats īpašums tika ieķīlāts vairākās bankās, jo trūka ķīlu reģistra. Bankām nebija tiesiska mehānisma, ar kuru parādus un ķīlas varētu konvertēt kapitālā. Arī likvīdu ķīlu realizācijas process varēja radīt bankām zaudējumus.³

¹Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/ratios/index2.php> – 2007.gada 3.maijs

²Vaidere I. "Banku sistēmas attīstība Latvijā, 1987 – 1997.", Latvijas Universitāte, 2006 – 63.lpp.

³Turpat

Banku risku palielināja neskaidrības nekustamā īpašuma piederības jautājumos, kā arī tas, ka vairākums banku klientu bija firmas ar minimālo 100 latu struktūrkapitālu. Bieži nebija iespējams atgūt izsniegto kredītu, jo firmai vai nu nekas nepiederēja, vai arī tā vienkārši “pazuda”. Trūka informācijas par firmu drošumu un stabilitāti. Tā kā nebija garantiju un ieguldījumu apdrošināšanas sistēmas, kā arī likumdošanas, kas regulētu banku investīciju darbību, tad bankas nevarēja novirzīt līdzekļus pat rentablos projektos lielā riska dēļ.¹

Tomēr lielākoties grūtības radīja banku vadība, piešķirot kredītus bez pārbaudes un nodrošinājuma, kā arī izmantojot savu dienesta stāvokli un kredītus piešķirot pašu ne vienmēr ekonomiski pamatotajām vajadzībām.²

Bankām pieauga bezcerīgo kredītu īpatsvars. Vienlaikus pastiprinājās konkurence, un samazinoties depozītlikmēm, tika apgrūtināta līdzekļu piesaistīšana. Firmas, kas pieņēma iedzīvotāju noguldījumus un pazuda, kā arī pirmās bankrotējušās bankas deva triecienu ne tikai saviem noguldītājiem, bet arī ievērojami samazināja visu iedzīvotāju uzticību ieguldījumu drošībai bankās.³

Latvijas komercbanku izsniegtie kredīti bija ar ļoti augstu riska pakāpi, jo bija aizdoti pret godavārdu. Tikai dažām bankām rādītājs “kredītieguldījumi pret aktīviem” atbilda starptautiskām prasībām.⁴

Latvijā 1994. gada beigās bija jau 20 komercbankas, kuru aktīvu lielums pārsniedza 10 milj. latu un 22 komercbankas, kuru pašu kapitāls pārsniedza 1 milj. latu. Ap 80% visu banku aktīvu veidoja piesaistītie līdzekļi. Problēmas, kas iezīmējās 1994. gadā, īpaši saasinājās 1995. gada pirmajā pusē, kad sabruka vairākas nozīmīgas bankas – Latvijas Depozītu banka, Centra banka, “Olimpija”. Krīzes situācija tika sasniegta maijā ar bankas “Baltija” darbības apturēšanu. Šo četru banku aktīvi kopā veidoja 290 miljonus latu, t.i., apmēram 30% no visu Latvijas komercbanku kopējiem aktīviem. Četru banku privātpersonu noguldījumu kopējā summa bija 130 miljoni latu, t.i., 46% no kopējiem privātpersonu noguldījumiem (284 milj. latu). Bankas

---

¹ Vaidere I. “Banku sistēmas attīstība Latvijā, 1987 – 1997.”, Latvijas Universitāte, 2006 – 63.-64.lpp.

² Turpat

³ Turpat

⁴ Turpat

“Baltija” sabrukums paralizēja gan vairāku pašvaldību, gan daudzu uzņēmumu darbību. 1995. gadā jau pastāvēja tikai 40 bankas, tas bija mazāk nekā iepriekšējos 3 gados.¹

Rezumējot var teikt, ka banku krīzes cēloņi Latvijā ir bijuši šādi²:

- banku akcionāru pārāk lielā ietekme uz banku politiku, kā arī akcionāru un vadības neprofesionālā un/vai negodīgā rīcība.

Banku darbības mērķi bieži tika pakārtoti vēlmei piesaistīt jebkuriem līdzekļiem pēc iespējas vairāk finanšu līdzekļu akcionāru personisko vai biznesa vajadzību kreditēšanai, visbiežāk, protams, ar ļoti augstu depozītlīkumu palīdzību. Lai slēptu negodīgos darījumus, sadarbībā ar bankas vadību tika veiktas ļoti sarežģītas operācijas, slēpti vai sagrozīti grāmatvedības dati;

- nepareiza Latvijas ekonomiskās attīstības un ekonomiskās politikas izpratne.

Bankas jau iepriekš bija lemtas neveiksmei, ja tās stratēģijas pamatā lika cerības uz inflācijas tempu pieaugumu un nacionālās valūtas devalvāciju. Klientu līdzekļu piesaiste ar ekonomiski nepamatotu depozītlīkumu palīdzību notiek, bankām domājot, ka parādus būs iespējams atdot ar vērtību zaudējušu naudu, taču notikumi attīstījās pretējā virzienā;

- vājā un neprofesionālā banku licencēšana, uzraudzība un regulēšana no Latvijas Bankas puses;
- kredītu neadekvāts nodrošinājums.

Nekustamā īpašuma izmantošana kredītu garantēšanai bija apgrūtināta tāpēc, ka nebija skaidrības īpašuma attiecībās, kā arī pienācīgas nekustamā īpašuma reģistrācijas. Šos apstākļus pastiprināja gan aizdevēju un aizņēmēju pieredzes trūkums, gan arī aizņēmēju negodīgie nolūki;

- vāja likviditātes vadība, kuru noteica gan banku vadības neprofesionalitāte, gan arī objektīvi ierobežotās iespējas lēnā privatizācijas procesa un līdz ar to arī neattīstītā vērtspapīru tirgus dēļ.
- Banku “zelta likuma” neievērošana – neatbilstība starp saistību un prasību termiņstruktūru.

¹ Turpat – 66.-67.lpp.

² Vaidere I. “Banku sistēmas attīstība Latvijā, 1987 – 1997.”, Latvijas Universitāte, 2006 – 85.-87.lpp.

Ar augstu depozītlikmju palīdzību noguldījumi galvenokārt tika piesaistīti uz pusgadu, gadu vai ilgāk, bet, lai šīs likmes nodrošinātu, līdzekļus varēja izsniegt tikai ļoti īsa termiņa kredītiem (garāka termiņa kredītu procenti tik augsti nevarēja būt). Strauji palēninoties inflācijas tempiem, samazinājās uzņēmumu nominālā peļņa. Līdz ar to bija jāsamazina kredītlikmes, taču depozītprocenti jāizmaksā iepriekš noteiktajā apjomā. Peļņas straujā samazināšanās spieda bankas iesaistīties riskantos darījumos, un tas zaudējumus tikai palielināja. Salīdzinot 1994. gada vidējās depozītu un kredītu likmes, jāsecina, ka divus mēnešus depozītu likmes bija pat augstākas par kredītu likmēm;

- lata revalvācija attiecībā pret dolāru.

1993. gadā, Latvijā ieplūstot lielumam kapitāla daudzumam, notika nacionālās valūtas ievērojama revalvēšanās. 1994. gadā, neoficiāli piesaistot latu SDR vienībai, tā ārējās vērtības kopējās izmaiņas tika apturētas. Taču pasaules tirgos turpinājās dolāra pavājināšanās, kas izraisīja gan lata, gan citu valūtu kursa pieaugumu attiecībā pret dolāru. Tām bankām, kuru saistības bija latos vai, piemēram, vācu markās, bet prasības dolāros, bija jācieš ievērojami zaudējumi. Neuzticoties Latvijas Bankas politikai un lata stabilitātei, 1994. gadā apmēram 2/3 visu kredītu tika izsniegti dolāros un pat atdoti dolāros, lai gan dolāra kursa krišanās dēļ tas radīja bankām zaudējumus;

- Latvijas Banka, galveno uzmanību veltot monetārās politikas mērķiem, ar saviem aizdevumiem praktiski nepievērsās grūtībās nonākušo komercbanku likviditātes uzlabošanai.

Pozitīvās pārmaiņas, kas ļāva banku sistēmai izkļūt no krīzes, notika, Latvijas Bankai izstrādājot un piemērojot praksē jaunus uzraudzības noteikumus. Augstu jānovērtē Latvijas Bankas konsekvence un cenšanās ievērot savus solījumus, jo tādējādi tā atguva uzticību iedzīvotāju un uzņēmumu vidū. Tas deva iespēju Latvijas banku sistēmai atgūt spēkus, nepiedzīvot vispārēju sabrukumu vai banku pārņemšanu valsts kontrolē.

1996. gadā Latvijā darbojās 33 bankas. No 13 līdz 15 palielinājās to banku skaits, kurām tika atļauts piesaistīt privātpersonu noguldījumus. 1996. gadā Latvijas banku sistēmai izdevās atgūt spēkus un zināmā mērā nostabilizēties. Par to liecināja gan ārvalstu investoru interese – Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka investēja mūsu valsts banku pamatkapitālā 5,5 miljonus latu, bet Zviedrijas investīciju fonds “Swedfund International AG” 3,3 miljonus, gan arī

pieaugušais noguldījumu apjoms kredītiestādēs 1996. gada beigās sasniedza 686 miljonus latu, t.i., par 29,5% vairāk nekā 1995. gada beigās.¹

1997. gadā Latvijā darbojās 32 bankas, bet jau 1998. gadā 28 bankas. 1998. gads iezīmējās ar augusta finanšu krīzi Krievijā. Rezultātā daudzas Latvijas komercbankas 1998. gadu pabeidza ar zaudējumiem, dažas bankas pat bankrotēja un nevarēja vairs turpināt savu darbību. Viena no lielākajām bankām, kas apturēja savu darbību bija Rīgas Komercbanka. Bankām radās likviditātes problēmas pēc Krievijas valdības paziņojuma par valsts parādzīmju iesaldēšanu, jo daudzu banku darbība bija orientēta uz Krieviju. Šis notikums lika daudzām bankām pārvērtēt aktīvu izmantošanas virzienus. Piemēram, SEB Unibanka izvēlējās sadarbību ar Skandināviska Enskilda Banken (SEB), kura savos stratēģiskajos plānos bija paredzējusi plašas investīcijas Latvijas un citu Baltijas valstu bankās.²

“...No trim Baltijas valstīm visciešāk ar Krieviju bija saistītas Latvijas bankas. Līdz krīzei no 32 bankām tikai septiņas pilnībā orientējās uz Latvijas iekšējo tirgu. Latvija Krievijai faktiski ir kļuvusi par neoficiālu *offshore* zonu - pēc dažiem aprēķiniem, Krievijas līdzekļu daļa Latvijas banku aktīvos sasniedza 45% no kopējiem aktīviem. Tādējādi finanšu krīze Latvijas banku sistēmai deva divkārtšu triecienu: tie bija tieši zaudējumi no ieguldījumiem GKO un krass klientu skaita samazinājums. Krievijas maksātnespēja izrādījās nāvējoša *Kapitālbankai*, bet vēl viena pirmā desmitnieka banka - *Rīgas Komercbanka* - nonāca uz bankrota sliekšņa. Taču ir pamats domāt, ka krīze ir samazinājusi, taču ne pilnībā atsitusi Latvijas banku vēlēšanos strādāt Krievijā. Iemesls ir ļoti vienkāršs - iekšējais tirgus ir pārāk mazs pilnvērtīgai darbībai, turklāt neviena cita operācija ienesīguma ziņā nav salīdzināma ar Krievijas klientu apkalpošanu. Taču noteiktas izmaiņas nešaubīgi būs. Strādāt ar Krieviju var atļauties tikai lielas bankas, bet mazās, ja arī tās pārdzīvos krīzi, būs spiestas apvienoties. Tāpat šeit jāņem vērā tas, ka Latvijas banku skandināvu un igauņu akcionāri lielākajā daļā gadījumu ir noskaņoti pret savu kredītiestāžu darbošanos Krievijā. Tā rezultātā ir iznācis, ka no lielajām bankām Krievijā ir gatavas palikt tikai divas Latvijas bankas - *Parex* banka un *Rietumu banka*. Turklāt tās arī būs vienīgās Baltijas bankas - Lietuvas *Snoras* un Igaunijas *Krediidipank* un *Foreksbank*, kuras līdz šim aktīvi strādāja Krievijā, tagad atrodas uz bankrota robežas...”³.

¹ Vaidere I. “Banku sistēmas attīstība Latvijā, 1987 – 1997.”, Latvijas Universitāte, 2006 – 93.lpp.

² SEB Unibanka / Par SEB Unibanku / Vēsture: <http://www.seb.lv/lv/about/parmums/history/> - 2007.gada 2.maijs

³ Latvijas Vēstnesis / Ārzemju ziņas “Latvijas banku sistēmā sūce” №4 publicēts 06.03.1999.: http://www.latvijavestnesis.lv/index.php?menu_body=DOC&id=22544 – 2007.gada 1.maijs

Jau otro reizi pēc 1995. gada krīzes uzticība Latvijas banku sistēmai tika iedragāta. Kopš 1998. gada beigām līdz 1999. gada sākumam notika nozares aktīvu, kā arī fizisko un juridisko personu noguldījumu Latvijas komercbankās samazināšanās, jo klienti vairs neuzticējās bankām. Lai segtu ienākumu samazināšanos, komercbankas palielināja komisijas naudu un likmes izsniegtajiem kredītiem. Tomēr Krievijas krīzei, kas negatīvi ietekmēja kā Latvijas ekonomiku kopumā, tā arī banku nozari, bija arī pozitīvas sekas. Sakarā ar to, ka spekulatīvie ienākumi no Krievijas praktiski izzuda, radās nepieciešamība pelnīt iekšējā tirgū. Bankas aktīvāk sāka kreditēt iekšzemes uzņēmumus.

1999. gadā Latvijā pastāvēja 24 bankas, samazinājās gan banku skaits (no 28 līdz 24 bankām), gan filiāļu skaits (no 183 līdz 160 filiālēm) un vidējais darbinieku skaits (no 8230 līdz 7786 darbiniekiem). Samazinājās arī klientu norēķinu kontu skaits (no 1387000 līdz 1298000 kontiem). Samazinājums šajos rādītājos ir saistīts ar iepriekšējā gada banku krīzi Latvijā, kuru ietekmēja Krievijas finanšu krīze, pārstāja darboties vairākas bankas, klienti vairs neuzticējās bankām un centās izņemt savus līdzekļus no bankām.

2000. gadā darbojās 22 bankas, 2001. gadā – 23 bankas. Mūsu valsts banku sistēmā 2001. gadā bija vērojams visstraujākais pieaugums Baltijā. Salīdzinot visu Baltijas valstu centrālo banku statistikas datus, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) priekšsēdētājs Uldis Cērps informēja, ka aktīvu apjoms Latvijā 2001. gada deviņos mēnešos salīdzinājumā ar pagājušā gada beigām pieaudzis par 16 procentiem, Igaunijā - par 12 procentiem, bet Lietuvā - tikai par 0,6 procentiem. Tas liecina, ka finanšu tirgus ir audzis daudz straujāk nekā ekonomika, kuras pieaugums gadā ir aptuveni 7 līdz 8 procenti. Ieguldījumu fondu aktīvi šajā pašā laikā pieauguši par 27 procentiem, bet privāto pensiju fondu aktīvi - par 26 procentiem. Latvijā notikusi arī ievērojami straujāka kreditēšanas attīstība - deviņos mēnešos tā pieaugusi par 28 procentiem, kamēr Igaunijā tajā pašā laikā - tikai par 17 procentiem. No uzraudzības viedokļa kā īpaši pozitīvu faktu U. Cērps atzīmēja to, ka turpināja uzlaboties izsniegto kredītu kvalitāte. 93 procenti izsniegto kredītu tika atzīti par standartam atbilstošiem, bet gada beigās šis rādītājs bija pieaudzis līdz 95 procentiem. Aktīvi tika kreditēti tieši Latvijas tautsaimniecība - deviņos mēnešos tai izsniegto kredītu apjoms palielinājies gandrīz par vienu trešdaļu. Atsevišķās nozarēs pieaugums ir bijis ievērojams, piemēram, būvniecībā - par 50 procentiem.¹

---

¹ Latvijas Vēstnesis / Privatizācija. Zeme. Nekustamais īpašums, publicēts 14.11.2001.: http://www.latvijasvestnesis.lv/index.php?menu_body=DOC&id=55546 – 2007. gada 1. maijs

Trešajā ceturksnī bija notikusi arī reorganizācija - ar 1.jūliju Saules Banka tika pievienota Rietumu bankai, bet oktobrī izsniegta licence jaunai bankai - Reģionālajai investīciju bankai.¹

Noguldījumu apjoms, kā jau bija gaidāms, nav audzis tik strauji kā kreditēšanas apjoms, tomēr diezgan ievērojami - par 13 procentiem, liecinot gan par ekonomikas attīstību, gan iedzīvotāju lielāku uzticību komercbankām. Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka Saeima pieņēmusi grozījumus Fizisko personu noguldījumu garantiju likumā, kas paredz noguldījumu garantijas ne vien fiziskām, bet arī juridiskām personām.²

Apkopojot statistikas datus par Latvijas finanšu un kapitāla tirgus aktivitātēm 2001.gadā, komisijas vadītājs atzina, ka 2001.gads nebija nesis vislielāko peļņu Latvijas banku vēsturē, tomēr bija vērtējams kā ļoti labs gads Latvijas banku sistēmā, īpaši ņemot vērā to, kas notika pasaules ekonomikā, stagnāciju Amerikas Savienotajās Valstīs, Vācijā un vairāku citu Eiropas valstu finanšu tirgos.³

2001.g. – 2006.g. darbojās 23 bankas, 2006. gadā – 24 bankas. No 1999. gada līdz 2007. gadam banku skaits Latvijā bija stabils. Tas ir saistīts ar valsts labvēlīgo ekonomisko vidi, ar banku un visu finanšu sektora attīstību, drošību un stabilitāti.

Pēdējo piecpadsmit gadu laikā Latvijā ir izveidojusies konkurētspējīga, starptautiski atpazīstama banku sistēma, kas darbojas atbilstoši starptautiskajiem standartiem un praksei, Latvijas Bankas (LB) izdevumā "Averss un reverss" norāda centrālās bankas eksperti.⁴

LB Monetārās politikas pārvaldes Finanšu stabilitātes daļas ekonomists Mārcis Risbergs norādīja, ka ārvalstu investoru, tajā skaitā banku interesi un līdzekļus piesaistījusi ekonomikas attīstība un izmaiņas likumdošanā. Pašlaik ārvalstu banku meitassabiedrības Latvijā kontrolē vairāk nekā pusi no banku sektora aktīviem, bet atsevišķos produktu segmentos, piemēram, rezidentu kreditēšanā un rezidentu noguldījumu piesaistīšanā - dominē.⁵

¹ Latvijas Vēstnesis / Privatizācija.Zeme.Nekustamais īpašums, publicēts 14.11.2001.:
http://www.latvijasvestnesis.lv/index.php?menu_body=DOC&id=55546 – 2007.gada 1.maijs

² Turpat

³ Turpat

⁴ LETA / Latvijā ir konkurētspējīga un starptautiski atpazīstama banku sistēma, publicēts 06.09.2006.:
[http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=E50767E0-5FCC-4D0E-967C-E7FFF8910D20&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=1&em=5&ey=2007&t\[\]=t0&t\[\]=t1&t\[\]=t2&t\[\]=t3&t\[\]=t4&t\[\]=t5&t\[\]=t6&t\[\]=t7&t\[\]=t8&t\[\]=t9&t\[\]=t10&t\[\]=t11&t\[\]=t12&t\[\]=t13&t\[\]=t14&t\[\]=t15&t\[\]=t16&t\[\]=t17&t\[\]=t18&t\[\]=t19&t\[\]=t20&t\[\]=t21&t\[\]=t22&t\[\]=t23&t\[\]=t24&t\[\]=t25&t\[\]=t26&t\[\]=t27&t\[\]=t28&t\[\]=t29&t\[\]=t30&t\[\]=t31&t\[\]=t32&t\[\]=t33&t\[\]=t34&t\[\]=t35&t\[\]=t36&t\[\]=t37&t\[\]=t38&t\[\]=t39&t\[\]=t40&t\[\]=t41&t\[\]=t42&t\[\]=t43&t\[\]=t44&t\[\]=t45&t\[\]=t46&t\[\]=t47&t\[\]=t48&t\[\]=t49&t\[\]=t50&t\[\]=t51&t\[\]=t52&t\[\]=t53&t\[\]=t54&t\[\]=t55&t\[\]=t56&t\[\]=t57&t\[\]=t58&t\[\]=t59&t\[\]=t60&t\[\]=t61&t\[\]=t62&t\[\]=t63&t\[\]=t64&t\[\]=t65&t\[\]=t66&t\[\]=t67&t\[\]=t68&t\[\]=t69&t\[\]=t70&t\[\]=t71&t\[\]=t72&t\[\]=t73&t\[\]=t74&t\[\]=t75&t\[\]=t76&t\[\]=t77&t\[\]=t78&t\[\]=t79&t\[\]=t80&t\[\]=t81&t\[\]=t82&t\[\]=t83&t\[\]=t84&t\[\]=t85&t\[\]=t86&t\[\]=t87&t\[\]=t88&t\[\]=t89&t\[\]=t90&t\[\]=t91&t\[\]=t92&t\[\]=t93&t\[\]=t94&t\[\]=t95&t\[\]=t96&t\[\]=t97&t\[\]=t98&t\[\]=t99&t\[\]=t100](http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=E50767E0-5FCC-4D0E-967C-E7FFF8910D20&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=1&em=5&ey=2007&t[]=t0&t[]=t1&t[]=t2&t[]=t3&t[]=t4&t[]=t5&t[]=t6&t[]=t7&t[]=t8&t[]=t9&t[]=t10&t[]=t11&t[]=t12&t[]=t13&t[]=t14&t[]=t15&t[]=t16&t[]=t17&t[]=t18&t[]=t19&t[]=t20&t[]=t21&t[]=t22&t[]=t23&t[]=t24&t[]=t25&t[]=t26&t[]=t27&t[]=t28&t[]=t29&t[]=t30&t[]=t31&t[]=t32&t[]=t33&t[]=t34&t[]=t35&t[]=t36&t[]=t37&t[]=t38&t[]=t39&t[]=t40&t[]=t41&t[]=t42&t[]=t43&t[]=t44&t[]=t45&t[]=t46&t[]=t47&t[]=t48&t[]=t49&t[]=t50&t[]=t51&t[]=t52&t[]=t53&t[]=t54&t[]=t55&t[]=t56&t[]=t57&t[]=t58&t[]=t59&t[]=t60&t[]=t61&t[]=t62&t[]=t63&t[]=t64&t[]=t65&t[]=t66&t[]=t67&t[]=t68&t[]=t69&t[]=t70&t[]=t71&t[]=t72&t[]=t73&t[]=t74&t[]=t75&t[]=t76&t[]=t77&t[]=t78&t[]=t79&t[]=t80&t[]=t81&t[]=t82&t[]=t83&t[]=t84&t[]=t85&t[]=t86&t[]=t87&t[]=t88&t[]=t89&t[]=t90&t[]=t91&t[]=t92&t[]=t93&t[]=t94&t[]=t95&t[]=t96&t[]=t97&t[]=t98&t[]=t99&t[]=t100) – 2007.gada 1.maijs

⁵ Turpat

LB Monetārās politikas pārvaldes Finanšu stabilitātes daļas ekonomiste Agnija Ozoliņa sacīja, ka pēdējos piecos gados Latvijas komercbanku peļņa katru gadu ir būtiski pieaugusi. Tas liecina par banku sektora straujo izaugsmi - nozīmīgi pieauguši kredīti, depozīti, kapitāls un rezerves. Galvenokārt to stimulē Latvijas tautsaimniecības straujā attīstība, par ko liecina arī iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums, kas pēdējos piecos gados nav bijis zemāks par 6%.¹

Banku konkurence Latvijā, salīdzinot ar vairākām citām Eiropas Savienības valstīm, ir augsta. Tomēr atsevišķu sektoru, piemēram, rezidentu, vai produktu indeksu aprēķini liecina, ka konkurences līmenis tajos ir zemāks nekā banku sektorā kopumā. Tas parāda, ja atsevišķos apakštirgos dominē viena vai dažas bankas, konkurence var būt vājāka vai pat minimāla. Tomēr kopumā Latvijā konkurence ir veselīga, sacīja eksperti.²

Pašlaik Latvijas Republikā banku pakalpojumus sniedz 21 banka un trīs ārvalstu banku filiāles, kā arī Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētas kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumu Finanšu un kapitāla tirgus komisijā. Latvijā Bankā reģistrētas arī trīs elektroniskās naudas institūcijas un trīs naudas tirgus fondi. Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas datiem 2006. gada beigās 68.8% no Latvijas banku apmaksātā pamatkapitāla piederēja ārvalstu akcionāriem. Ārvalstu akcionāriem 11 bankās piederēja vairāk nekā 50% no apmaksātā pamatkapitāla.

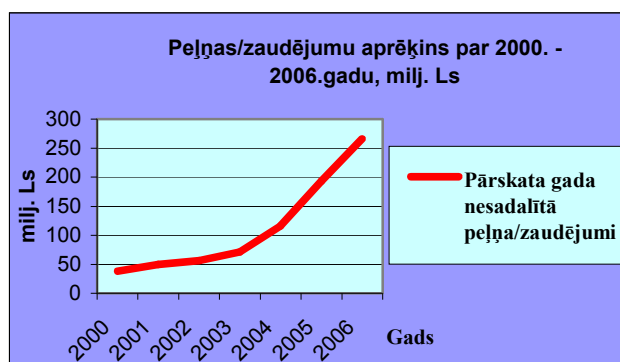
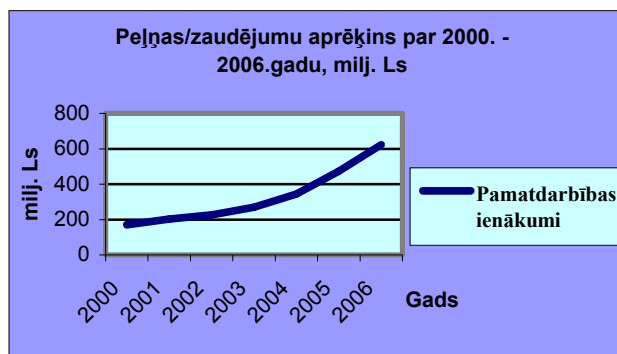
Banku sektora pārstrukturēšana ir pabeigta - gandrīz visa nozare privatizēta. Latvijas valsts īpašumā saglabāta VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka", kas pilda arī attīstības bankas funkcijas (2006. gada beigās tās pamatkapitāls bija 8.2% no banku apmaksātā pamatkapitāla).

Banku peļņa 2007. gada pirmajos trijos mēnešos sasniedza 89.4 milj. latu - par 27.5 milj. latu jeb 44.4% vairāk nekā 2006. gada atbilstošajā periodā.³

¹ LETA / Latvijā ir konkurētspējīga un starptautiski atpazīstama banku sistēma, publicēts 06.09.2006.: [http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=E50767E0-5FCC-4D0E-967C-E7FFF8910D20&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=1&em=5&ey=2007&t\[\]=t0&t\[\]=t1&t\[\]=t2&t\[\]=t10&t\[\]=t3&t\[\]=t6&t\[\]=t9&t\[\]=t11&t\[\]=t5&t\[\]=t4&t\[\]=t8&t\[\]=t7&more=true&moreid=0](http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=E50767E0-5FCC-4D0E-967C-E7FFF8910D20&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=1&em=5&ey=2007&t[]=t0&t[]=t1&t[]=t2&t[]=t10&t[]=t3&t[]=t6&t[]=t9&t[]=t11&t[]=t5&t[]=t4&t[]=t8&t[]=t7&more=true&moreid=0) – 2007. gada 1. maijs

² Turpat

³ Latvijas Banka / Latvijas Bankas prezidenta piezīmes par banku sektora attīstību 2007. gada 1. ceturksnī: <http://www.latvijasbanka.lv/lat/main/a/sapinfo/presrunas/attend/index.php?36691> – 2007. gada 5. maijs

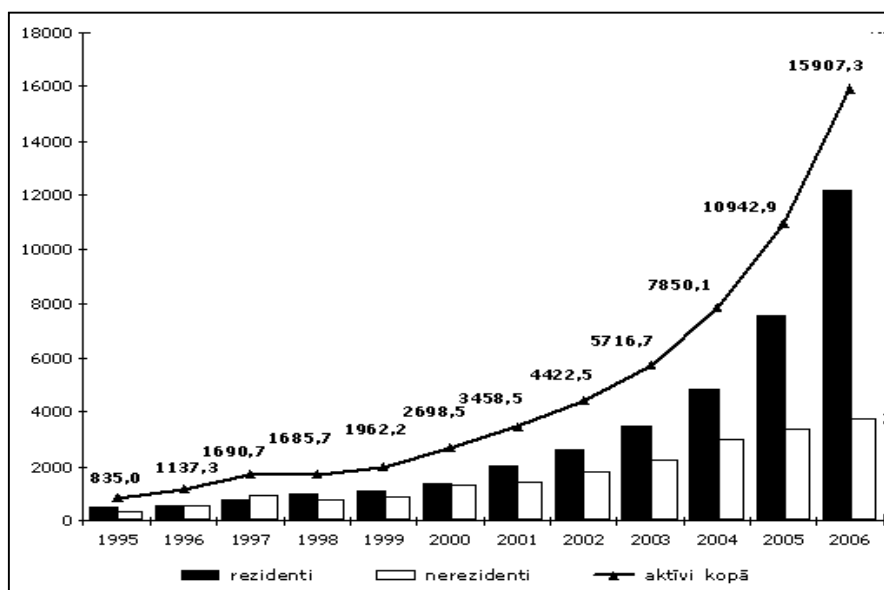
2.3.att. Peļņas/zaudējumu aprēķins par 2000. - 2006.gadu, milj. Ls¹

Pēdējos sešos gados Latvijas banku pamatdarbības ienākumi un līdz ar to arī peļņa ir būtiski pieaugusi. 2000.gadā Latvijas banku pamatdarbības ienākumi bija 171 milj. Ls un nesadalītā peļņa bija 38,3 milj. Ls, 2001.gadā – 202,1 un 49,6 milj. Ls, 2002.gadā – 226,2 un 56,3 milj. Ls, 2003.gadā – 269,5 un 71,5 milj. Ls, 2004.gadā – 344,7 un 116 milj. Ls, 2005.gadā – 472,2 un 193,1 milj. Ls, 2006.gadā – 622,2 un 265,9 milj. Ls. Tātad Latvijas banku pamatdarbības ienākumi pēdējos sešos gados pieauga vairāk nekā trīsreiz, bet nesadalītā peļņa vēl straujāk – gandrīz 7 reizēs, bet jau 2007.gada 1.ceturksnī nesadalītā peļņa sastāda 89,4 milj. Ls, kas par 27,5 milj. Ls vairāk, nekā 2006.gadā attiecīgajā periodā.² Tas liecina par banku sektora straujo attīstību un veiksmīgo darbību ienākumu un peļņas gūšanā.

Autors piedāvā detalizētāki apskatīt banku sektora aktīvu un pasīvu izmaiņas laika gaitā, lai labāk izprast banku sektora attīstības tempus un parādīt iemeslus, kāpēc tik strauji pieauga komercbanku peļņa.

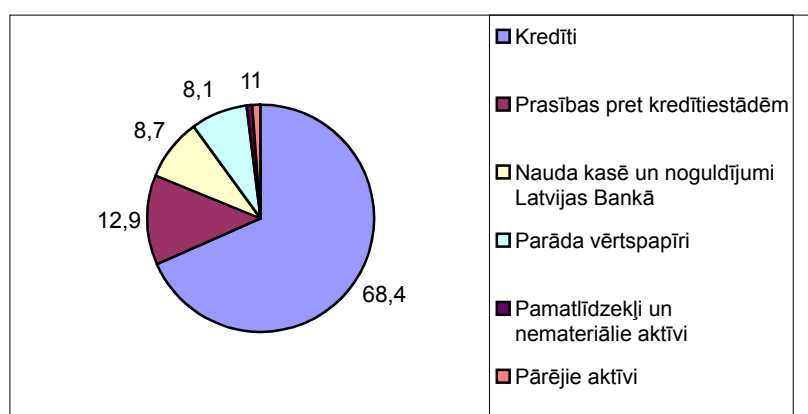
¹ Autora grafiks, balstoties uz Komercbanku asociācijas datiem

² Latvijas Banka / Latvijas Bankas prezidenta piezīmes par banku sektora attīstību 2007.gada 1.ceturksnī: <http://www.latvijaskomercbanka.lv/lat/main/a/sapinfo/presrunas/attend/index.php?36691> – 2007.gada 5.maijs

2.4.att. Banku aktīvi, milj. Ls¹

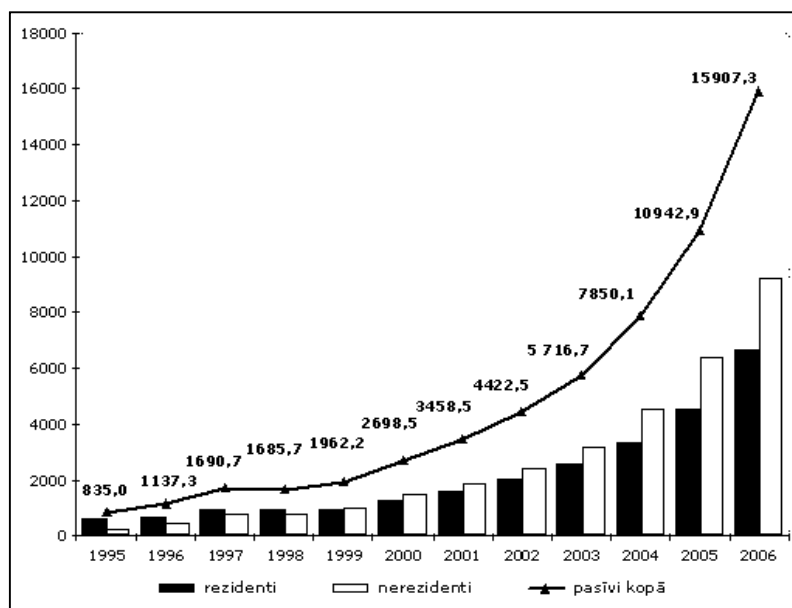
Pēc banku sektora krīzes 1995.gadā komercbanku aktīvi sāka palielināties. Šis palielinājums bija vērojams līdz pat 1998. gadam, kad Krievijā izcēlās ekonomiskā krīze. Tas nedaudz piebremzēja banku aktīvu augšanas tempus, jo daudzas bankas nonāca sliktā finansiālā stāvoklī un dažas pat bankrotēja. Pēc Krievijas krīzes banku aktīvi atkal sāka strauji palielināties un astoņu gadu laikā pieauga gandrīz desmit reizēs. Banku sektora aktīvi 2006. gada beigās sastādīja 15907,3 milj. Ls. Autors pamanīja, ka sākot ar 2001.gadu dominē rezidentu aktīvi.

2.5.att. Banku aktīvu struktūra 2006.gada beigās¹

¹ Latvijas Komerčbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/nozare/article.php?id=608769> – 2007.gada 3.maijs

Vislielāko daļu no aktīviem veido kredīti – 68,4 procenti no visiem aktīviem, tad seko attiecīgi prasības pret kredītiestādēm, nauda kasē un noguldījumi Latvijas Bankā, parāda vērtspapīri, pamatlīdzekļi un nemateriālie aktīvi un pārējie aktīvi. 2006.gada beigās izsniegto kredītu apjoms sastādīja 10872,9 milj. Ls, kas par 56,2 procentiem vairāk nekā 2005. gadā. Strauji pieaug arī nauda kasē un noguldījumi Latvijas Bankā un sastādīja 1382,7 milj. Ls, kas vairāk nekā divreiz pārsniedz iepriekšējo gada apjomu.

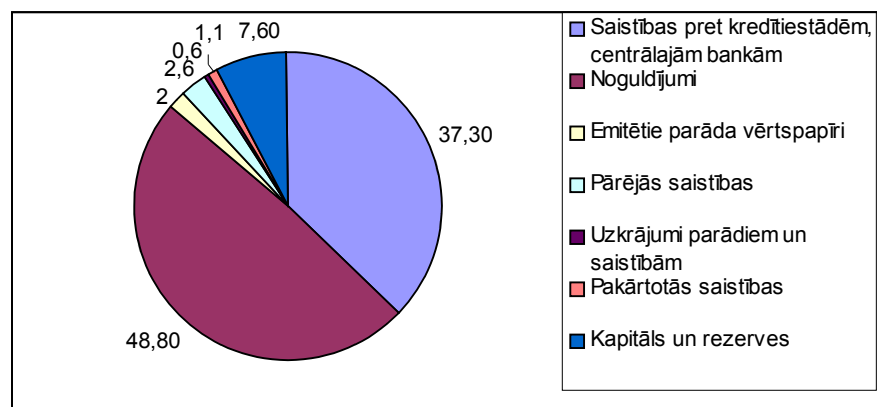

2.6.att. Banku pasīvi, milj. Ls²

Autors salīdzināja banku sektora pasīvus un aktīvus un pamanīja, ka banku pasīvos, pretēji aktīviem, pēdējos sešos gados dominē nerezidentu pasīvi. Tas ir saistīts ar to, ka bankas spēj piedāvāt tādas procentu likmes noguldījumiem un nosacījumus, kas spēj vilināt nerezidentus, bet šie piedāvājumi nespēj apmierināt rezidentu vajadzības, jo procentu likmes noguldījumiem ir zemāki nekā inflācija valstī. Tas nozīmē, ka rezidenti nav izdevīgi noguldīt savus līdzekļus Latvijas bankās. Toties nerezidenti nedominē aktīvu ziņā, jo nerezidentiem liekas neizdevīgi ņemt kredītus Latvijas bankās relatīvi augstu kredītu procentu likmju dēļ.

¹ Latvijas Komerčbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/nozare/article.php?id=608769>–2007.gada 3.maijs

² Latvijas Komerčbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/nozare/article.php?id=608922>–2007.gada 3.maijs

2.7.att. Banku pasīvu struktūra 2006.gada beigās¹

Vislielāko daļu no pasīviem veido noguldījumi – 48,8 procenti no visiem pasīviem un saistības pret kredītiestādēm un centrālajām bankām – 37,3 procenti no visiem pasīviem. Noguldījumu apjoms 2006.gada beigās sastādīja 7761,8 milj. Ls, kas par 25 procentiem vairāk nekā iepriekšējā gadā un saistības pret kredītiestādēm un centrālajām bankām sastādīja 5938,5 milj. Ls, kas par 80,5 procentiem vairāk nekā 2005.gadā. Tālāk seko kapitāls un rezerves – 7,6 procenti no visiem pasīviem, pārējās saistības – 2,6 procenti, emitētie parāda vērtspapīri – 2 procenti, pakārtotās saistības – 1,1 procents un visbeidzot uzkrājumi parādiem un saistībām – 0,6 procenti. Visstraujākais pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir vērojams emitētiem parāda vērtspapīriem un saistībām pret kredītiestādēm un centrālajām bankām – par attiecīgi 83,9 un 80,5 procentiem. Autors uzskata, ka tas ir saistīts ar strauju palielinājumu izsniegto kredītu apjomā, jo pieprasījums pēc kredītiem nemitīgi aug un lai spētu izsniegt arvien jaunus kredītus, bankas aizņemas un piesaista arvien vairāk naudas.

¹ Latvijas Komerčbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/nozare/article.php?id=608922-2007.gada.3.maijs>

2.2.tabula

Banku aktīvi uz 2006.gada 31.decembri, tūkst. Ls¹

Nr.	Bankas nosaukums	31.12.2006.	Izmaiņas salīdzinājumā ar 31.12.2005.		Tirgus daļa, %
			tūkst.Ls	%	
1.	HANSABANKA	3 825 637,20	1 590 246,50	71,1	24,00%
2.	SEB Latvijas Unibanka	2 537 359,70	638 591,30	33,6	16,00%
3.	Parex banka	2 376 481,30	591 696,80	33,2	14,90%
4.	DnB NORD Banka	1 319 477,00	575 967,10	77,5	8,30%
5.	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	973 553,80	396 713,60	68,8	6,10%
6.	Rietumu Banka	933 485,30	228 175,50	32,4	5,90%
7.	Aizkraukles banka	817 189,40	267 053,20	48,5	5,10%
8.	Latvijas Hipotēku un zemes banka	691 767,80	222 484,80	47,4	4,30%
9.	Latvijas Krājbanka	412 933,20	168 973,60	69,3	2,60%
10.	HVB Bank Latvia	366 812,90	114 384,90	45,3	2,30%
11.	NORVIK BANKA	305 562,20	40 424,30	15,2	1,90%
12.	Latvijas tirdzniecības banka	276 175,70	58 630,10	27	1,70%
13.	TRASTA KOMERCBANKA	265 000,20	70 386,00	36,2	1,70%
14.	BALTIC TRUST BANK	251 139,40	21 323,50	9,3	1,60%
15.	Sampo Banka	138 380,60	85 761,50	163	0,90%
16.	PARITATE BANKA	104 910,00	34 921,90	49,9	0,70%
17.	Baltic International Bank	80 011,60	4 524,50	6	0,50%
18.	Reģionālā investīciju banka	70 439,20	38 275,30	119	0,40%
19.	Komercbanka Baltikums	60 142,10	19 131,20	46,6	0,40%
20.	Latvijas Biznesa banka	49 287,70	2 061,60	4,4	0,30%
21.	MULTIBANKA	35 953,20	-3 510,60	-8,9	0,20%
22.	VEF banka	14 213,30	2 091,50	17,3	0,10%
23.	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	803,4	803,4	-	0,01%
24.	Skandināviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	543,8	543,8	-	0,00%
Banku sektors kopā		15 907 259,70	4 964 386,60	45,4	100%

Banku sektora kopējie aktīvi uz 2006.gada 31.decembri bija 15907259,70 tūkst. Ls, kas par 4964386,60 tūkst. Ls vairāk nekā 2005.gadā. Kopējie banku aktīvi pieauga par 45,4 procentiem. Vislielākie banku aktīvi uz 2006.gada 31.decembri piederēja Hansabankai – 3825637,20 tūkst. Ls, viena gada laikā Hansabankas aktīvi pieauga par 1590246,50 tūkst. Ls jeb 71,1 procentiem, pieaugums ir ļoti straujš, tas liecina par bankas veiksmīgo darbību un bankas līderpozīciju nostiprināšanās banku sektorā. Straujš aktīvu pieaugums bija vērojams arī Latvijas Krājbankai, Nordea bankai un DnB Nord bankai, bet visstraujākais – vairāk par 100 procentiem – Reģionālo investīciju bankai un Sampo bankai. Pieaugums par vairāk nekā 100 procentiem bija saistīts ar relatīvi mazo banku tirgus daļu kopējā Latvijas banku tirgū.

¹ Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/bankas/index2.php>– 2007. gada 3.maijs

2.3.tabula

Banku kapitāls un rezerves uz 2006.gada 31.decembri, tūkst. Ls¹

Nr.	Bankas nosaukums	31.12.2006.	Izmaiņas salīdzinājumā ar 31.12.2005.	
			tūkst.Ls	%
1.	HANSABANKA	287 445,90	132 166,60	85,1
2.	Parex banka	191 932,70	40 975,90	27,1
3.	SEB Latvijas Unibanka	172 554,00	38 278,40	28,5
4.	Rietumu Banka	95 714,90	25 152,20	35,6
5.	DnB NORD Banka	81 248,40	31 872,30	64,5
6.	Aizkraukles banka	68 192,50	23 506,40	52,6
7.	Latvijas Hipotēku un zemes banka	58 712,00	3 532,20	6,4
8.	HVB Bank Latvia	45 194,30	26 856,40	146,5
9.	BALTIC TRUST BANK	32 254,60	16 615,60	106,2
10.	NORVIK BANKA	31 862,10	10 794,00	51,2
11.	Latvijas tirdzniecības banka	24 901,00	6 050,50	32,1
12.	Latvijas Krājbanka	21 275,50	5 640,10	36,1
13.	TRASTA KOMERCBANKA	19 523,70	9 178,30	88,7
14.	Latvijas Biznesa banka	11 843,00	183,5	1,6
15.	Baltic International Bank	11 128,80	3 279,60	41,8
16.	Sampo Banka	10 986,90	546,9	5,2
17.	Komercbanka Baltikums	8 643,80	2 935,10	51,4
18.	Reģionālā investīciju banka	7 767,50	2 632,10	51,3
19.	MULTIBANKA	7 327,50	-648,5	-8,1
20.	PARITATE BANKA	6 661,90	884,9	15,3
21.	VEF banka	5 025,40	-132,2	-2,6
22.	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	*	-	-
23.	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	*	-	-
24.	Skandināviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	*	-	-
Banku sektors kopā		1 209 093,80	375 571,50	45,1

Latvijas banku sektora kopējais kapitāls un rezerves uz 2006.gada 31.decembri bija 1209093,80 tūkst. Ls, kas par 375571,50 tūkst. Ls vairāk nekā 2005.gadā. Pieaugums banku sektora kapitālā un rezervēs sastādīja 45,1 procenti. Neapšaubāmais līderis ir Hansabanka, tad seko Parex banka un SEB Unibanka. Hansabankas kapitāls un rezerves 2006.gadā bija 287445,90 tūkst. Ls, Parex bankas – 191932,70 tūkst. Ls, SEB Unibankas – 172554,00 tūkst. Ls, pieaugums līderbankām sastādīja attiecīgi 132166,60 tūkst. Ls, 40975,90 tūkst. Ls un 38278,40 tūkst. Ls, jeb pieaugums bija par 85,1 procentiem Hansabankai, 27,1 procentiem Parex bankai un 28,5 procentiem SEB Unibankai. Negatīvas izmaiņas bija vērojamas Multibankai un VEF bankai.

¹ Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/bankas/index2.php>– 2007. gada 5.maijs

2.4.tabula

Noguldījumi bankās uz 2006.gada 31.decembri, tūkst. Ls¹

Nr.	Bankas nosaukums	31.12.2006.	Izmaiņas salīdzinājumā ar 31.12.2005.		Tirgus daļa, %
			tūkst.Ls	%	
1.	HANSABANKA	1 545 709,20	349 426,60	29,2	19,90%
2.	Parex banka	1 424 005,10	196 833,70	16	18,30%
3.	SEB Latvijas Unibanka	1 122 812,00	300 557,20	36,6	14,50%
4.	Rietumu Banka	691 587,30	98 594,90	16,6	8,90%
5.	Aizkraukles banka	641 942,80	163 837,30	34,3	8,30%
6.	Latvijas Krājbanka	323 736,80	125 580,40	63,4	4,20%
7.	DnB NORD Banka	307 618,30	126 779,80	70,1	4,00%
8.	Latvijas Hipotēku un zemes banka	271 009,80	77 746,90	40,2	3,50%
9.	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	261 179,50	90 675,40	53,2	3,40%
10.	Latvijas tirdzniecības banka	231 358,70	47 736,60	26	3,00%
11.	TRASTA KOMERCBANKA	225 315,50	64 884,00	40,4	2,90%
12.	NORVIK BANKA	193 001,90	20 147,00	11,7	2,50%
13.	BALTIC TRUST BANK	168 083,10	6 830,80	4,2	2,20%
14.	PARITATE BANKA	70 627,00	12 843,60	22,2	0,90%
15.	Baltic International Bank	61 473,90	-1 532,40	-2,4	0,80%
16.	Reģionālā investīciju banka	49 309,00	24 424,70	98,2	0,60%
17.	HVB Bank Latvia	43 914,60	4 326,90	10,9	0,60%
18.	Komercbanka Baltikums	35 498,20	15 687,40	79,2	0,50%
19.	Sampo Banka	30 353,60	3 273,70	12,1	0,40%
20.	Latvijas Biznesa banka	30 194,50	-3 999,20	-11,7	0,40%
21.	MULTIBANKA	23 613,80	6 462,50	37,7	0,30%
22.	VEF banka	9 106,20	2 411,90	36	0,10%
23.	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	380	380	-	0,01%
24.	Skandinaviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	0	-	-	-
Banku sektors kopā		7 761 831,00	1 556 578,70	25,1	100%

Skatoties uz noguldījumiem bankās uz 2006.gada 31.decembri, var secināt, ka līderi šajos rādītājos bija arī Hansabanka, Parex banka un SEB Unibanka. Kopējie noguldījumi banku sektorā sastādīja 7761831,00 tūkst. Ls, kas par 1556578,70 tūkst. Ls vairāk nekā 2005.gadā. Kopējie noguldījumi pieauga par 25,1 procentiem. Visām līdera bankām bija vērojams pieaugums noguldījumos, īpaši Latvijas Krājbankai – par 63,4 procentiem, DnB Nord bankai – par 70,1 procentiem un Nordea bankai – par 53,2 procentiem. Tas bija saistīts ar līderbanku veiksmīgu mārketinga kompāniju, ar izdevīgām procentlikmēm noguldījumiem un ar banku sektora stabilitāti un drošību.

¹ Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/bankas/index2.php>– 2007. gada 5.maijs

2.5.tabula

Banku izsniegtie kredīti uz 2006.gada 31.decembri, tūkst. Ls¹

Nr.	Bankas nosaukums	31.12.2006.	Izmaiņas salīdzinājumā ar 31.12.2005.		Tirgus daļa, %
			tūkst.Ls	%	
1.	HANSABANKA	3 111 372,00	1 403 417,70	82,2	28,60%
2.	SEB Latvijas Unibanka	1 987 670,50	413 884,00	26,3	18,30%
3.	Parex banka	1 326 705,60	495 330,30	59,6	12,20%
4.	DnB NORD Banka	1 127 356,10	494 936,60	78,3	10,40%
5.	Nordea Bank Finland Latvijas filiāle	848 369,00	321 643,10	61,1	7,80%
6.	Aizkraukles banka	494 362,80	215 837,60	77,5	4,50%
7.	Latvijas Hipotēku un zemes banka	491 377,30	109 456,60	28,7	4,50%
8.	Rietumu Banka	373 494,90	124 073,60	49,7	3,40%
9.	HVB Bank Latvia	263 704,40	53 387,50	25,4	2,40%
10.	Latvijas Krājbanka	193 931,80	38 501,50	24,8	1,80%
11.	NORVIK BANKA	183 270,60	73 788,80	67,4	1,70%
12.	Sampo Banka	115 280,60	71 028,80	160,5	1,10%
13.	BALTIC TRUST BANK	114 454,80	25 162,00	28,2	1,10%
14.	PARITATE BANKA	58 527,30	27 102,30	86,2	0,50%
15.	TRASTA KOMERCBANKA	45 110,50	16 946,40	60,2	0,40%
16.	Reģionālā investīciju banka	42 694,00	24 012,80	128,5	0,40%
17.	Baltic International Bank	32 513,70	11 820,90	57,1	0,30%
18.	MULTIBANKA	23 585,10	6 182,30	35,5	0,20%
19.	Latvijas Biznesa banka	18 499,70	4 790,60	34,9	0,20%
20.	Komercbanka Baltikums	16 137,60	2 328,10	16,9	0,10%
21.	VEF banka	4 358,60	-2 114,70	-32,7	0,04%
22.	Latvijas tirdzniecības banka	78	-1 839,70	-95,9	0,00%
23.	GE Money Bank AB Filiāle Latvijā	0	-	-	-
24.	Skandināviska Enskilda Banken Rīgas filiāle	0	-	-	-
Banku sektors kopā		10 872 854,90	3 912 515,40	56,2	100%

Izsniegtie kredīti Latvijas bankās uz 2006.gada 31.decembri sastādīja 10872854,90 tūkst. Ls, kas par 3912515,40 tūkst. Ls vairāk nekā 2005.gadā. Izsniegto kredītu apjoms palielinājās par 56,2 procentiem. Neapšaubāmais līderis izsniegto kredītu apjomā bija Hansabanka. Hansabanka izsniedza kredītus 3111372,00 tūkst. Ls apmērā, kas par 1403417,70 tūkst. Ls vairāk nekā 2005.gadā. Pieaugums sastādīja 82,2 procenti, kas ir neapšaubāmi ļoti ievērojams. Uz pirmām četrām bankām pienākas gandrīz $\frac{3}{4}$ no visa izsniegta kredīta apjoma 2006.gadā, tas liecina par šo banku dominēšanu kredītu jomā. Pēdējos gados strauji pieauga izsniegto kredītu apjoms, cilvēki ņem kredītus lielā apmērā un dažreiz ļoti neapdomīgi, tas izraisa inflāciju kāpumu valstī. Informāciju par komercbankām skatieties arī pirmajā un otrajā pielikumā.

¹ Latvijas Komercbanku asociācija / Statistika: <http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/bankas/index2.php> – 2007. gada 5.maijs

3. Latvijas bankas sistēma Eiropas Savienības ietvaros – attīstība un prognozes

3.1. LR likumdošanas atbilstība Eiropas Savienības prasībām

Finansu pakalpojumu nozari Latvijā regulē likums "Par akciju sabiedrībām", "Kredītiestāžu likums", "Fizisko personu noguldījumu garantiju likums", likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", likums "Par vērtspapīriem", likums "Par Vērtspapīru tirgus komisiju", "Apdrošināšanas sabiedrību un uzraudzības likums", "Apdrošināšanas līguma likums", likums "Par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu", Ministru kabineta izdotie noteikumi, kā arī Latvijas Bankas, Vērtspapīru tirgus komisijas un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcijas izdotie normatīvie akti.¹

Latvijas banku darbību regulējošie normatīvie akti pilnībā atbilst ES banku direktīvu prasībām, bet dažās jomās tie ir pat stingrāki. Pilnībā ieviesti starptautiskie grāmatvedības standarti, saskaņā ar kuriem tiek gatavoti banku gada pārskati un starptautiskās auditorfirmas veic banku auditu. Banku praktiskā uzraudzība Latvijā ir ļoti stingra, un pārbaudes bankās notiek biežāk nekā ES valstīs.²

1995.gada 24.oktobrī stājās spēkā "Kredītiestāžu likums", kurā laika gaitā veikti vairāki grozījumi. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas un Latvijas Bankas normatīvie dokumenti konkretizē likumā noteiktās prasības. Visās uzraudzības iestādēs izmantoto noteikumu kopums atbilst ES standartiem. Noteikumi reglamentē jautājumus, kas saistīti ar bankas minimālo dibināšanas pamatkapitālu, pašu kapitālu, kapitāla pietiekamību, likviditātes prasībām, lieliem riska darījumiem, ārvalstu valūtu atklātajām pozīcijām un kredītu klasifikāciju un piešķiršanu.³

Likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu" stājās spēkā 1998. gada jūnijā un pilnībā atbilst attiecīgajai ES direktīvai. Likumā pieprasīta klientu identifikācija un visu darījumu reģistrācija, noteikts, kādi darījumi uzskatāmi par aizdomīgiem, un prasīts, lai finanšu

¹ Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija / LR SARUNU POZĪCIJA 3. Sadaļa: "Brīva pakalpojumu kustība": <http://www.am.gov.lv/lv/eu/3883/3749/3752/> – 2007.gada 10.aprīlis

² Latvijas Banka / Latvijas Bankas prezidenta piezīmes par banku sektora attīstību 2007.gada 1.ceturksnī: <http://www.latvijasbanka.lv/lat/main/aļ/sapinfo/presrunas/attend/index.php?36691> – 2007.gada 5.maijs

³ "Kredītiestāžu likums", spēkā no 24.10.1995: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37426&mode=KDOC>

institūcijas ziņotu par šādiem gadījumiem īpašai kontroles iestādei (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam).¹ Tika veikti labojumi, lai mazinātu iespēju uzņēmumam sniegt pakalpojumus klientiem, kas varētu būt iesaistīti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darījumos un terorisma finansēšanā. Uzņēmumiem ir jāizstrādā un jādokumentē IKS (iekšējās kontroles sistēma), kas jāapstiprina uzņēmuma pārvaldes institūcijai.²

"Fizisko personu noguldījumu garantiju likums" stājās spēkā 1998. gada 1. oktobrī. Līdz 2002.gada 1.janvārim tika veikti grozījumi likumā "Par fizisko personu noguldījumu garantijām", attiecinot likumu arī uz juridiskajām personām. Līdz ar to tika pabeigta ES direktīvas (94/19/EEC) prasību iestrāde nacionālajā likumdošanā.³

Latvijas likums "Par fizisko personu noguldījumu garantijām" ietver grafiku pakāpeniskai garantēto noguldījumu apjoma palielināšanai līdz direktīvā 94/19/EC noteiktajam līmenim laika posmā līdz 2008.gada 1.janvārim. No 2000.gada 1.janvāra garantētā noguldījuma maksimālais apjoms ir LVL 1000, no 2002.gada 1.janvāra LVL 3000, no 2004.gada 1.janvāra LVL 6000, no 2006.gada 1.janvāra ne vairāk kā 15000 eiro, no 2008.gada 1.janvāra ne vairāk kā 20 000 eiro.⁴

Noteiktās garantētā noguldījuma summas sasniegšana ātrāk par 2008.gada 1.janvāri prasītu ievērojami palielināt noguldījumu garantiju fonda apjomu, kas nav iespējams augsto ekonomisko izmaksu dēļ. Noguldījumu garantiju fonds tiek veidots no banku iemaksām fondā (ik ceturksni 0.075% no vidējā kopējā fizisko personu noguldījumu apjoma bankā iepriekšējā ceturksnī). Banku iemaksas fondā ievērojami palielinājās, līdz 2003.gadam attiecinot likumu arī uz juridiskām personām. Vēl straujāka apdrošinātās summas palielināšana var izraisīt negatīvu ietekmi uz banku finansiālās darbības rādītājiem un tas savukārt var novest pie kredītu likmju pieauguma, tā pasliktinot uzņēmējdarbības vidi.⁵

ES Investoru aizsardzības direktīvas (97/9/EC) prasību iestrāde nacionālajā likumdošanā tika pabeigta 2001.gada beigās, pieņemot ieguldījumu garantiju likumu, kura pārejas noteikumos

¹ LR likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", spēkā no 01.06.1998:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=46537&mode=KDOC>

² Latvijas Banka / Normatīvie akti: <http://www.bank.lv/lat/main/fa/noract/valuta/niļutfniksii/>– 2007.gada 25.aprīlis

³ Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija / LR SARUNU POZĪCIJA 3. Sadaļa: "Brīva pakalpojumu kustība":
<http://www.am.gov.lv/lv/eu/3883/3749/3752/3755/?print=on>– 2007.gada 10.aprīlis

⁴ LR likums "Fizisko personu noguldījumu garantiju likums", spēkā no 01.10.1998.:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=48457&mode=KDOC>

⁵ Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija / LR SARUNU POZĪCIJA 3. Sadaļa: "Brīva pakalpojumu kustība":
<http://www.am.gov.lv/lv/eu/3883/3749/3752/3755/?print=on>– 2007.gada 10.aprīlis

tika iestrādāts precīzs grafiks direktīvas kvantitatīvo prasību izpildei (līdzīgs likumā par noguldījumu garantijām iekļautajam).¹

2003.gadā tika grozīti normatīvie akti par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu, paredzot direktīvās *84/5/EEC* un *90/232/EEC* noteikto apdrošināšanas atbildības limitu sasniegšanu līdz pārejas perioda beigām.²

Pārejas periods minēto direktīvu ieviešanai ir nepieciešams, jo tajās noteikto apdrošināšanas atbildību limitu paaugstināšana prasīs arī ievērojamu apdrošināšanas prēmiju paaugstināšanu, kas veicama atkarībā no kopējā ekonomiskā stāvokļa valstī, t.i. no iedzīvotāju pirktspējas līmeņa. (Līdz šim atbildības limitu paaugstināšana tika veikta nemainot apdrošināšanas prēmiju summas, bet šāda pieeja ilgtermiņa skatījumā nebūs dzīvotspējīga, jo tā novestu pie apdrošināšanas sabiedrību finansu stāvokļa destabilizācijas.) Pēc provizoriskiem novērtējumiem šo direktīvu pilnīgai ieviešanai būs nepieciešams 12 gadu pārejas periods, kas ilgs līdz 2015.gada 1.janvārim.

2003.gadā tika novērstas tehniskas barjeras ārvalstu apdrošinātāju filiāļu dibināšanai Latvijā. 2003.gadā, saskaņā ar direktīvas *98/78/EC* prasībām, tika ieviesta apdrošinātāju grupā esošā apdrošinātāja papildus uzraudzība, veicot nepieciešamos grozījumus likumdošanā.

2003.gadā tika veiktas nepieciešamās izmaiņas "Kredītiestāžu likumā", likumā "Par vērtspapīriem" un "Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumā", kas nodrošināja pilnīgu direktīvas *89/646/EEC*, *92/49/EEC*, *92/96/EEC* un *93/22/EEC* izpildi, paredzot "vienotas licences" principa ieviešanu ar Latvijas iestāšanās datumu Eiropas Savienībā.³

Finansu pakalpojumus sniedzozo uzņēmumu uzraudzību Latvijā veic Latvijas Banka, Vērtspapīru tirgus komisija un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcija, bet no 2001.gada 1.jūlija atbilstoši pieņemtajam "Finansu un kapitāla tirgus komisijas likumam", finansu institūciju (banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību, privāto pensiju fondu, brokeru sabiedrību, ieguldījumu sabiedrību) uzraudzību veic vienotā Finansu un kapitāla tirgus uzraudzības komisija.

---

¹ Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija / LR SARUNU POZĪCIJA 3. Sadaļa: "Brīva pakalpojumu kustība": <http://www.am.gov.lv/lv/eu/3883/3749/3752/3755/?print=on> – 2007.gada 10.aprīlis

² Turpat

³ Turpat

Komisija ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas atbilstoši savam darbības mērķim un uzdevumiem regulē un pārrauga finanšu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku darbību. Komisija patstāvīgi pieņem lēmumus savas kompetences ietvaros, veic tai ar likumu noteiktos uzdevumus un atbild par to izpildi. Neviens nav tiesīgs iejaukties Komisijas darbībā, izņemot tās institūcijas un amatpersonas, kurām šādas tiesības ir noteiktas likumā.¹

Finanšu un kapitāla tirgus komisiju pārvalda piecu cilvēku padome: priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks un trīs padomes locekļi – departamentu direktori. Komisijas priekšsēdētāju un viņa vietnieku 2006. gada 12. oktobrī uz sešiem gadiem atkārtoti amatā iecēla Saeima. Komisijas padome kopš Komisijas izveidošanas strādā nemainīgā sastāvā.²

2003. gada 7. maijā Komisija saņēma ISO sertifikātu, kas apliecina tās kvalitātes vadības sistēmas atbilstību standarta **ISO 9001:2000** prasībām.³

Kopumā tika paveikta ļoti veiksmīga un ietilpīga darbība Latvijas Republikas likumdošanas integrācijā Eiropas Savienības finanšu sektora direktīvās. Pēc ECB pārskatiem un ziņojumiem autors var secināt, ka Latvijas Republikas likumdošana gandrīz pilnīgi atbilst Eiropas Savienības direktīvām, kas attiecas uz valsts finanšu sektoru.

3.2. Latvijas Banka Eiropas Savienības monetārajā sistēmā

No 2004. gada 1. maija līdz ar Latvijas pievienošanos ES Latvijas Banka kļuvusi par Eiropas Centrālo banku sistēmas dalībnieci un gatavojas eiro ieviešanai.

No 2004. gada 1. maija Latvijas Banka kļuvusi par Eiropas Centrālās bankas (ECB) kapitāla daļu turētāju, un tās kopējā daļa ECB kapitālā ir 0.2978% jeb 16 571 585 eiro. Latvijas Bankas īpatsvars ECB kapitālā rēķināts, pamatojoties uz datiem par Latvijas iedzīvotāju skaitu un iekšzemes kopprodukta apjomu. 2004. gada 3. maijā Latvijas Banka iemaksāja ECB kapitālā 1 160 011 eiro jeb 7% no tās kopējās daļas reģistrētajā ECB kapitālā. Atlikusī daļa Latvijas

---

¹ LR likums “Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums” – 2.pants, spēkā no 01.07.2001.: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8172&mode=KDOC>

² Turpat – 13.pants

³ FKTK / Finanšu un kapitāla tirgus komisija: <http://www.fktk.lv/> – 2007.gada 15.aprīlis

Bankai būs jāiemaksā ECB kapitālā tikai tad, kad Latvija pievienosies Ekonomikas un monetārajai savienībai un ieviesīs eiro.¹

Arī pēc 2004. gada 1. maija Latvijas Banka turpina veikt līdzšinējās funkcijas, t.sk. īsteno monetāro politiku, nodrošina maksājumu sistēmas darbību, skaidrās naudas apriti, finanšu statistikas un valsts maksājumu bilances sagatavošanu, kā arī pakāpeniski paplašina makroekonomiskās analīzes un pētniecības darbu, ietverot tautsaimniecības attīstības tendences ES.

Tomēr lai pilnībā integrēt Eiropas Savienībā, Latvijai ir jāiestājas EMS (Eiropas Ekonomikas un monetārā savienība) un jāpāriet uz eiro, līdz ar ko, valsts monetārās funkcijas pildīs Eiropas Centrālā banka.

Eiropas Ekonomikas un monetārā savienība (EMS)

Eiropas Ekonomikas un monetārā savienība (EMS)² ir augstākā Eiropas Savienības(ES)³ dalībvalstu ekonomiskās integrācijas pakāpe. Tas vienlaikus ir ES galvenais instruments, lai sasniegtu tās ekonomiskās politikas pamatmērķus - stabilu izaugsmi un zemu inflāciju. EMS izveidošanas pamatā ir ideja par lielas, stabilas ekonomiskās un finanšu zonas radīšanu.

Ekonomikas un monetārā savienība nozīmē:

- vienotu valūtu - eiro - visās EMS valstīs jeb eiro zonā;
- vienotu monetāro politiku visā eiro zonā, ko īsteno Eiropas Centrālā banka kopā ar eirozonas valstu centrālajām bankām. Tās galvenais mērķis ir cenu stabilitāte;
- ekonomiskās un fiskālas politikas koordināciju starp dalībvalstīm.

Patlaban eiro zonu veido 13 no 27 ES dalībvalstīm - Austrija, Beļģija, Francija, Grieķija, Itālija, Īrija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Slovēnija, Somija, Spānija un Vācija. 1999.gada 1.janvārī neatgriezeniski tika fiksēti šo valstu nacionālo valūtu kursi pret eiro un paralēli nacionālajām valūtām bezskaidras naudas veidā sāka lietot eiro. 2002.gada 1.janvārī šīs valstis ieviesa eiro banknotes un monētas, sākot galīgo pāreju uz eiro - pakāpeniski izņemot no

¹ Latvijas Banka / Paziņojumi: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/latv-es/> - 2007.gada 20.aprīlis

² Latvijas Banka / Par EMS un eiro: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ems-eiro/> - 2007.gada 20.aprīlis

³ Plašāka informācija par ES latviešu valodā ir ES mājaslapā: http://europa.eu/pol/emu/index_lv.htm

apgrozības nacionālās naudas zīmes. 2007.gada 1.janvārī eiro skaidro naudu apgrozībā laida Slovēnijā.¹

Pagaidām EMS nepiedalās Lielbritānija, Dānija un Zviedrija. Pirmajām divām valstīm ES līgums paredz izvēles tiesības attiecībā uz dalību EMS, bet Zviedrija pagaidām neizpilda visus pievienošanās kritērijus. Šīs ES dalībvalstis pagaidām turpinās izmantot savas nacionālās valūtas, taču šo valstu centrālās bankas kopā ar eiro zonas valstīm darbojas Eiropas Centrālo banku sistēmas ietvaros.²

Uz dalību EMS vidējā laika posmā - ātrākais, 2007.-2008. gadā - pretendē 11 valstis: deviņas jaunās dalībvalstis - Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija un Ungārija, kā arī Bulgārija un Rumānija.³

Dalība EMS dalībvalstīm nozīmē stabilitāti un ekonomikas izaugsmi. Tas ietver dzīves līmeņa celšanos, plašāka preču un pakalpojumu tirgus pavērtās iespējas, lielāku politisko ietekmi un ciešāku integrāciju ar pārējām valstīm.

Taču dalība ES un EMS prasīja no dalībvalstīm arī aktīvu piedalīšanos reformu procesā. Vairumam valstu dalība ES nozīmējusi stabilitātes un labklājības līmeņa pieaugumu, jaunu darba vietu radīšanu, ārējo tiešo investīciju un kapitāla plūsmu pieaugumu.

ES sākotnēji nabadzīgāko dalībvalstu - Īrijas, Spānijas, Portugāles un Grieķijas - pieredze rāda, ka pievienošanās ES ir nesusi daudzas pozitīvas pārmaiņas šo valstu dzīvē, bet daudz ir bijis atkarīgs no pašu valstu spējas veikt nepieciešamās reformas. Visveiksmīgāk ir attīstījusies Īrija: pievienošanās brīdī 1973. gadā tās iedzīvotāju labklājības līmenis bija tikai aptuveni 60% no ES vidējā labklājības līmeņa, bet 1990. gadā šis rādītājs jau pieauga līdz 75% un vēl pēc desmit gadiem pat pārsniedza ES vidējo līmeni par 20%. Iekšzemes kopprodukta pieauguma temps Īrijā pēdējo piecu gadu laikā vidēji bijis 8.4% gadā. Tas sasniegts, lielā mērā pateicoties straujam investīciju pieaugumam, kā arī pārdomāti izmantotam ievērojamam ES strukturālo fondu atbalstam.⁴

Arī Spānijai un Portugālei pievienošanās ES nozīmēja pozitīvu iespaidu uz tautsaimniecības attīstību. Spānijā un Portugālē pēc pievienošanās ES bija vērojams straujš

¹ Eiropas Centrālā banka / Organizācija: <http://www.ecb.eu/ceb/orga/escb/html/index.lv.html> - 2007.gada 18. aprīlis

² Turpat

³ Turpat

⁴ Latvijas Banka / ES un eiro: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ems-eiro/> - 2007.gada 20.aprīlis

investīciju pieaugums, kas veicināja iedzīvotāju labklājības līmeņa celšanos. Svarīgi pieminēt, ka agrāk šo valstu uzņēmumi neinvestēja citās valstīs, bet kā ES dalībvalstis Spānija un Portugāle sāka aktīvi pievērsties ārvalstu investīcijām.¹

Savukārt Grieķijas pieredze atgādina, ka veiksmīga attīstība būtiski atkarīga no katras valsts spējas pilnveidoties, nepaļaujoties tikai uz palīdzību no ES puses. Grieķija pievienojās ES 1981.gadā ar aptuveni tādu pašu labklājības līmeni kā Īrijā, bet vēl ilgu laiku nespēja izveidot stabilu makroekonomisko vidi. Tādējādi ārējo investīciju apjomi Grieķijā neauga, un tuvināšanās citu ES valstu līmenim notika ļoti lēni. Neskatoties uz pakāpenisku ekonomiskās vides uzlabošanu, nevēlēšanās risināt fiskālā sektora problēmas un veikt strukturālās reformas ir pamatā tam, ka Grieķija arī šodien ir nabadzīgākā no ES dalībvalstīm.²

Ņemot vērā stabilo makroekonomisko vidi un tautsaimniecības izaugsmes tempu Latvijā, paredzams, ka mūsu valsts spēs izmantot jaunās priekšrocības un attīstīsies pēc straujā - Īrijas - scenārija.

Lai iestātos EMS ir jāizpilda EMS iestāšanās kritēriji, kuri ir noteikti ES dalībvalstu 1992.gadā Māstrihtā noslēgtajā līgumā:³

1. **Inflācijas līmenis** nedrīkst vairāk kā par 1,5 procentu punktiem pārsniegt triju labāko dalībvalstu vidējo rādītāju. Pēc 2005.gada beigu datiem, augstākais pieļaujamais līmenis ir 2.5%.
2. **Ilgtermiņa procentu likmes** - parasti valdības 10 gadu obligāciju likmes -, nedrīkst vairāk kā par 2 procentu punktiem pārsniegt triju inflācijas ziņā labāko dalībvalstu vidējo rādītāju. Pēc 2005.gada datiem, augstākais pieļaujamais līmenis ir 5.4%.
3. **Valdības budžeta deficīts** nedrīkst pārsniegt 3% no valsts iekšzemes kopprodukta (IKP).
4. **Valdības kopējais parāds** nedrīkst pārsniegt 60% no valsts IKP.
5. Valstī jānodrošina **valūtas kursa stabilitāte** attiecībā pret eiro. Proti, iekļaujoties Valūtas kursa mehānismā II, divu gadu laikā pirms pievienošanās EMS nacionālās valūtas svārstības attiecībā pret eiro nedrīkst pārsniegt +/-15%.

¹ Latvijas Banka / ES un eiro: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ems-eiro/> - 2007.gada 20.aprīlis

² Turpat

³ Turpat

Lai labāk attēlotu Māstrihtas kritērijus un lai varētu spriest par to, kā Latvijas Republika izpilda Māstrihtas kritērijus, un vai Latvija ir gatava iestāties Eiropas Ekonomikas un monetārajā savienībā, kā arī ievest Eiro, autors piedāvā apskatīt 3.1.tabulu – Māstrihtas kritēriju izpildi.

3.1.tabula
Māstrihtas kritēriju izpilde¹

	Kritērijs 2004.gadā	Latvijas sniegums 2004.gadā	Kritērijs 2005.gadā	Latvijas sniegums 2005.gadā	Kritērijs 2007.gada martā	Latvijas sniegums 2007.gada martā
Budžeta bilance (% no IKP)	-3.0	-1.0	-3.0	0.2	-3.0	0.4*
Valdības parāds (% no IKP)	60	14.7	60.0	11.9	60.0	10.0*
Pēdējo 12 mēnešu vidējā gada inflācija (%)	2.2	6.2	2.5	6.9	3.0	6.7
Valsts vērtspapīru ilgtermiņa procentu likme (%)	6.28	4.58	5.37	3.88	6.35	4.49
Valūtas kursa režīms	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II	Fiksēts valūtas kurss pret SDR valūtu grozu kopš 1994.gada	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II	Fiksēts valūtas kurss pret eiro kopš 2005.gada, dalība VKM II kopš 2005.gada maija	Fiksēts valūtas kurss pret eiro un vismaz 2 gadu dalība VKM II	Fiksēts valūtas kurss pret eiro kopš 2005.gada, dalība VKM II kopš 2005.gada maija

Balstoties uz 3.1.tabulu – Māstrihtas kritēriju izpildi, autors secina, ka Latvijā tiek izpildīti gandrīz visi kritēriji. Valsts budžeta deficīts nepārsniedz 3 procentus no valsts iekšzemes kopprodukta, valdības parāds ir daudz zemāks, nekā noteikts pēc kritērijiem, Latvijā tas sastādīja 14,7 procentus, 11,9 procentus un 11,9 procentus attiecīgi 2004.gadā, 2005.gadā un 2006.gada oktobrī. Valsts vērtspapīru ilgtermiņa procentu likmes arī ir normas robežās, Latvijā ir fiksēts valūtas kurss pret Eiro, un sākot ar 2007.gada maiju Latvija jau spēj izpildīt kritēriju par 2 gadu dalību VKM II. Vienīgais kritērijs, kas vēl palika neizpildīts ir inflācija. Pēdējos 3 gados inflācija vienmēr ir bijusi daudz augstāka, nekā noteikts pēc Māstrihtas kritērijiem. Pēdējo ceturkšņu

¹ Latvijas Banka / Latvijas Bankas prezidenta runas 2007.gada aprīlī:
<http://www.latvijasbanka.lv/lat/main/aļ/sapinfo/presrunas/attend/index.php?36691> - 2007.gada 5.maijs

statistiskie dati liecina, ka sākotnējais Latvijas plāns pārejai uz eiro 2008. gadā nav īstenojams augstās inflācijas dēļ. Plāns pagaidām nav pārskatīts, bet saskaņā ar Finanšu ministrijas informāciju 2007. gadā valdība varētu lemt par jaunu iespējamo eiro ieviešanas mērķa laiku, iespējams, 2011.-2013. gadā. Eiro ieviešana Latvijā būs ES daudzpusējo attiecību jautājums, kas skar visu ES valstu kopīgās intereses. Tāpēc šāds mērķa datums vai periods vērtējams kā paredzamais laika grafiks, kas iegūs oficiālu statusu tikai pēc visu sarunu un citu formālo procedūru pabeigšanas.

VKM II (Valūtas kursa mehānisms)¹

Sanāksmē, kas notika 2005. gada 29. aprīlī Briselē un kurā piedalījās eiro zonas valstu, Eiropas Centrālās bankas un Valūtas kursa mehānisma II dalībvalstu (Dānija, Igaunija, Lietuva un Slovēnija) pārstāvji, tika nolemts apstiprināt Latvijas iesniegumu pievienoties Valūtas kursa mehānismam II (VKM II).

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = 0.702804 LVL. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pieļautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvija uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības +/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī piesaistot latu eiro.

"Latvija šī gada sākumā ir ļoti veiksmīgi piesaistījusi latu eiro - to pēc četrus mēnešus ilgas vērtēšanas iespējas ir apstiprinājusi arī Eiropas Komisija un Eiropas Centrālā banka. Piesaistes kurss atbilst Latvijas ekonomikas attīstības pašreizējām vajadzībām: lata piesaiste eiro ir bijusi savlaicīga un veiksmīga," saka Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs.

Latvijas valdība tādējādi ir spērusi svarīgu soli tās eiro ieviešanas plāna īstenošanas virzienā. Turpmāk galvenās pūles un nopietns darbs valdībai kopā ar centrālo banku jāiegulda, lai samazinātu inflāciju un iekļautos Māstrihtas kritēriju noteiktajās robežās. Rimšēvičs uzsver, ka inflācijas samazināšana nepieciešama ne tikai kā kritērijs, bet arī labklājības tālākai attīstībai Latvijā, ko vēlreiz apliecina Starptautiskā Valūtas fonda veikts pētījums par saikni starp zemu inflācijas līmeni un strauju ekonomisko izaugsmi.

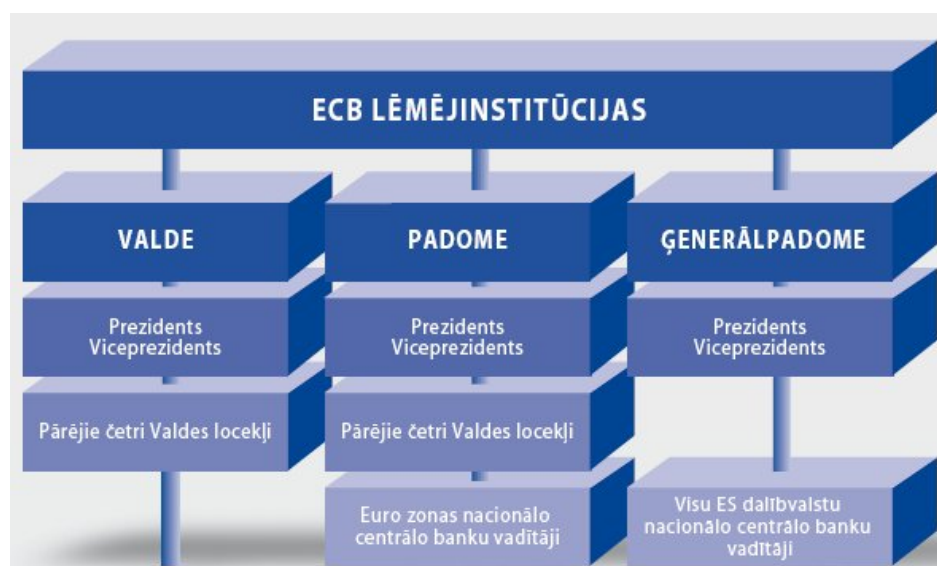
¹ Latvijas Banka / Par dalību VKMII: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/vkm/> - 2007.gada 22.aprīlis

Valūtas kursa mehānisms II (VKM II) ir daudzpusējs līgums ar mērķi veicināt valūtas kursa stabilitāti un koordināciju Eiropā. Iestāšanās VKM II ir arī nepieciešams solis, lai Latvija kļūtu par pilntiesīgu Ekonomikas un monetārās savienības dalībnieci un ieviestu eiro. VKM II ir sistēma, kuras ietvaros pēc daudzpusējām konsultācijām (ES dalībvalstis, Eiropas Centrālā banka, Eiropas Komisija, VKM II kandidātvalsts) VKM II dalībvalsts piesaista nacionālās valūtas kursu eiro.

Atrodoties VKM II, valstij, kas gatavojas eiro ieviešanai, ir jānodrošina valūtas kursa stabilitāte un jāizpilda vairāki ekonomiski nosacījumi jeb Māstrihtas kritēriji (zema inflācija, procentu likmes, budžeta deficīts, valdības parāds). Saskaņā ar valdības apstiprināto plānu par Latvijas gatavošanos pilntiesīgai dalībai Ekonomikas un monetārajā savienībā Latvijas lats jau savlaicīgi - no 2005. gada 1. janvāra - ticis piesaistīts eiro.

Kopš iestāšanās VKM II Latvijas monetārajai sistēmai tā ietvaros būs jādarbojas vismaz divus gadus, bet šī perioda ilgums ir atkarīgs no Māstrihtas kritēriju izpildes.

Eiropas Centrālā banka (ECB)

3.1.att.ECB lēmējinstītūcijas¹

EMS funkcionēšanas pamats ir **Eiropas Centrālo banku sistēma** (ECBS), kuru veido Eiropas Centrālā banka un ES dalībvalstu nacionālās centrālās bankas.

¹ Eiropas Centrālā banka: http://www.ecb.int/home/pdf/students/booklet_lv.pdf - 2007.gada 18.aprīlis

ECB ir Eiropas vienotās valūtas – Eiro – centrālā banka. ECB galvenais uzdevums ir uzturēt tā pirktspēju un tādējādi arī cenu stabilitāti Eiro zonā. Eirozonā ietilpst 13 Eiropas Savienības dalībvalstis, kuras kopš 1999. gada ieviesušas Eiro.¹

ECB monetārās politikas galvenais mērķis ir uzturēt cenu stabilitāti. Cenu stabilitāte nenozīmē nemainīgas, stabilas cenas. Tā nozīmē ļoti mērenu patēriņa cenu pieaugumu jeb zemu inflācijas līmeni. Lai precizētu cenu stabilitātes mērķi, ECB padome ir pieņēmusi cenu stabilitātes definīciju: "Cenu stabilitāte ir harmonizētā patēriņa cenu indeksa (HICP) jeb inflācijas pieaugums līdz 2% gadā." Cenu stabilitāte ir vidēja termiņa mērķis. ECB ir arī paziņojusi, ka deflācija, t.i., HICP samazināšanās, nav uzskatāma par cenu stabilitāti.²

ECB uzdevumi:³

- Banknotes: ECB ir ekskluzīvas tiesības dot atļauju emitēt banknotes eiro zonā.
- Statistiska: ECB sadarbībā ar nacionālajām centrālajām bankām no valstu varas iestādēm vai tieši no tautsaimniecības subjektiem vāc šo uzdevumu izpildei nepieciešamo statistisko informāciju.
- Finanšu stabilitāte un uzraudzība: Eirosistēma palīdz atbildīgajām iestādēm īstenot līdzsvarotu politiku, kas saistīta ar kredītiestāžu piesardzīgu uzraudzību un finanšu sistēmas stabilitāti.
- Starptautiskā un Eiropas sadarbība. ECB uztur darba attiecības ar atbilstošajām institūcijām, organizācijām un forumiem, gan ES, gan starptautiskā līmenī jautājumos, kas saistīti ar Eirosistēmai uzticētajiem uzdevumiem.

ECB realizē divu pīlāru monetārās politikas stratēģiju. Praktiski tas nozīmē to, ka ECB monetārās politikas lēmumi tiek pieņemti, balstoties uz divām svarīgākajām lietām - naudas piedāvājuma tendencēm un detalizētu analīzi par faktoriem, kas var ietekmēt inflāciju.

- Pirmais pīlārs norāda uz naudas piedāvājuma vadošo lomu cenu stabilitātes uzturēšanā. Monetārās politikas stratēģijas īstenošanā kā kvantitatīva atskaites vērtība tiek izmantots naudas agregāta M3 (skaidra nauda apgrozībā + noguldījumi uz nakti + noguldījumi uz termiņu līdz 2 gadiem + noguldījumi, kurus var pārtraukt, par to brīdinot līdz 3 mēnešiem

---

¹ Eiropas Centrālā banka: <http://www.ecb.eu/ecb/html/index.lv.html> - 2007.gada 18.aprīlis

² Eiropas Centrālā banka / Uzdevumi: <http://www.ecb.eu/ecb/orga/tasks/html/index.lv.html> - 2007.gada 18.aprīlis

³ Turpat

iepriekš) ikgadējais pieaugums. ECB padome katru gadu nosaka M3 ikgadējā pieauguma atskaites vērtību. Kopš eiro ieviešanas M3 pieauguma atskaites vērtība nav mainījies un ir 4.5% gadā. Taču M3 vērtības izmaiņas nav uzskatāmas par monetāru mērķi. ECB neplāno ar procentu likmju maiņu ietekmēt M3 pieauguma dinamiku gadījumos, kad vērojamas īstermiņa novirzes no šī līmeņa. M3 pieaugums tikai informē un palīdz pamatot lēmumus par procentu likmēm.

- Otrais pīlārs ietver plašu ekonomisko un finansiālo rādītāju loku, kas var ietekmēt cenu stabilitāti. ECB pastāvīgi analizē algu, valūtas kursa, akciju cenu, valdības vērtspapīru procentu likmju, reālā sektora aktivitātes, fiskālā sektora, cenu un izmaksu indikatoru biznesā, patērētāju uzticības un citu rādītāju dinamiku.

ECB svarīgākais instruments naudas piedāvājuma un līdz ar to arī ekonomiskās aktivitātes un inflācijas līmeņa ietekmēšanai ir procentu likme. Lēmumu par procentu likmju paaugstināšanu, pazemināšanu vai nemainīšanu katru mēnesi pieņem ECB padome un tūlīt pēc sēdes dara to zināmu finanšu tirgum un sabiedrībai.

Monetārā politika EMS valstīs tiek īstenota, izmantojot šādus monetārās politikas instrumentus:¹

- Minimālās rezerves. EMS valstu kredītiestādēm savas valsts centrālajā bankā jāglabā naudas līdzekļi 2% apmērā no piesaistītajiem nebanku noguldījumiem. Minimālo rezervju prasību noteikšanas galvenais mērķis EMS valstīs ir procentu likmju stabilizācija naudas tirgū;
- Eirosistēma regulāri veic tirgus operācijas, kurās Eirosistēma piešķir kredītiestādēm eiro resursus pret vērtspapīru ķīlu:
  - galvenās refinansēšanas operācijas ar termiņu 2 nedēļas. Tās tiek rīkotas reizi nedēļā;
  - ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas ar termiņu 3 mēneši. Tās tiek rīkotas reizi mēnesī.

¹ Latvijas Banka / LB komentāri par EMS:
<http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/komentari/monetarapolitikaems/> - 2007.gada 18.aprīlis

Citas tirgus operācijas (papildu izsoles, valūtas mijmaiņas darījumi, darījumi vērtspapīru otrreizējā tirgū, ECB depozītu sertifikātu emisija) Eirosistēmā tiek rīkotas neregulāri vai līdz šim nav rīkotas;

- EMS valstu kredītiestādes var izmantot šādas pastāvīgās iespējas:
  - aizņemties no savas valsts centrālās bankas eiro resursus pret vērtspapīru ķīlu uz nakti;
  - noguldīt eiro līdzekļus savas valsts centrālajā bankā uz nakti.

Monetārās operācijas Eirosistēmā notiek decentralizētā veidā. Tas nozīmē, ka ECB valde pieņem lēmumus par monetāro operāciju rīkošanu, bet EMS valstu nacionālās centrālās bankas īsteno šos lēmumus praksē.

Eirosistēma ir termins, ko attiecina uz ECB un EMS dalībvalstu jeb eiro ieviesušo ES dalībvalstu nacionālajām centrālajām bankām. Eirosistēmas primārais mērķis ir nodrošināt cenu stabilitāti.¹

Nacionālo centrālo banku (NCB) galvenie uzdevumi ir piedalīties ECB lēmumu pieņemšanā, realizēt un izskaidrot vienoto monetāro politiku, pildīt starpnieka lomu ar nacionālo ekonomiku, piedalīties ECBS ārvalstu rezervju pārvaldīšanā. NCB ir ECB kapitāla turētājas.²

Eirosistēmas galvenie uzdevumi:³

- noteikt un ieviest ES monetāro politiku;
- veikt valūtas maiņas operācijas;
- veikt ārējo rezervju pārvaldīšanu;
- veicināt efektīvu maksājumu sistēmu darbību.

Lēmumu pieņemšana Eirosistēmā⁴

ECB padome (*Governing Council*) ir galvenā ECB lēmējinstītūcija. Tajā ietilpst:

- seši Valdes locekļi un
- 13 eiro zonas valstu nacionālo centrālo banku (NCB) vadītāji.

¹ Latvijas Banka / Kā organizēta ES monetārā sistēma:

<http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/komentari/kaorganizesmonsist/> - 2007.gada 19.aprīlis

² Turpat

³ Eiropas Centrālā banka: http://www.ecb.int/home/pdf/students/booklet_lv.pdf - 2007.gada 18.aprīlis

⁴ ECB / Organizācija: <http://www.ecb.eu/ecb/orga/decisions/govc/html/index.lv.html> - 2007.gada 18.aprīlis

Pienākumi:

- apstiprināt pamatnostādnes un pieņemt lēmumus, kas nepieciešami Eirosistēmai uzticēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai;
- formulēt eiro zonas monetāro politiku. Tas ietver lēmumus, kas attiecas uz Eirosistēmas monetārajiem mērķiem, svarīgākajām procentu likmēm, rezervju nodrošinājumu un šo lēmumu īstenošanai nepieciešamo pamatnostādņu izstrādi.

Tā kā Eirosistēmā nav apvienotas visas ES dalībvalstis, pastāv vēl viena lēmēj institūcija - **ģenerālpadome** (*General Council*), kurai lielā mērā ir konsultatīvas funkcijas. Ģenerālpadomes viedoklis noteiktos jautājumos ir svarīgs ECB padomei un valdei. Ģenerālpadome piedalās ECB koordinācijas un eiro zonas paplašināšanās jautājumu risināšanā. Ģenerālpadomes sastāvā ir ECB prezidents, viceprezidents un visu ES dalībvalstu nacionālo centrālo banku vadītāji.

3.3. Euro un Latvijas lata piesaiste Euro

Euro ir ES vienotā valūta. Tā ir ieviesta vairumā ES dalībvalstu, kuras īsuma labad saucam par eiro zonu, juridiski precīzi - par Ekonomisko un monetāro savienību (EMS). Bezskaidras naudas veidā kopīgo valūtu ieviesa 1999. gada 1. janvārī. Vēl pēc trim gadiem - 2002. gada 1. janvārī - eiro zonā apgrozībā laida eiro skaidro naudu, tai pakāpeniski aizvietojojt nacionālās naudas vienības.¹

Euro ir septiņi banknošu nomināli - 5, 10, 20, 50, 100, 200 un 500 euro (saīsināti - EUR). Tām ir vienots dizains visās euro zonas valstīs. Banknošu priekšpusē jeb aversā attēloti dažādi arhitektūras elementi - logi un durvis, kas simbolizē brīvību un atvērtību. Naudas zīmju aizmugurē jeb reversā attēlotie tilti ir cilvēku sadarbības simbols. Uz banknotēm attēlota arī Eiropas karte un Eiropas karogs.

Euro banknošu dizaina autors ir austriešu mākslinieks Roberts Kalina.

Apgrozībā laistas arī astoņas dažādas euro un centu monētas - 1 un 2 euro un 1, 2, 5, 10, 20 un 50 centi. Uz monētām katra euro zonas valsts kaļ pašas izraudzītu simboliku: visu astoņu nominālu monētu aizmugures jeb reversa zīmējums katrā euro zonas valstī ir atšķirīgs, bet monētu priekšpuse visās euro zonas valstīs ir vienāda. Euro un centu monētu vienādajā pusē vienā no trim dažādiem veidiem attēlotas ES kartes aprises, ko ieskauj 12 ES simbolizējošas zvaigznes.

¹ ES / Economic and Financial affairs: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/our_currency_en.htm - 2007. gada 25. aprīlis

Monētu kopējo dizainu izstrādāja beļģu mākslinieks Liks Lijkss.

Eiro kurss attiecībā pret EMS dalībvalstu valūtām ar ES Padomes lēmumu tika fiksēts dienu pirms eiro bezskaidrās naudas ieviešanas - 1998. gada 31. decembrī. Piemēram, viens eiro bija vērts 6.55957 Francijas frankus, 5.94573 Somijas markas un 1.95583 Vācijas markas.

Tāpat kā ikviena eiro zonas valsts, arī Latvija pēc pievienošanās EMS kals monētas ar nacionālo reversa dizainu. Visas tautas ideju konkursa rezultātā noskaidrots, ka Latvijas eiro monētas rotās tautai būtiski simboli - tautumeitas portrets no sudraba 5 latu monētas, Brīvības pieminekļis un Latvijas Republikas valsts ģerbonis.¹

Lata piesaiste eiro nozīmē to, ka lata vērtība pret eiro no piesaistes brīža ir fiksēta, līdzīgi kā iepriekšējos desmit gadus pret SDR grozu.

Lata piesaistes maiņa nenozīmē naudas maiņu jeb eiro ieviešanu. Eiropas Savienības vienotās valūtas ieviešana Latvijā notiks pēc vairākiem gadiem.

Lata piesaiste eiro ir pirmais nepieciešamais solis ceļā uz eiro kā savu valūtu nākotnē: viens no eiro ieviešanas kritērijiem paredz to, ka vismaz divus gadus pirms eiro ieviešanas valsts nacionālajai valūtai jābūt piesaistītai eiro un tās valūtas kurss attiecībā pret eiro nedrīkst pārlieku svārstīties.

Kā zināms, Latvija, tāpat kā citas jaunās ES dalībvalstis, pievienojoties šai valstu kopībai, piekritušas arī ieviest Eiropas kopīgo valūtu - eiro. Šādas saistības paredz Eiropas Kopienas dibināšanas līgums.

Kopš iestāšanās ES jaunās dalībvalstis ir arī Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS), kas ir augstākā ES dalībvalstu ekonomiskās integrācijas pakāpe ar vienotu valūtu - eiro. Līdz eiro ieviešanai šīm valstīm, tostarp Latvijai, EMS piešķirts izņēmuma statuss. Par pilntiesīgu EMS dalībnieci Latvija kļūs, izpildot saistības ieviest eiro. Tas izdarāms noteiktā kārtībā, sasniedzot ekonomikas atbilstīgu virknei kritēriju. Pārejai uz eiro nav noteikts konkrēts laiks, taču Latvijas valdības akceptētais sagatavošanās plāns to paredz 2008. gadā. Tomēr jau tagad ir skaidrs, ka ieviest Eiro 2008. gadā nebūs iespējams augstas inflācijas dēļ, daudzi eksperti pauž domu, ka Eiro varēs ieviest tikai ap 2012. gadu.

---

¹ Latvijas Banka / Eiro: <http://www.bank.lv/lat/main/a/sapinfo/eiro/ems-eiro/> - 2007.gada 20.aprīlis

Lata piesaiste eiro ir arī likumsakarīgs solis, Latvijas tirdzniecībai un tautsaimniecībai kopumā aizvien vairāk kļūstot saistītai ar ES valstīm. Lata un eiro kursa svārstību ierobežošana mazinās valūtas kursa riskus un izmaksas darījumos ar šīm valstīm, kā arī sekmēs cenu stabilitātes mērķa sasniegšanu.

Tāpēc arī izšķiršanās mainīt lata piesaisti no SDR valūtu groza pret eiro pašlaik, pēc Latvijas pievienošanās ES, nerada pretrunas, bet atbilst Latvijas tautsaimniecības ilgtermiņa attīstības tendencēm un vajadzībām.

Latvijas Banka 2004. gada 30. decembrī ir noteikusi lata un eiro piesaistes kursu: 1 EUR = 0.702804 LVL, kurš saskaņā ar valdības apstiprināto plānu par Latvijas gatavošanos pilntiesīgai dalībai Ekonomikas un monetārajā savienībā ir spēkā no 2005. gada 1. janvāra. Lata piesaiste eiro notika neveiksmīgā brīdī, kad eiro cena Latvijā sasniedza visaugstāko atzīmi visā tā pastāvēšanas vēsturē. LB atstāja eiro kursu tirgus spēku ietekmē un fiksēja to pēc esošā stāvokļa 2004.gada 30.decembrī. Lietuva un Igaunija piesaisti eiro veica jau daudz agrāk un to CB pašas izvēlējās kursu, nepieļaujoties uz stihiskām piedāvājuma un pieprasījuma svārstībām valūtas tirgū. Pie tam tieši pēc eiro ieviešanas apgrozībā, tā kurss bija salīdzinoši zems (2002.gada sākumā 1 eiro maksāja 0,56 Ls). Lai gan LB bija iespējas veikt intervences valūtas tirgū un koriģēt eiro kursu, tas netika darīts un pašreizējais augstais kurss, ir viens no galvenajiem augstās inflācijas cēloņiem Latvijā, kā arī draudiem Latvijas spējai izpildīt Māstrihtas konverģences kritērijus un iestāties EMS.¹

Turpmāk lata kursu pret citām valūtām Latvijas Banka noteiks pēc lata piesaistes kursa eiro un pasaules valūtu kursiem attiecīgajā brīdī.

Latvijas Bankai 90. gadu sākumā, uzsākot veidot neatkarīgu monetāro politiku, bija jāizšķiras, kādu valūtas kursa režīmu izvēlēties. Kopš 1993. gada Latvija īstenoja stabilizācijas programmu, kas balstīta uz fiksētu valūtas kursu. 1994. gada februārī Latvijas Banka piesaistīja latu SDR valūtu grozam, ko veido četras pasaules lielās valūtas - ASV dolārs, eiro, Lielbritānijas sterliņu mārciņa un Japānas jena. Pateicoties šādai ilgstošai un uzticamai piesaistei, mazinājās nenoteiktība, tika ierobežots valūtas risks un radīts stabils pamats, lai uzņēmumi varētu plānot un noteikt cenas. Tas veicināja ieguldījumus un starptautisko tirdzniecību, kas ir sevišķi svarīgi Latvijas nelielās, atvērtās tautsaimniecības konkurētspējai.

---

¹ Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 – 33.lpp.

Līdz ar lata piesaisti depozītu īpašniekiem nebija jādara nekas. Taču bija jāņem vērā, ka pēc lata piesaistes eiro valūtas riska izzušanas dēļ bija prognozējama procentu likmju samazināšanās gan latos no jauna izsniegtajiem kredītiem, gan noguldījumiem, tām tuvojoties eiro procentu likmēm.

Kredītņēmējiem, kam atšķiras ienākumu un kredīta valūtas, bija jāapsver, vai lata piesaiste eiro nepalielina viņu valūtas risku, t.i., kredīta izmaksu iespējamu sadārdzinājumu valūtu kursu svārstību dēļ. Proti, pēc piesaistes maiņas gan faktiski izzudušas lata svārstības pret eiro, toties pret ASV dolāru vai, piemēram, Lielbritānijas mārciņu tās varēja kļūt lielākas.

Tādēļ bija jānovērtē savi ieņēmumi. Proti, ja kredītņēmēja ienākumi un kredīts bija vienā valūtā - piemēram, latos vai ASV dolāros, - pēc 2005. gada 1. janvāra mainīt kredīta valūtu jeb pārkreditēties nebija nepieciešams. Ja ieņēmumi ir latos, bet kredīts eiro, tad valūtas riska pēc piesaistes maiņas faktiski nav. Bet tiem, kas pelna latus, bet aizņēmušies ASV dolārus, valūtas risks ir palielinājies. Tādēļ paliek spēkā līdzšinējais ieteikums - kārtot kredītu ieņēmumu valūtā.

Vairākamam Latvijas uzņēmēju - tiem, kas darījumu līgumus slēdz eiro, - samazinājies valūtas risks. Līdz ar to viņiem ir mazāki izdevumi, tostarp par norēķiniem un valūtas riska ierobežošanu, un ir vieglāk prognozēt ienākumu un izdevumu plūsmu.

Protams, tiem uzņēmumiem, kas norēķinās ASV dolāros vai citās valūtās, kas nav piesaistītas eiro, jāņem vērā valūtas risks un nepieciešamība pret to nodrošināties. Taču, pakāpeniski pieaugot eiro lomai Latvijas ārējos norēķinos, mazināsies šādu svārstību ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un uzņēmumu darbību. Latvijas komercbankās ir pieejami valūtas risku samazināšanai nepieciešamie finanšu instrumenti, tai skaitā nākotnes darījumi.

Sagaidāms, ka lata piesaiste eiro cenas Latvijā ilgtermiņa ietekmēs stabilizējoši, jo izzudušas lata svārstības pret galveno ārējā tirdzniecībā izmantojamo valūtu - eiro. Pieaugot ārvalstu valūtas vērtībai (kā, piemēram, strauji pieauga eiro vērtība 2003. gadā), no šīs valūtas zonas importēto preču vērtība nacionālajā valūtā pieaug, kas rada spiedienu uz vispārējo cenu līmeni. Tā kā Latvijas ārējās tirdzniecības norēķinos dominē viena stabila valūta - eiro, tad nacionālās valūtas piesaiste eiro mazinās cenu līmeņa jutīgumu pret valūtas tirgus svārstībām - lata un piesaistes valūtas vērtības pārmaiņas būs vienādas.

Lats pēc piesaistes eiro pret citām valūtām svārstās kopā ar eiro. Jāatzīmē, ka eiro pret ASV dolāru, Lielbritānijas mārciņu u.c. valūtām, kas nav piesaistītas eiro, svārstās ievērojami vairāk nekā svārstījās lats, pastāvot piesaistei SDR valūtu grozam.

Latvijas Bankas analīze ļauj secināt, ka no makroekonomiskās stabilitātes un ekonomikas izaugsmes viedokļa lata kursa piesaiste eiro rada labvēlīgus apstākļus vairākumam eksportētāju un importētāju, tātad arī tautsaimniecībai kopumā.

Norēķinos par Latvijas preču un pakalpojumu eksportu daudz izmantots ir bijis gan ASV dolārs, gan eiro, tāpat tas ir arī valsts ārējos aizņēmumos, tādēļ labi kalpojusi iepriekšējā lata piesaiste SDR. Taču eiro loma Latvijas tautsaimniecībā aizvien vairāk pieaug.

Vairāk nekā desmit gadus mūsu valsts ārējā tirdzniecība ir nozīmīgi mainījies - auguši apjomi, būtiski mainījušies Latvijas preču noieta tirgi: patlaban ES valstis ir Latvijas nozīmīgākās ārējās tirdzniecības partneres. Mūsu eksports uz tām turpina augt. Jau pašlaik vairāk nekā puse no ārējās tirdzniecības norēķiniem tiek veikti eiro un apmēram 80% ārējās tirdzniecības darījumu - gan importa, gan eksporta - notiek ar pašreizējām, tostarp jaunajām, ES dalībvalstīm. Vairākums no jaunajām ES dalībvalstīm eiro gatavojas ieviest tuvā nākotnē.

Svarīgākais - un to apliecināja arī Latvijas Bankas veikto uzņēmēju un banku aptauju rezultāti - ka savlaicīgi, vairāk nekā gadu iepriekš, bija zināmi "spēles" noteikumi - piesaistes laiks un tirgus kursa izvēle piesaistei. Līdz ar to tautsaimniekiem bija iespēja sagatavoties plānotajām pārmaiņām, pārskatot savas valūtu pozīcijas un, iespējams, pārslēdzot līgumus ar saviem kreditoriem un debitoriem.¹

Augsts lata kurss jeb stiprs lats:

- nozīmē zemākas importa cenas un tādējādi veicina arī inflācijas samazināšanos iekšzemē;
- veicina importu, tostarp arī jaunu tehnoloģiju un iekārtu importu, kas nodrošina Latvijas ekonomisko izaugsmi;
- paaugstina Latvijas iedzīvotāju pirktspēju ārzemēs. Kas attiecas uz negatīvo, augsts lata kurss vismaz īstermiņā negatīvi ietekmē tās eksportējošās nozares, kas savu produkciju eksportē uz ES valstīm.

¹Latvijas Banka / Lata piesaiste Euro: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ls-eiro/lspiesaistmaina/> - 2007.gada 27.aprīlis

Zems lata kurss jeb vājš lats:

- īstermiņā veicina valsts eksportu uz ES valstīm un kavē importu no šīm valstīm;
- vienlaikus mazina Latvijas iedzīvotāju pirktspēju, salīdzinot ar pārējām ES valstīm;
- tas darbojas arī kā inflācijas spiedienu pastiprinošs faktors.

Valūtas maiņas darījumos tās vai citas valūtas kursu (cenu) nosaka pieprasījums un piedāvājums pēc tās. Piemēram, jo valūtu tirgū lielāks pieprasījums pēc eiro, jo augstāka ir tā cena. No 2005.gada janvāra Latvijas Banka nodrošina lata un eiro maiņas kursa svārstības $\pm 1\%$ apjomā no centrālā jeb piesaistes kursa, t.i., Latvijas Banka starpbanku tirgū automātiski pērk vai pārdod eiro, ja tā kurss par $\pm 1\%$ pārsniedz piesaistes kursu $1 \text{ EUR} = 0.702804$. Bankām ir izdevīgāk iegādāties eiro Latvijas Bankā nevis no citas bankas vai privātpersonām, ja starpbanku tirgū tā cena par 1% pārsniedz piesaistes kursu, vai pārdot šo valūtu Latvijas Bankai, ja tās cena starpbanku tirgū ir 1% zem piesaistes kursa.

Tādējādi piesaistes kurss 0.702804 nav administratīvi noteikts, liekot visiem norēķinos lietot šo kursu, bet gan tiek regulēts tirgus metodēm, piedāvājot bankām neierobežotu latu vai eiro daudzumu, ja šo valūtu kurss ir sasniedzis noteiktu robežu. Latvijas Bankas piesaistes kursa robežās eiro kursu pret latu nosaka šo valūtu pieprasījums un piedāvājums.¹

Darījumos ar privātpersonām bankas, nosakot eiro kursu, ņem vērā tās vajadzību pēc eiro, t.i. cik daudz eiro tām nepieciešams izmantot citiem norēķiniem, kā arī ierēķina komisijas maksu, t.i., valūtu pērk lētāk nekā pārdod. Tādējādi eiro kurss vienādiem darījumiem dažādās bankās var atšķirties.²

Šogad "Parex bankas" prezidents Valērijs Kargins rosināja pārņemt Norvēģijas pieredzi un paralēli latam tirgū ieviest eiro. "Mums jādomā, ko darīt. Man patīk Norvēģijas ideja - paralēli kronai tirgū ieviest eiro," intervijā laikraksta "Diena" pielikumam "Lietišķā Diena" norāda bankieris, atzīstot, ka tas ļautu sabiedrībai nodrošināt sajūtu, ka lats ir stabils. "No tirgus jau ir izņemta liela daļa latu, gatavojas citi pretinflācijas pasākumi. Latus nevar nopirkt, cena ir augsta - jābeidz cīnīties par latu kā vienīgo valūtu, jo monetārie instrumenti nelīdz savaldīt inflāciju," uzsver uzņēmējs. Komentējot baumas par lata devalvāciju, Kargins atzīst, ka uz to rēķina, iespējams, nopelnīja valūtas maiņas kantori, bet tie, visticamāk, izmantoja situāciju, nevis

¹ Latvijas Banka / Lata piesaiste eiro: <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ls-eiro/> - 2007.gada 27.aprīlis

² Turpat

izplatīja baumas. "Bankām baumas nebija izdevīgas - tās mums bija šausmīgas! Vienīgais, kam tas bija izdevīgi, ir Latvijas Banka, jo tā intervences veidā marta beigās izņēma no tirgus 235 miljonus latu - milzīgu summu. Tas bija nopietns pasākums pret inflāciju," skaidro Kargins. "Problēma ir tā, ka tirgus dalībnieki pēc panikas asāk sāka izjust valūtas risku. Līdz tam uzņēmēji un investori domāja, ka lats, tāpat kā eiro, ir stabils. Tagad visi baidās no nākotnes." Tāpat baumu rezultātā krasi - līdz pat 9% - pieauga latu cena jeb RIGIBOR. "Mēs ļaujam nopelnīt spekulantiem, vēl redzēsim dažādas spekulācijas. Piemēram, cilvēks eiro maina pret latiem, tad, ņemot vērā fiksēto maiņas kursu, viņš faktiski par eiro noguldījumu saņem 9%. No otras puses, bankas baumu rezultātā nevēlas mainīt eiro pret latiem, un latu trūkst. Tagad neviena banka vairs neaizdod citai latus, starpbanku latu naudas tirgus ir nogalināts," norāda "Parex bankas" prezidents. Pēc viņa domām, baumas radās, jo "pietika ar vienu dzirksteli, lai sabiedrība un uzņēmēji, kuriem nav pārliecības, reaģētu". Lai arī finanšu tirgus spēlētāji Latvijas Bankai pārdod eiro, tie var būt droši, ka centrālajai bankai pietiks cieta valūtu rezervju, lai izpirktu visus latus. "Tāpēc teorētiski krīzes nevar būt. Taču finanšu tirgū šī ticība ir zudusi," rezumē baņķieris. Viņš piebilst, ka Māstrihtas kritērijos Latvijas Banka var devalvēt latu par 15%. Tas radītu katastrofu. Inflācija varētu sasniegt 20% un tas nebūtu izdevīgi nevienam.¹

"Hansabankas" Makroekonomikas un finanšu tirgus analīzes daļas vecākais ekonomists Dainis Stikuts norādīja, ka Latvijā nekad nav bijusi ierobežota eiro lietošana privātajā sektorā. Daudzu pakalpojumu un preču cenas ir noteiktas eiro, piemēram, dzīvokļiem un automašīnām. Arī daudzi veikali pieņem eiro kā maksājumu valūtu, īpaši tie, kuri biežāk saskaras ar ārzemniekiem. Tomēr visiem veikaliem ir pienākums pieņemt latus kā maksāšanas līdzekli, ja klients vēlas tā maksāt. Tomēr ne nodokļu maksāšana, ne uzņēmumu bilances iesniegšana eiro nebūtu atbalstāma. Tas tikai palielinātu haosu, radītu nevajadzīgas izmaksas un sociālu spriedzi, jo tādējādi valdība ieviestu divvalūtu sistēmu un latu nozīme tikai samazinātos. Tad arī darba ņēmēji un budžeta iestādēs strādājošie varētu vēlēties saņemt algas eiro un, iespējams, rastos sociālas problēmas. Tas pilnībā nostiprinātu latu pie augšējās intervences robežas, jo pieprasījums pēc lata kristos, skaidroja Stikuts. Arī "Nordea Markets" finanšu produktu eksperts Andris Lāriņš norādīja, ka Latvijas jau tā sliktos ekonomikas datus ietekmētu negatīvi. Nacionālā valūta ir viens no svarīgiem instrumentiem, kuru var izmantot ekonomikas attīstības regulēšanai. Euro parādīšanās aprītē valstij apgrūtinātu naudas plūsmas regulēšanu, jo Latvijas Banka (LB) nevar ietekmēt ne eiro daudzumu vietējā tirgū, ne eiro procentu likmes. Situācija ar eiro

¹LETA / Parex Bankas prezidenta rosinājums, publicēts 23.04.2007.:
<http://www.leta2000.com/lat/news/?id=36A74733-2C84-4C42-AD80-A98C3F29F232> - 2007.gada 2.maijs

kredītiem jau parāda, kas notiek, kad procesi iziet ārpus LB tiešas kontroles iespējām. Lai palēninātu ekonomikas straujos attīstības tempus, jāsadārdzina kredītu izmaksas, ko LB arī dara, un tad patērētāji meklē iespēju lētāk aizņemties citu valūtu, kas fiksētas valūtas cenas gadījumā patērētājiem atvieglo izvēli, bet LB apgrūtinā situācijas regulēšanu, uzsvēra Lāriņš.¹

Autors vairāk piekrīt tam, ka eiro parādīšanās aprītē radītu daudz jaunu problēmu un ietekmētu Latvijas ekonomiku negatīvi, jo LB nespētu efektīvi izmantot savas monetārās politikas instrumentus lai ietekmētu ekonomisko norisi valstī.

3.5. Latvijas banku ieguvumi, riski un prognozes pēc iestāšanās Eiropas Savienībā

Eiropas Savienības atbalsta fondi veicinās uzņēmējdarbības attīstību kopumā. ES prakses ieviešana nozīmēs uzņēmējdarbības uzsākšanas tālāku atvieglošanu un vienkāršošanu. Samazināsies darījumu izmaksas, izzudīs valūtas risks darbībai eiro zonā, būs pieejams integrētais naudas un finanšu tirgus, kurā turklāt ir zemākas procentu likmes aizdevumiem. Stiprāka konkurence veicinās efektīvāku saimniecību un nāks par labu patērētājiem ar zemākām cenām un kāpinātu kvalitāti. Uzņēmumu vidū lielākie ieguvēji būs lielie daudznacionālie uzņēmumi, kam būs lielāks stimuls atvērt savas pārstāvniecības un ražotnes. Jaunas iespējas pavērsies arī vietējiem uzņēmumiem, kas ir gatavi konkurēt vienotajā Eiropas tirgū, kā arī tiem, kas darbojas specializētās šaurās nozarēs. Uzņēmumu apvienošanās tendence, arī to pārdošana ārvalstu investoriem turpmāk varētu pastiprināties.

Līdzšinējie integrācijas procesi Eiropas Savienībā ir pierādījuši, ka integrācijai ir liela nozīme tiešo ārējo investīciju plūsmā ES dalībvalstu starpā un saskarsmē ar citām valstīm.

Latvijas pievienošanās Eiropas Savienības ekonomiskajai telpai, tirdzniecības izmaksu samazināšanās un mūsu darbaspēka izmaksas, kas joprojām ir zemākas nekā citviet ES - tas viss radīs papildu motivāciju ārvalstu investīciju ienākšanai mūsu valstī.

- Dalība ES ir sava veida kvalitātes zīme valstij, apliecinot to, ka investīciju vide valstī ir stabila un droša. Valsts kļūva investoram prognozējamāka. Dalība ES nozīmē arī to, ka tagad strīdīgus valdības lēmumus investors varēs pārsūdzēt, izmantojot visā ES spēkā

¹ LETA / Eksperšu norādījumi, publicēts 06.05.2007 : <http://www.leta2000.com/lat/news/?phase=banka&id=BDB4B39D-53D3-4CF6-BE70-ABF4A906A88B> - 2007.gada 7. maijs

esošu Luksemburgas tiesu varu. Arī kredītreitingu aģentūras, nosakot riska pakāpi, interesē, kad valsts būs ES sastāvā.

- Tarifu un netarifu barjeru atcelšana samazināja reālās ārējā tirdzniecības izmaksas un atviegloja tirdzniecību ar ES.
- Lai gan darba algas pēc iestāšanās ES pieauga, taču tās vēl ilgu laiku būs zemākas nekā vidēji ES. Ņemot vērā lielo darbaspēka izmaksu starpību, nākamajos 20 gados jaunās dalībvalstis varētu kļūt par ES ražošanas centriem ar zemām darbaspēka izmaksām.
- Vietējo un ārvalstu investīciju pieaugums palielināja kapitāla krājumus valstī, pieauga investīciju un iekšzemes kopprodukta attiecība. Augstāki kapitāla krājumi pozitīvi ietekmēs produktivitāti, kopējos ekonomiskās izlaides apjomus jeb iekšzemes kopproduktu un līdz ar to arī ienākumu līmeni.

Nepievienojoties ES, Latvijas zaudētu pārējām Centrālās un Austrumeiropas valstīm konkurencē par ārvalstu investīcijām. Šādā gadījumā Latvijai vajadzētu dot ievērojamas atlaides ārvalstu investoriem un pazemināt izmaksas uz dabas aizsardzības standartu, darba ņēmēju tiesību, zemāku algu u.tml. faktoru rēķina.

Eiropas Savienība sniedz mazāk pārtikušām dalībvalstīm un to nomaļiem reģioniem finansiālu palīdzību sociālu un ekonomisku problēmu risināšanai. Atbalsts infrastruktūras uzlabošanai tiek sniegts ar tā saukto strukturālo fondu - Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda, Eiropas Lauksaimniecības vadības un garantiju fonda Vadības daļas, Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta - un Kohēzijas fonda starpniecību.

Protams, ka visi šie faktori sekmē Latvijas banku sektora attīstībai, jo ekonomiski stabilā un augošā valstī, iedzīvotāji nebaidās par savu nākamo dienu, viņi iegulda daudz vairāk līdzekļu bankā depozītkontos, plāno savu uzņēmējdarbību, līdz ar to ņem vairāk kredītus uzņēmējdarbības attīstībai, kā arī citus pakalpojumus – valūtas maiņu, forfaitingu, faktoringu, līzingu, apdrošināšanu un citus. Iedzīvotāji vairāk izmanto banku pakalpojumus ne tikai savai uzņēmējdarbībai, bet arī privātvajadzībām, aizņemoties no bankām – patēriņu kredīti, hipotekārie kredīti un citi, arī izmanto bankas naudas glabāšanai, maksājumiem, pārskaitīšanai uz citiem kontiem un citas bankas operācijas. Bankas orientējas ne tikai uz rezidenti, bet arī uz nerezidenti.

Nerezidenti ir drošāk ieguldīt naudu Latvijas bankās, jo, pirmkārt, normatīvie akti, pēc kuriem darbojas Latvijas bankas, pilnīgi atbilst Eiropas Savienības direktīvām: "Kredītiestāžu likums", likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", likums "Par fizisko personu noguldījumu garantijām" un citi likumi, otrkārt, banku uzraudzība ir ļoti stingra: finanšu pakalpojumus sniedzošo uzņēmumu uzraudzību Latvijā veic Latvijas Banka, Vērtspapīru tirgus komisija un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcija, bet no 2001.gada 1.jūlija atbilstoši pieņemtajam "Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumam", finanšu institūciju (banku, krājaizdevu sabiedrību, apdrošināšanas sabiedrību, privāto pensiju fondu, brokeru sabiedrību, ieguldījumu sabiedrību) uzraudzību veic vienotā Finanšu un kapitāla tirgus uzraudzības komisija. Tātad bankas var vairāk piesaistīt ne tikai rezidentu, bet arī nerezidentu līdzekļus, ciešāk sadarboties ar citām Eiropas bankām, ieguldīt savus aktīvus ārpus Latvijas.

Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, kas nozīmē iestāšanās arī ES vienotajā ekonomiskajā telpā, lielā mērā saasinās konkurenci starp uzņēmumiem un arī bankām, kas varētu samazināt kredītprocentu likmes. Tāpat vienotas valūtas ieviešana samazinās valūtas maiņas riskus un banku pakalpojumu izmaksas, jo eiro palētinās naudas pārvedumus un samazinās to termiņus, kas kopumā būtu jāvērtē pozitīvi.

No otras puses ir jāievēro daudz augstāki standarti un preču un pakalpojumu kvalitāti. Lielākas investīcijas ir jāpiesaista lai spētu veiksmīgi konkurēt Eiropas Savienības tirgū, jārēķinās ar lielām tehniskām izmaksām, kas saistītas ar banku infrastruktūru modifikāciju, ka arī ar ienesīgas nodarbošanās zaudēšanu, kas saistīts ar valūtas konvertāciju.

Banku sektorā ir sīva konkurence. Piemēram, 2007.gada 20.februāri "HVB Bank Latvia" AS nosaukums tiek mainīts uz **AS "UniCredit Bank"**, tādējādi turpinot integrāciju vienā no lielākajām Eiropas banku grupām – UniCredit Group. Saglabājot savu specializāciju kā korporatīvo pakalpojumu sniedzēja, UniCredit Bank turpmāk attīstīs piedāvājumus arī vidējiem un mazajiem uzņēmumiem. Lai nodrošinātu ērtāku un efektīvāku klientu apkalpošanu, šī gada laikā Rīgā ir paredzēts atvērt UniCredit Bank korporatīvos centrus. UniCredit Group ir jauna banku grupa Eiropā. Tā ir pārstāvēta 19 valstīs, vairāk kā 7000 filiāles ar aptuveni 140000 darbiniekiem.¹ 2006.gadā "HVB Bank Latvia" pēc kapitāla un rezervju, kā arī aktīvu rādītājiem iekļuva pirmajā desmitniekā starp visām Latvijas bankām, sagaidāms, ka jaunais "UniCredit Bank" spēš vēl sīvāk konkurēt Latvijas tirgū.

---

¹ UniCredit Bank: <http://www.unicreditbank.lv/lat/> - 2007.gada 27.aprīlis

DnB Nord banka, kuru 100 procenti akciju pieder Dānijas AS “Bank DnB Nord” arī veiksmīgi darbojas Latvijas tirgū. DnB NORD Banka ir viena no dinamiskāk augošajām bankām Latvijā. Banka DnB NORD sniedz pilna spektra inovatīvus un konkurētspējīgus finanšu pakalpojumus plašākā bankas filiāļu tīklā stratēģiski nozīmīgajā Ziemeļeiropas rajonā - Dānijā, Somijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Vācijā, Norvēģijā un Zviedrijā. 2006. gada beigās DnB NORD Bankas aktīvu apjoms sasniedza 1 310 miljonus latu, tādējādi pirmo reizi bankas vēsturē pārsniedzot 1 miljarda latu robežu. DnB NORD Bankas piesaistīto noguldījumu apjoms 2006. gadā pieauga par 71% salīdzinājumā ar gada sākumu, sasniedzot LVL 317,3 miljonus. DnB NORD Bankas kredītportfeļa apjoms 2006. gadā palielinājās gandrīz divas reizes, sasniedzot LVL 1122,5 miljonus. Juridiskajām personām izsniegto kredītu apjoms sasniedza LVL 515,2 miljonus, savukārt privātpersonām izsniegto kredītu apjoms – LVL 612.1 miljonus, veidojot 54% no DnB NORD Bankas kredītportfeļa. Pašlaik DnB NORD Bankai ir 32 filiāles un 3 norēķinu grupas Latvijas lielākajās pilsētās. DnB NORD Banka ir izvirzījusi augstu mērķi: kļūt par vienu no vadošajām bankām Latvijā.¹

Sampo banka, kas darbojas Latvijā no 2004.gada arī spēj konkurēt ar lielākām Latvijas bankām. Sampo Banka Latvijā pārstāv Skandināvijas un Ziemeļeiropas lielāko finanšu grupu- Danske Bank Group. Sampo bankai ir ļoti agresīva mārketinga politika kreditēšanā. 2005.gadā izsniegto kredītu apjoms palielinājās gandrīz par 80 procentiem salīdzinājumā ar 2004.gadu, bet jau 2006.gadā par 160,5 procentiem vairāk, nekā 2005.gadā un sastādīja 115280,6 tūkst. Ls. Šis izsniegto kredītu apjoma palielinājums bija absolūti lielākais starp visām Latvijas bankām. Autors jau minēja, ka tas ir saistīts ar bankas agresīvo mārketinga politiku, ar izdevīgiem piedāvājumiem fiziskām un juridiskām personām saņemt kredītu, it īpaši mājokļa kredītiem.²

- kredīta atmaksas termiņš ir līdz 40 gadiem;
- kredīta apjoms līdz 90 procentiem no nekustamā īpašuma pirkuma summas vai pat 100 procenti ar papildu nodrošinājumu;
- pamatsummas maksājumu atlikšana līdz 5 gadiem;
- individuālā pieeja katram klientam un visu nepieciešamo dokumentu ātra sagatavošana un izskatīšana;
- bezmaksas nekustamā īpašuma vērtējums;

¹ DnB Nord Banka: <http://www.dnb nord.lv/>– 2007.gada 27.aprīlis

² Sampo Banka <http://www.sampobanka.lv/lv/private/loans/mortgage/>- 2007.gada 26.aprīlis

- individuāli izstrādāta kredīta procentu likme;
- atlaide 25 procentu apmērā nekustamā īpašuma apdrošināšanai IF Latvija;

Un vēl daudzas jaunas bankas un ārvalstu filiāles, kuras tika dibinātas no jauna, vai mainīja savus nosaukumus, piesaistot jaunas investīcijas, un kuru akciju īpašnieki ir nerezidenti, aktīvi konkurē Latvijas banku sektorā pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā: “Norvik Banka”, kura mainīja nosaukumu no “Lateko Bankas” pēc 2006.gada, kad piesaistīja stratēģisko investoru – tie ir respektabli un profesionāli uzņēmēji no Islandes. Sakarā ar to, 51% bankas akciju tagad pieder kompānijai Straumborg ehf.¹, “Latvijas Tirdzniecības Banka”, kura pastāvēja jau kops 1991.gada, bet par to galveno akcionāru 2003.gadā pirms iestāšanās ES ir kļuvusi viena no Krievijas Federācijas lielākajām kredītiestādēm – akciju sabiedrība komercbanka “Moskovskij Delovoj Mir” (*MDM-Bank*), kas ir līdere banku sektorā Krievijas ekonomikā un kuras kā drošas un mūsdienīgas bankas reputāciju ir apstiprinājušas vairākas vadošas starptautiskas aģentūras (kā Standard and Poor's, Fitch Ratings, Moody's Investor Service), piešķirot augstākos kredītreitingus, kādi iespējami Krievijas privātajām bankām² un citas bankas.

Latvijas IKP pieaugums pagājušajā gadā par 12% varētu apdraudēt valsts makroekonomisko stabilitāti, atsaucoties uz kredītreitingu aģentūras "Standard & Poor's" pētījuma datiem, vēsta laikraksts "The Financial Times". Reālo darba algu apjoma pieaugums Latvijā veicinājis iekšzemes pieprasījuma palielināšanos. Tajā pat laikā Latvijā ražoto preču konkurētspēja ārvalstu tirgos samazinās un tekošā konta deficīts pārsniedz 20% no iekšzemes kopprodukta (IKP). Liela kapitāla iepūšana veicina rekordlielu aizdevumu piesaistīšanas līmeni, norāda "Standard & Poor's" eksperti. 2000.gadā iekšējie kredīti privātajam sektoram veidoja 18% no IKP. Savukārt tuvāko divu gadu laikā šis rādītājs varētu pārsniegt 100% no IKP, prognozē "Standard & Poor's" speciālisti.³

Lata piesaistīšana eiro nodrošinājusi Latvijai ekonomisko stabilitāti. Tajā pat laikā tas ierobežoja Latvijas Bankas iespējas izmantot monetāro politiku gan pieprasījuma, gan inflācijas samazināšanai.

¹ Norvik Banka: <http://www.norvik.eu/lv/bank/lateko/> - 2007. gada 26. aprīlis

² Latvijas Tirdzniecības Banka / Kredītreitings: <http://www.ltblv.com/lv/parbanku/> - 2007. gada 26. aprīlis

³ LETA / Financial Times “Latvijas straujā ekonomiskā izaugsme apdraud valsts ekonomisko stabilitāti”, publicēts 22.03.2007.: [http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=898F8FCE-7DCB-4257-BF54-BFEC87F79B9E&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=18&em=5&ey=2007&t\[\]=t0&t\[\]=t1&t\[\]=t2&t\[\]=t10&t\[\]=t3&t\[\]=t6&t\[\]=t9&t\[\]=t11&t\[\]=t5&t\[\]=t4&t\[\]=t8&t\[\]=t7&more=true&moreid=0](http://www.leta2000.com/archive_item.php?id=898F8FCE-7DCB-4257-BF54-BFEC87F79B9E&phase=banku+sist%C4%93ma&sd=1&sm=1&sy=1993&ed=18&em=5&ey=2007&t[]=t0&t[]=t1&t[]=t2&t[]=t10&t[]=t3&t[]=t6&t[]=t9&t[]=t11&t[]=t5&t[]=t4&t[]=t8&t[]=t7&more=true&moreid=0) - 2007. gada 6. maijs

Turklāt lata piesaistīšana eiro veicināja kredīta bumu, jo aizņēmumuņēmēji tika nodrošināti pret zaudējumiem valūtas kursa svārstību dēļ.

Lielāko daļu Latvijā paņemto kredītu nodrošina valstī strādājošo banku ārvalstu mātes uzņēmumi. Tādējādi tie turpinās piešķirto aizdevumu apkalpošanu neatkarīgi no Latvijas ekonomiskās situācijas.

Latvijā vērojamas arī citas pozitīvas ekonomiskās tendences. Latvijas banku sistēma ir skaidra un labi pārvaldīta. Turklāt Latvijas valdības tīrais parāds ir samērā neliels. Tādējādi atsevišķās sarežģītajās situācijās Latvijas valdībai ir iespēja rīkoties elastīgi, tostarp arī piešķirt finansējumu, ja Latvijas privātajā sektorā radīsies grūtības ar saistību izpildi lata devalvācijas gadījumā. Tomēr sekas no lata piesaistīšanas eiro ir atkarīgas ne tikai no ekonomiskiem priekšnosacījumiem, bet arī no uzticēšanās. Tādēļ viens no galvenajiem Latvijas valdības uzdevumiem šobrīd ir veicināt uzticēšanos.

Banku sektoram Latvijā ir ļoti izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis, tāpēc Latvija var kļūt par otro Šveici, kura ir viena no pasaules finanšu centriem. No austrumiem mums ir kaimiņi – Krievija un citas bijušās PSRS valstis, kuriem ir plaši finanšu resursi un vēlēšanās ieguldīt ne tikai pašā Latvijā, bet arī izmantot Latvijas banku sektoru lai ieguldīt savus līdzekļus visā Eiropā, un no otras puses Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts, kas nozīmē, ka banku sektors var piesaistīt daudz vairāk līdzekļu arī no Rietumeiropas valstīm kā investīcijas uz Latviju, tā arī kļūt par starpnieku starp Eiropas Savienības valstīm un austrumu kaimiņiem.

“Lai kļūtu par starptautisko finanšu centru, ir jāizstrādā rīcības plāns un jāizveido speciāla aģentūra...”, vienā no konferencēm sacīja "Latvijas Krājbankas" finanšu eksperts Andris Nātriņš. Viņš norādīja, ka arī Latvijas Komerčbanku asociācija un Latvijas un Amerikas finanšu forums var palīdzēt finanšu centra izveidē.

Ļoti svarīgi lai Rīga tiktu izveidota par starptautisku finanšu centru, taču ir vairāki faktori, kas bremzē procesu. Latvijā nav izteikta līdera - lokālās bankas, kas darbotos Baltijas un Austrumeiropas tirgū. Mūsu valstī darbojas galvenokārt Skandināvijas bankas, taču pozitīvi, ka tās izmanto Latvijas finanšu ekspertu konsultācijas darbībai Krievijā un Austrumeiropā.

Tomēr pastāv jautājums par nelielām bankām Latvijā, kas specializējas nerezidentu apkalpošanā. Daudz izšķīrs jautājums, kā valdība attieksies pret nerezidentu apkalpošanu, kā tā

attīstīsies turpmāk un vai tiks atbalstīta. Jāuzsver arī nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Tomēr Finanšu un kapitāla tirgus komisija daudz darījusi, lai to novērstu, tāpēc Latvija pēc uzraudzības kļuvusi par paraugvalsti.

Banku sistēma Latvijā lielā mērā attīstījusies, pateicoties valdības liberālajai attieksmei pret sektoru. Daudzi eksperti un Latvijas banku pārstāvji jau tagad uzskata, ka Latvija un Rīga ir finanšu centrs, par to liecina vairāki faktori. Aptuveni 60% banku kapitāla pieder ārvalstu bankām, arī ap 40% noguldījumu ir nerezidentiem piederošie līdzekļi.

Taču nozīmīgs jautājums ir, kāds finanšu centrs Rīga būs, kādus pakalpojumus izmantos tā klienti un kādas bankas vēl Latvijā ienāks. Turklāt Rīgai ir dabīgās priekšrocības būt finanšu centram, neviena cita vieta Latvijā nevar būt finanšu centrs.

Nepieciešams noskaidrot, kā finanšu centra attīstību var palīdzēt veicināt valdība, pašvaldības, nevalstiskais sektors, akadēmiskā vide un paši tirgus dalībnieki. Ir dažādas problēmas, kas jārisina, lai Rīga būtu finanšu centrs, tāpēc valdībai attīstības plānā būtu jāiekļauj Rīgas kā finanšu centra izveide, turklāt tam jābūt starp prioritātēm.

Latvijā IKP pieaugums ir visstraujākais visā Eiropā, banku sektora attīstība ir arī ļoti strauja, par to liecina Latvijas banku ienākumi un peļņa pēdējo gadu laikā. Var prognozēt, ka pēc 10 – 15 gadiem Latvija varēs sasniegt Eiropas Savienības vidējo līmeni. Bet ir arī eksperti, kas domā savādāk. Daži eksperti uzsver, ka IKP pieaugums ir mājīgs. 70 – 80 procenti no IKP ieņem pakalpojumi. Vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība, darījumi ar nekustamo īpašumu un citi nav perspektīvi. Jo paralēli ir liels vakuums investīcijām ražošanas sektorā. Liela daļa no ES fondiem arī aiziet uz pakalpojumu sfēru, kurai ir ikdienas patēriņa nozīme. Daži eksperti uzskata, ka primārām jābūt investīcijām tehnoloģijās, ražošanas nozarēs. “Ja paskatāmies valstis, kas sasniegušas labklājību - vai tā ir Somija, Zviedrija, Dānija, Vācija, tad visur pamatā ir augstās tehnoloģijas, ražošanas sektors, spēcīgs eksports un paralēli tad attīstās tirdzniecība, banku sistēma, finanšu sistēma utt. Mūsu IKP pieaugums ir mājīgs”, uzskata akadēmiķis Arnis Kalniņš.¹

---

¹ Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai: Labklājības pamatā – ražošana, publicēts 02.03.2007.

Secinājumi un priekšlikumi

Autors, pamatojoties uz kursa darbā veiktajiem pētījumiem, var izdarīt šādus secinājumus:

1. Banku sistēma ir valsts finanšu sistēmas sastāvdaļa. Latvijā ir divpakāpju banku sistēma – centrālā banka un komercbankas. Latvijas Banka ir Latvijas Republikas centrālā banka. Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.
2. 1990. gada 2. martā tika pieņemts likums "Par bankām" un lēmums "Par Latvijas Banku". 1991.gada 3.septembrī Latvijas Banka kļuva par reālu centrālo un emisijas banku.
3. Komercbankas ir patstāvīgi ekonomiskie subjekti, kas, vadoties no izvirzītajiem mērķiem (peļņas iegūšana u.c.), pērk (aizņemas) finanšu resursus (noguldījumus, starpbanku kredītus u.tml.) un pārdod (aizdod) aktīvus (kredītus, starpbanku kredītus, investīcijas u.tml.), ietekmējot ekonomisko vidi.
4. Banku loma finanšu starpniecībā:
  - bankas pārdala naudas resursus,
  - bankas veic aktīvu termiņu transformāciju,
  - bankas rada jaunu naudu,
  - bankas gūst peļņu.
5. Komercbankas savā darbībā risina divējādu uzdevumu: paaugstināt rentabilitāti un nodrošināt stabilitāti, pārvaldot finanšu risku un citus riskus, lai tos varētu labāk novērtēt un kontrolēt. Tātad bankas darbības pārvaldības māksla ir atrast optimālo bankas riska līmeni ar mērķi palielināt ienākumus.
6. Banku galvenie konkurenti ir:
  - apdrošināšanas sabiedrības,
  - pensiju fondi,
  - sabiedrības, kas nodarbojas ar finanšu līzingu un faktoringa pakalpojumiem,
  - eksporta/importa finansēšanas sabiedrības,
  - lombardi,
  - ieguldījumu (investīciju) fondi,
  - biržas,
  - brokeru sabiedrības,
  - sabiedrības, kas nodarbojas ar valūtu pirkšanu un pārdošanu.

7. Banku krīzes cēloņi Latvijā ir bijuši šādi:
  - banku akcionāru pārāk lielā ietekme uz banku politiku;
  - nepareiza Latvijas ekonomiskās attīstības un ekonomiskās politikas izpratne;
  - vājā un neprofesionālā banku licencēšana, uzraudzība un regulēšana no Latvijas Bankas puses;
  - kredītu neadekvāts nodrošinājums;
  - vāja likviditātes vadība;
  - banku “zelta likuma” neievērošana – neatbilstība starp saistību un prasību termiņstruktūru;
  - lata revalvācija attiecībā pret dolāru;
  - Latvijas Banka, galveno uzmanību veltot monetārās politikas mērķiem, ar saviem aizdevumiem praktiski nepievērsās grūtībās nonākušo komercbanku likviditātes uzlabošanai.
8. Pēdējo piecpadsmit gadu laikā Latvijā ir izveidojusies konkurētspējīga, starptautiski atpazīstama banku sistēma, kas darbojas atbilstoši starptautiskajiem standartiem un praksei.
9. Ārvalstu investoru, tajā skaitā banku interesi un līdzekļus piesaistījusi ekonomikas attīstība un izmaiņas likumdošanā. Pašlaik ārvalstu banku meitassabiedrības Latvijā kontrolē vairāk nekā pusi no banku sektora aktīviem, bet atsevišķos produktu segmentos, piemēram, rezidentu kreditēšanā un rezidentu noguldījumu piesaistīšanā - dominē.
10. Pēdējos piecos gados Latvijas komercbanku peļņa katru gadu ir būtiski pieaugusi. Tas liecina par banku sektora straujo izaugsmi - nozīmīgi pieauguši kredīti, depozīti, kapitāls un rezerves.
11. Pašlaik Latvijas Republikā banku pakalpojumus sniedz 21 banka un trīs ārvalstu banku filiāles, kā arī Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētas kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumu Finanšu un kapitāla tirgus komisijā.
12. Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas datiem 2006. gada beigās 68.8% no Latvijas banku apmaksātā pamatkapitāla piederēja ārvalstu akcionāriem. Ārvalstu akcionāriem 11 bankās piederēja vairāk nekā 50% no apmaksātā pamatkapitāla.
13. Banku sektora pārstrukturēšana ir pabeigta - gandrīz visa nozare privatizēta. Latvijas valsts īpašumā saglabāta VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka", kas pilda arī attīstības bankas funkcijas (2006. gada beigās tās pamatkapitāls bija 8.2% no banku apmaksātā pamatkapitāla).

14. Finanšu pakalpojumu nozari Latvijā regulē likums "Par akciju sabiedrībām", "Kredītiestāžu likums", "Fizisko personu noguldījumu garantiju likums", likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", likums "Par vērtspapīriem", likums "Par Vērtspapīru tirgus komisiju", "Apdrošināšanas sabiedrību un uzraudzības likums", "Apdrošināšanas līguma likums", likums "Par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu", Ministru kabineta izdotie noteikumi, kā arī Latvijas Bankas, Vērtspapīru tirgus komisijas un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcijas izdotie normatīvie akti.
15. Latvijas banku darbību regulējošie normatīvie akti pilnībā atbilst ES banku direktīvu prasībām, bet dažās jomās tie ir pat stingrāki. Pilnībā ieviesti starptautiskie grāmatvedības standarti, saskaņā ar kuriem tiek gatavoti banku gada pārskati un starptautiskās auditorfirmas veic banku auditu. Banku praktiskā uzraudzība Latvijā ir ļoti stingra, un pārbaudes bankās notiek biežāk nekā ES valstīs.
16. Finanšu pakalpojumus sniedzošo uzņēmumu uzraudzību Latvijā veic Latvijas Banka, Vērtspapīru tirgus komisija un Apdrošināšanas uzraudzības inspekcija, bet no 2001.gada 1.jūlija atbilstoši pieņemtajam "Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumam", finanšu institūciju uzraudzību veic vienotā Finanšu un kapitāla tirgus uzraudzības komisija.
17. No 2004. gada 1. maija līdz ar Latvijas pievienošanos ES Latvijas Banka kļuvusi par Eiropas Centrālo banku sistēmas dalībnieci un gatavojas eiro ieviešanai. Arī pēc 2004. gada 1. maija Latvijas Banka turpina veikt līdzšinējās funkcijas.
18. Lai iestātos EMS ir jāizpilda EMS iestāšanās kritēriji, kuri ir noteikti ES dalībvalstu 1992.gadā Māstrihtā noslēgtajā līgumā. Pēdējo ceturkšņu statistiskie dati liecina, ka sākotnējais Latvijas plāns pārejai uz eiro 2008. gadā nav īstenojams augstās inflācijas dēļ.
19. Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = 0.702804 LVL. Lats tika piesaistīts eiro 2005.gada 31.decembrī.
20. EMS funkcionēšanas pamats ir Eiropas Centrālo banku sistēma (ECBS), kuru veido Eiropas Centrālā banka un ES dalībvalstu nacionālās centrālās bankas.
21. Banku sektoram Latvijā ir ļoti izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis, tāpēc Latvija var kļūt par otro Šveici, kura ir viena no pasaules finanšu centriem.
22. Latvijā IKP pieaugums ir visstraujākais visā Eiropā, banku sektora attīstība tendences ir arī ļoti straujas. Var prognozēt, ka pēc 10 – 15 gadiem Latvija varēs sasniegt Eiropas Savienības vidējo līmeni.

Autors, pamatojoties uz bakalaura darbā veiktajiem pētījumiem un izdarītiem secinājumiem, var izvirzīt šādus priekšlikumus:

1. Lai spētu veiksmīgi konkurēt ar Eiropas un Baltijas bankām, jāveido agresīvā mārketinga kampaņa, visu laiku ir jācenšas sekot un pētīt pakalpojumu tirgus tendences, lai spētu ar saviem pakalpojumiem, kas vai nu atdarina, vai būtiski atšķiras no konkurentu pakalpojumiem, piesaistīt vairāk jaunus klientus un nepazaudēt vecus. Bankām jāiegulda vairāk līdzekļu iekšējo infrastruktūru attīstībai, tehnoloģiju attīstībai u.tt.
2. Latvijas bankām nevajag orientēties tikai uz iekšējo Latvijas tirgu, bet arī tālāk virzīt savu darbību uz ārzemēm un ārējo tirgu starptautiskajā līmenī. Šie pasākumi veicinās banku stabilitātes un rentabilitātes palielināšanos. Jau tagad ir reģistrētas vairākas meitas sabiedrības Krievijā, Baltijas valstīs, Lielbritānijā un citur, šo tendenci ir jāturpina attīstīt. Komercbanku asociācijai sadarbībā ar Ekonomikas un Ārlietu Ministriju jāizveido starptautisko aģentūru informēšanai un sadarbības veicināšanai starptautiskajā arēnā.
3. Procentu likmes noguldījumiem ir zemas un nav tik populāras, pat neskatoties uz banku aktīvām mārketinga kampaņām, augstas inflācijas dēļ. Tāpēc komercbankām, lai piesaistītu vairāk līdzekļu, ir vai nu paaugstina šīs procentu likmes, vai nu aktīvāk ir jāattīsta jaunas alternatīvas nozares Latvijā, kā ieguldījumu fondi. Ieguldījumu fondiem ir augsts ienesīgums, riska diversifikācija, ir ļoti populāri visā pasaulē un ir labas attīstības perspektīvas Latvijā.
4. Banku sektoram Latvijā ir ļoti izdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis, tāpēc Latvija var kļūt par otro Šveici, kura ir viena no pasaules finanšu centriem. Taču nozīmīgs jautājums ir, kāds finanšu centrs Rīga būs, kādus pakalpojumus izmantos tā klienti un kādas bankas vēl Latvijā ienāks. Latvijas Komercbanku asociācijai ir nepieciešams noskaidrot, kā finanšu centra attīstību var palīdzēt veicināt valdība, pašvaldības, nevalstiskais sektors, akadēmiskā vide un paši tirgus dalībnieki. Ekonomikas un Finanšu Ministrijai attīstības plānā būtu jāiekļauj Rīgas kā finanšu centra izveide, turklāt tam jābūt starp prioritātēm.
5. Lata piesaistīšana eiro nodrošinājusi Latvijai ekonomisko stabilitāti. Tajā pat laikā tas ierobežoja Latvijas Bankas iespējas izmantot monetāro politiku gan pieprasījuma, gan inflācijas samazināšanai. Turklāt lata piesaistīšana eiro veicināja kredīta bumu, jo aizņēmumu ņēmēji tika nodrošināti pret zaudējumiem valūtas kursa svārstību dēļ. Latvijas Banka un uzraudzības iestādes veikušas vairākus pasākumus, reaģējot uz straujo kredītēšanas kāpumu, tomēr šie pasākumi nav bijuši pārāk efektīvi un tādēļ jāpiemēro vēl efektīvāki pasākumi, lai spētu mazināt šo kredītu bumu un ar to saistītu inflācijas kāpumu. Lai cīnītos ar inflāciju, Latvijas Bankai ieteicams palielināt refinansēšanas likmi

par 0,5 procenta punktiem vai pat par 1,0 procenta punktu, tādējādi sasniedzot attiecīgi 6,0 procentu vai pat 6,5 procentu lielumu. Kā papildus līdzekļus Latvijas Banka var izmantot obligāto rezervju normu un aizdevumu iespēju uz nakti likmju palielināšanu.

6. Kredītu izsniegšanas asas konkurences dēļ, iedzīvotājiem ieteicams labi izpētīt vairāku banku piedāvājumus, jo var saņemt kredītu ar piemērotiem nosacījumiem katram individuāli.
7. Nav atrisināta situācija starp Latvijas komercbankām banku automātu izmantošanā. Komercbanku asociācijai sadarbībā ar komercbankām vajadzētu vienoties savā starpā un nākotnē izveidot vienotu bankomātu tīklu visā Latvijā, tas atvieglotu iedzīvotāju piekļuvi šim pakalpojumam un samazinātu izmaksas daudzo banku atsevišķo bankomātu apkalpošanai.

Literatūras saraksts

1. LR likums "Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums", spēkā no 01.07.2001.
2. "Fizisko personu noguldījumu garantiju likums", spēkā no 01.10.1998.
3. "Kredītiestāžu likums", spēkā no 24.10.1995.
4. Likums "Par Latvijas Banku", spēkā no 19.05.1992.
5. Likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu", spēkā no 01.06.1998.
6. Bikse V. "Nauda un bankas", Valsts administrācijas skola, Rīga 1994 – 72.lpp.
7. Briede I. "Banku finanšu pakalpojumi", Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 116.lpp.
8. Eglīte S. "Fiskālās un monetārās politikas piemērošana Latvijas ekonomikas attīstībā", Rīga 2006 - 96.lpp.
9. Financial Times / Latvijas straujā ekonomiskā izaugsme apdraud valsts ekonomisko stabilitāti, publicēts 22.03.2007.
10. Gods U. "Makroekonomika" – Rīga, Biznesa augstskola Turība, Rīga 2004 – 360.lpp.
11. Kudinska M. "Komerčbanku riski un to atbilstība pašu kapitālam", Latvijas Universitāte, 2005 - 296.lpp.
12. Lībermanis G. "Nauda, inflācija", SIA Kamene, Rīga 1999 – 144.lpp.
13. Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai / Labklājības pamatā – ražošana, publicēts 02.03.2007.
14. Saksonova S. "Banku darbība", Latvijas Komerčbanku asociācija, 2006 – 197.lpp.
15. Vaidere I. "Banku sistēmas attīstība Latvijā, 1987. – 1997.", Latvijas Universitāte, 2006 – 104.lpp.
16. Vēciņš Ē. Naudas lietas: Skaidrojošā vārdnīca. – R.:Zvaigzne. – 1993
17. "CIB Certificate Study Text", BPP Publishing Limited 1995, tulkojusi MANCAT – 166.lpp.
18. Banku reitings - <http://www.bankas.lv/> – 2007.gada 12.maijs
19. Eiropas Centrālā banka: <http://www.ecb.eu/ecb/html/index.lv.html> - 2007.gada 18.aprīlis
20. Eiropas Ekonomikas un monetārā sistēma / Latvijas Banka – <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/ems-eiro/> - 2007.gada 21.aprīlis
21. Eiropas Savienība / Economic and Financial affairs: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/our_currency_en.htm - 2007.gada 25.aprīlis
22. Finanšu un kapitāla tirgus komisija – <http://www.fktk.lv/> - 2007.gada 15.aprīlis
23. Latvijas Banka / Euro – <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/eirolat/> - 2007.gada 20.aprīlis

24. Latvijas Banka / Latvijas Bankas prezidenta piezīmes –
<http://www.latvijasbanka.lv/lat/main/aļ/sapinfo/presrunas/attend/index.php?36691> - 2007.gada 5.maijs
25. Latvijas Banka / Monetārā politika –
<http://www.bank.lv/lat/main/all/monetarapolitika/mp/monpol/> - 2007.gada 5.aprīlis
26. Latvijas Banka / Normatīvie akti –
<http://www.bank.lv/lat/main/fa/noract/valuta/niļutfniksii/> - 2007.gada 25.aprīlis
27. Latvijas Banka / Par dalību VKMII – <http://www.bank.lv/lat/main/euro/sapinfo/eiro/vkm/> – 2007.gada 22.aprīlis
28. Latvijas Bankas struktūra – <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/suv/lbs/> – 2007.gada 3.aprīlis
29. Latvijas Bankas uzdevumi – <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/uzd/> – 2007.gada 3.aprīlis
30. Latvijas Bankas vēsture – <http://www.bank.lv/lat/main/all/lvbank/uuv/vesture/> – 2007.gada 3.aprīlis
31. Latvijas Komerčbanku asociācija / Statistika –
<http://www.bankasoc.lv/lka/statistika/ratios/index2.php> - 2007.gada 17.aprīlis
32. Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija / LR SARUNU POZĪCIJA 3. Sadaļa –
<http://www.am.gov.lv/lv/eu/3883/3749/3752/> – 2007.gada 10.aprīlis
33. Latvijas Vēstnesis / Ārzemju ziņas “Latvijas banku sistēmā sūce” №4 publicēts 06.03.1999. – http://www.latvijasvestnesis.lv/index.php?menu_body=DOC&id=22544 – 2007.gada 1.maijs
34. Latvijas Vēstnesis / Privatizācija.Zeme.Nekustamais īpašums, publicēts 14.11.2001. – http://www.latvijasvestnesis.lv/index.php?menu_body=DOC&id=55546 – 2007.gada 1.maijs
35. LETA / Latvijas lata piesaiste Eiro / Parex Bankas prezidenta rosinājums –
<http://www.leta2000.com/lat/news/?id=36A74733-2C84-4C42-AD80-A98C3F29F232> – 2007.gada 6.maijs
36. LETA / Ekspertu norādījumi, publicēts 06.05.2007 –
<http://www.leta2000.com/lat/news/?phase=banka&id=BDB4B39D-53D3-4CF6-BE70-ABF4A906A88B> – 2007.gada 7. maijs
37. Aizkraukles Banka: <http://www.ab.lv/lv/?lngcng=1> - 2007.gada 3.maijs
38. DnB Nord Banka: <http://www.dnbnord.lv/> - 2007.gada 27.aprīlis
39. Hansabanka: <http://hansabanka.lv/index.php> - 2007.gada 2.maijs
40. Latvijas tirdzniecības banka: <http://www.ltblv.com/lv/parbanku/> - 2007.gada 28.aprīlis

41. NORVIK BANKA: <http://www.norvik.eu/lv/bank/lateko/> - 2007.gada 26.aprīlis
42. Parex Banka: <http://www.parex.lv/lv/> - 2007.gada 2.maijs
43. Rietumu Banka: <http://www.rietumu.lv/lv/nsf> - 2007.gada 5.maijs
44. Sampo Banka: <http://www.sampobanka.lv/lv/private/loans/mortgage/> - 2007.gada 26.aprīlis
45. SEB Latvijas Unibanka: <http://www.seb.lv/lv/private/> - 2007.gada 2.maijs
46. UniCredit Bank: <http://www.unicreditbank.lv/lat/> - 2007.gada 27.aprīlis

Pielikumi

1.pielikums

Latvijas Republikā reģistrētas bankas¹

1. AS "**Aizkraukles banka**", <http://www.ab.lv>
Valdes priekšsēdētājs Ernests Bernis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 33% līdz 50% - Oļegs Fiļs (Latvija), no 33% līdz 50% - Ernests Bernis (Latvija).
2. Akciju sabiedrība "**Akciju komercbanka "Baltikums"**", <http://www.banka.baltikums.lv>
Valdes priekšsēdētājs Aldis Reims. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
virs 50% - Akciju sabiedrība "Baltikums bankas grupa" (Latvija).
3. Akciju sabiedrība "**Baltic International Bank**", <http://www.bib.lv>
Valdes priekšsēdētājs Valērijs Belokoņs. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Vīlorijs Belokoņs (Latvija), no 20% līdz 33% - Vjačeslavs Kramnojs (Latvija), no 33% līdz 50% - Valērijs Belokoņs (Latvija).
4. AS "**BALTIC TRUST BANK**", <http://www.btb.lv>
Valdes priekšsēdētāja Ieva Rācenāja.
Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā: virs 50% - SIA "GE Money Latvia Holding" (Latvija).
5. Akciju sabiedrība "**HANSABANKA**", <http://www.hansabanka.lv>
Valdes priekšsēdētājs Māris Avotiņš. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - Akciju sabiedrība "Hansapank" (Igaunija).
6. AS "**Latvijas Biznesa banka**", <http://www.lbb.lv>
Valdes priekšsēdētājs Artis Birkmanis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - Akciju komercbanka "Maskavas Banka" (Krievija).
7. AS "**NORVIK BANKA**", <http://www.lateko.lv>
Valdes priekšsēdētājs Andrejs Svirčenkovs. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Jurijs Šapurovs (Latvija), no 10% līdz 20% - Andrejs Svirčenkovs (Latvija),
virs 50% - *Straumborg ehf.* (Islande).
8. Valsts akciju sabiedrība "**Latvijas Hipotēku un zemes banka**", <http://www.hipo.lv>
Valdes priekšsēdētājs Inesis Feiferis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - Latvijas Republikas valdība.
9. Akciju sabiedrība "**Latvijas Krājbanka**", <http://www.krajbanka.lv>
Valdes priekšsēdētājs Mārtiņš Bondars. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
virs 50% - *AB bankas SNORAS (Lietuva)*.
10. Akciju sabiedrība "**Latvijas tirdzniecības banka**", <http://www.ltblv.com>
Valdes priekšsēdētājs Armands Šteinbergs. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - *JS Commercial Bank Moscow Business World* (Krievija).

¹FKTK: http://www.fktk.lv/lv/tirgus_dalibnieki/kreditiestades/bankas (turpinājums nākamajā lappusē)

11. AS "**SEB Latvijas Unibanka**", <http://www.seb.lv>

Prezidents Viesturs Neimanis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - *Skandinaviska Enskilda Banken AB* (Zviedrija).

12. Akciju sabiedrība "**Sampo Banka**", <http://www.sampo.lv>

Valdes priekšsēdētājs Ingus Grasis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - *Danske Bank A/S* (Dānija).

13. AS "**MULTIBANKA**", <http://www.multibanka.com>

Valdes priekšsēdētāja Svetlana Dzene. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Irina Simaņenkova (Latvija).

14. AS **DnB NORD Banka**, <http://www.nordlb.lv>

Valdes priekšsēdētājs Andris Ozoliņš. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - *Bank DNB NORD A/S* (Dānija).

15. Akciju sabiedrība "**Parex banka**", <http://www.parex.lv>

Valdes priekšsēdētājs Valērijs Kargins. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 33% līdz 50% - Valērijs Kargins (Latvija), no 33% līdz 50% - Viktors Krasovickis (Latvija).

16. Akciju sabiedrība "**PARITATE BANKA**", www.paritate.lv

Valdes priekšsēdētājs Oleksandr Trubakov. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - Akciju komercbanka "Privatbank" (Ukraina).

17. Akciju sabiedrība "**Reģionālā investīciju banka**", www.rib.lv

Valdes priekšsēdētājs Haralds Āboliņš. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Marks Bekkers (Ukraina), no 20% līdz 33% - Dmitrijs Bekkers (Latvija),
no 20% līdz 33% - Akcionāru banka "Pivdenniy" (Ukraina).

18. Akciju sabiedrība "**Rietumu Banka**", <http://www.rietumu.lv>

Valdes priekšsēdētājs Aleksandrs Kaļinovskis. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Arkādijs Suharenko (Latvija), no 33% līdz 50% - *BOSWELL (INTERNATIONAL) CONSULTING LIMITED* (Malta), no 33% līdz 50% - Leonīds Esterkins (Latvija).

19. AS "**TRASTA KOMERCBANKA**", <http://www.tkb.lv>

Valdes priekšsēdētājs Gundars Grieze. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Sergejs Tarasenoks (mantošanas process) (Latvija), no 33% līdz 50% - Igors Buimisters (Latvija).

20. Akciju sabiedrība "**VEF banka**", <http://www.vefbank.com>

Valdes priekšsēdētājs Arvis Freibergs. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
no 10% līdz 20% - Juris Savickis (Latvija), no 33% līdz 50% - Aleksejs Durandins (Latvija).

21. AS "**UniCredit Bank**", <http://www.unicreditbank.lv>

Valdes priekšsēdētājs Juris Jākobsons. Personas, kurām ir būtiska līdzdalība bankā:
100% - *Bank Austria Creditanstalt AG* (Austrija).

**Pakalpojumu ziņā labākās bankas, balstoties uz www.bankas.lv interneta lapas
balsotājiem.¹**

1. SEB Unibanka
2. Hansabanka
3. Parex banka
4. Latvijas Krājbanka
5. DNB Nord
6. Aizkraukles banka
7. Nordea
8. Lateko banka
9. Hipotēku banka
10. Rietumu banka
11. Paritate banka
12. RIB
13. VEF banka
14. Sampo banka
15. Baltikums
16. OKB
17. LTB
18. Baltic Trust Bank
19. Trasta komercbanka
20. Multibanka
21. LBB
22. BIC

---

¹ Banku reitings – <http://www.bankas.lv>

Bankas finanšu risku klasifikācija¹

3.pielikums

Klasifikācijas pazīmes	Risku veidi	Komentāri
Pēc veidiem	Finanšu stabilitātes samazināšanās risks	Rodas kapitāla struktūras nepilnības dēļ
	Maksātspējas/likviditātes risks	Rodas apgrozāmo aktīvu likviditātes līmeņa samazināšanās dēļ
	Procentu risks	Rodas finanšu tirgus konjunktūras izmaiņu dēļ
	Inflācijas risks	Rodas ekonomikas inflācijas apstākļos
	Ārvalstu valūtas risks	Rodas valūtas kursu izmaiņu dēļ
	Investīciju risks	Rodas investīciju apstākļu izmaiņu dēļ
	Kredītu risks	Rodas aizņēmēju saistību nepildīšanas dēļ
	Noguldījumu risks	Rodas noguldījumu pirmstermiņa pieprasīšanas dēļ
	Nodokļu risks	Rodas nodokļu likmju, maksāšanas termiņu izmaiņu iespējas, atvieglojumu atcelšanas dēļ
	Strukturālais risks (aktīvu nepietiekošās diversifikācijas risks)	Rodas, mainoties finanšu tirgus konjunktūrai, iestājoties valsts riskam
	Vērtspapīru tirgus risks	Rodas vērtspapīru vērtības zaudējuma iespējas dēļ
	Noziegumu vai pārkāpumu risks (no bankas puses - reputācijas risks)	Rodas klientu un bankas darbinieku pārkāpumu dēļ (fiktīvs bankrots, dokumentu viltošana ar mērķi nelikumīgi piesavināties aktīvus, zādzības)
Pārējie risku veidi	„Force majeure” riski, kas noved pie ienākumu vai aktīvu daļas zaudēšanas; kontrahentu riski, kas saistīti ar nesavlaicīgu saistību izpildīšanu utt.	
Pēc raksturojamā objekta	Atsevišķas finanšu operācijas risks	Kredīta izsniegšanas klientam risks
	Finanšu darbības veida risks	Kredīta risks utt.
	Bankas finanšu darbības kopējais risks	Dažādu veidu finanšu risku kopums, ko nosaka aktīvu, kapitāla, izdevumu struktūra
Pēc finanšu instrumentiem	Atsevišķa finanšu instrumenta risks	Līzings darījumu risks utt.
	Portfeļa finanšu risks	Kredītu, vērtspapīru portfeļu riski
Pēc iedalījuma bilances un ārpusbilances riskos	Bilances (portfeļu) riski	Sastāv no aktīvo, pasīvo operāciju un kapitāla riskiem
	Ārpusbilances riski	Aktīvo un/vai pasīvo operāciju riski
Pēc sarežģītības pakāpes	Vienkāršais finanšu risks	Nesadalās paveidos, piemēram, inflāciju risks
	Sarežģītais finanšu risks	Sadalās sastāvdaļu riskos, piemēram, investīciju riski
Pēc rašanās iespējas	Pastāvīgais finanšu risks	Eksistē visā finanšu operāciju veikšanas periodā (operāciju risks, valūtas risks)
	Pagaidu finanšu risks	Rodas noteiktās operācijas veikšanas stadijās
Pēc atkarības no pašas bankas	Ārējais - no bankas neatkarīgais	Rodas ekonomiskā cikla stadiju, finanšu tirgus konjunktūras izmaiņu dēļ (inflācijas, informācijas, procentu, valūtas riski)

¹ Saksonova S. "Banku darbība", 2006 – 61.– 63.lpp.

	Iekšējais - no bankas atkarīgais	Rodas sliktas risku pārvaldīšanas dēļ
Pēc finanšu sekām	Risks, kas noved pie zaudēta ienākuma	Rodas operācijas veikšanas gaitā, kuras rezultāts ir ienākuma vai kapitāla zudums
	Nesaņemtā ienākuma risks	Rodas, ja operācija nav varējusi notikt dažādu iemeslu dēļ
Pēc prognozēšanas iespējām	Prognozējams finanšu risks	Saistīts ar inflācijas procesu un ekonomisko ciklu stadiju prognozēšanu
	Neprognozējams finanšu risks	Saistīts ar neprognozējamām situācijām („force majeure” grupas riski)
c) finansiālo zaudējumu līmeņa	Pieļaujama risks	Zaudējumi neveiksmīgo operāciju dēļ nepārsniedz plānoto peļņu
	Kritiskais risks	Zaudējumi no operācijām nepārsniedz plānoto ienākumu
	Katastrofālais risks	Zaudējumi ir saistīti ar pašu kapitāla daļēju vai pilnīgu zudumu
Pēc apdrošināšanas iespējas	Apdrošināmais	Apdrošināšanas sabiedrības piedāvā apdrošināšanu pret noteiktiem riska veidiem
	Neapdrošināmais	Apdrošināšanas sabiedrības neapdrošina šādus riskus (piemēram, „force majeure” riski)
Pēc rašanās dabas	Subjektīvais	Pieredzes, izglītības trūkums, darījuma nepietiekoša izpratne, neprofessionalitāte
	Objektīvais	Informācijas trūkums, stihijas ietekme, grozījumi likumdošanā
Pēc lēmumu pieņemšanas un realizācijas periodiem	Lēmuma pieņemšanas periodā	Kļūdas, kas saistītas ar nepareiza lēmuma pieņemšanu
	Lēmuma realizācijas periodā	Kļūdas, kas saistītas ar lēmuma nepareizu realizēšanu
Atkarībā no risku pārvaldīšanas metodēm	Kontrahentu riski	Banka ir atkarīga no klientu finansiālā stāvokļa un uzvedības
	Pozīciju riski	Zaudējumu riski, kas saistīti ar bankas aktīvu un pasīvu termiņiem, valūtas veidu nesaskaņotību, ienākumu un dažādu finanšu instrumentu vērtību prognozēšanas kļūdām, kuras noved pie neefektīviem lēmumiem par resursu piesaistīšanu un izvietošanu
	Operāciju riski	Saistīti ar iespējamām kļūdām operāciju veikšanā, ar pārkāpumiem utt.

Bakalaura darbs „Latvijas Republikas banku sistēma ” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Martins Gellers _____

(paraksts, datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: M.paed.,lektore Vija Melbārde _____

(paraksts, datums)

Recenzents: M.math.,lektore Rita Freimane _____

(paraksts, datums)

Darbs iesniegts Finanšu institūtā _____

Lietvede: Ilze Mozule _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ Prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretāre: Mg.ekon. Aina Joppe _____